

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

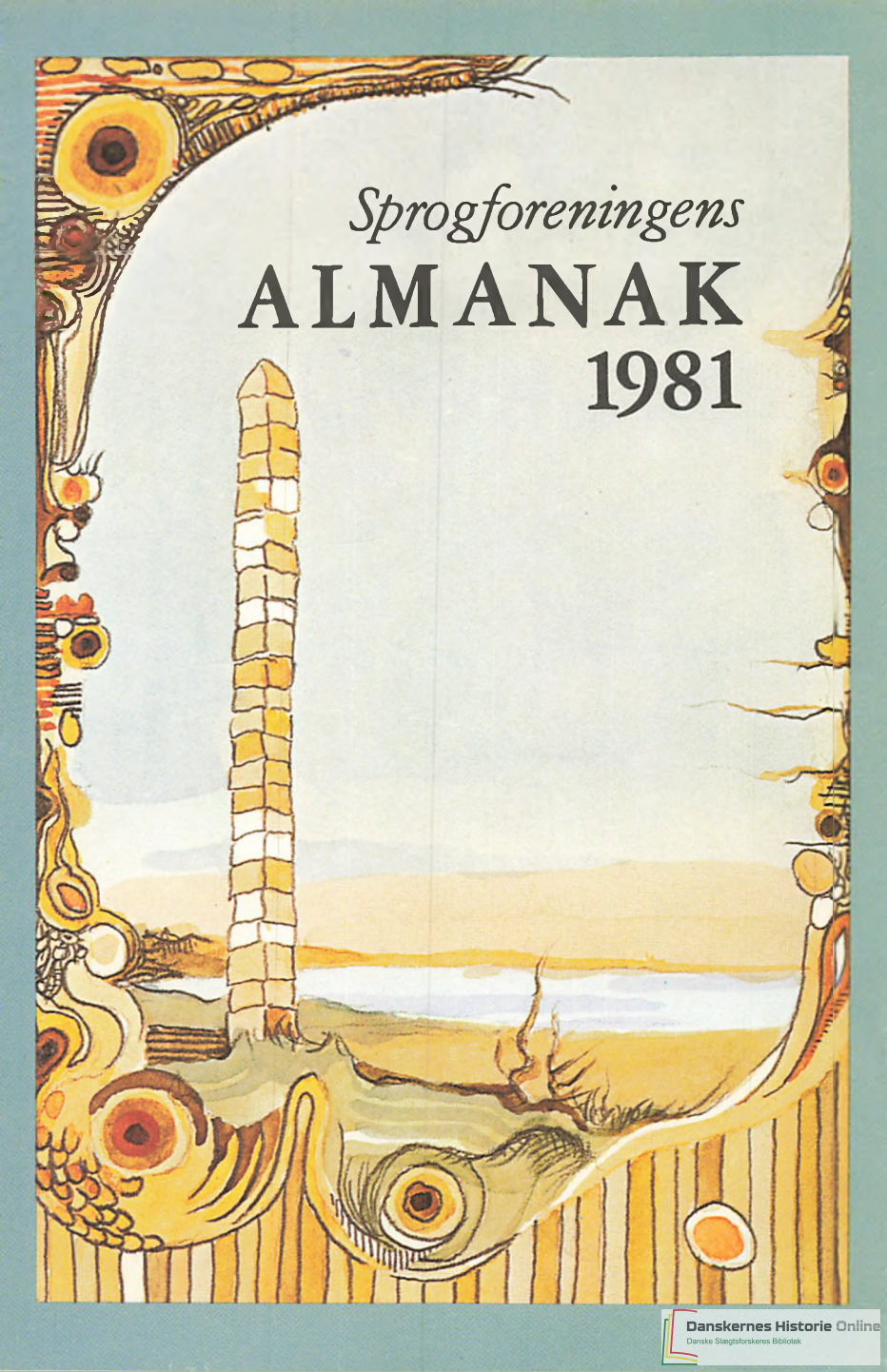
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

The cover features a stylized illustration in shades of yellow, orange, and brown. A tall, segmented tower stands in the center-left. To its right, a large, detailed eye is depicted, looking towards the tower. The background shows a landscape with a body of water and distant hills. The entire scene is framed by a decorative border with organic, flowing patterns and smaller eye motifs.

Sprogforeningens
ALMANAK
1981

Terminen:

Vi husker - og betaler

Vil De holde terminsudgifter for sig, kan vi stille et budgetskema op over disse udgifter for et helt år, så vi kan se, hvor meget der skal overføres hver måned fra Deres faste konto i banken til Deres familiekonto.

Herfra hentes pengene til betaling ved terminerne. På Deres terminkonto forrentes pengene på bankbog med 3 måneders opsigelse.

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

SPROGFORENINGENS ALMANAK FOR 1981

88. ÅRGANG

Udgivet af Sprogforeningen — Redaktion: Günter Hintze

DY-PO BOGFORLAG - SØNDERBORG 1980

Giv Deres barn en god start.

Med en børneopsparingskonto i Den Danske Bank er De godt på vej. Samtidig opnår De skattefordel - her og nu.

Der kan oprettes én børneopsparingskonto pr. barn enten af forældre, bedste- og oldemorældre eller pleje- og adoptivforældre.

Kontoen kan oprettes indtil udgangen af det år, hvori barnet fylder 14 år. Opsparingsperioden skal være mindst 7 år, og pengene kan tidligst frigives, når barnet er fyldt 14 år og senest ved det fyldte 21. år.

Der må indbetales 3.000 kroner om året på en børneopsparingskonto, og i alt må der indbetales 24.000 kroner.

*Den Danske Banks børneopsparing.
Et nærmere bekendtskab værd.*

Kontoen forrentes med bankens højeste indlansrente plus overrente. Der er ingen indbetalingspligt, og De kan således selv bestemme, hvor ofte og hvor meget De ønsker at indsætte på kontoen.

En børneopsparingskonto kan blive en mindre formue værd, og vi vil jo alle gerne gi' børnene en god start.

DEN DANSKE BANK

AF 1871 AKTIESELSKAB

D 25

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	HÅNDBOG:	
Solens opgang og nedgang	28	Det danske Kongehus	130
Højlandet ved vestkysten	29	Regering og Folketing	131
Danske helligdage	29	Folketingsvalget den 23. oktober 1979	132
Sydslæsvigke fest- og helligdage	29	Stømetal i Sønderjyllands amtskreds	132
Ferieplan for skolerne i Sydslæsvig	29	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	133
Formærkelser i året 1981	30	Amt og Kommuner	134
Planeterne i året 1981	30	Amtsrådets medlemmer	136
Stjærneskud	32	Kommuner i Sønderjyllands amt	138
Redaktørakfite	32	Foreninger, Organisationer, Institutioner	142
Hans Lønsgrøve Schack: Tre Bøger	33	Musik - Teater - Kunst	146
Anders Bigaard: En Åbenrå'er i 1930'erne	57	Biblioteker	149
Christian Skov: Andreas	67	Undervisning	152
Rasmus Hølmøng: Men Ichner Jøn	73	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	154
Peter Petersen: Een mands vilje	81	Museer	158
Jens Lampe: E skå'mester	89	Landbrug	160
Lise Jakobsen: E gejelam	95	Landbeforeninger	162
Æ Skolmestarkvæn: En urrenlødsrejse	97	Husmandsforeninger	165
Anna Jessen: De to minnesteen	99	Husholdningsforeninger	166
Peter Petersen: Tak for Genforeningen 1920	101	Husdyrbrugsorganisationer	168
Peter Ohrt: Julen	105	Slagterier	169
Gynther Hansen: Tale	107	Møjerforeninger	169
Peter Ohrt: Føe aa no	116	Skovbrug	170
Skæmmesprog	117	Det jydsk Haveselskab	170
MINDEORD:		Handel	172
Tyge Haarlov	118	Håndværk og Industri	174
Jens H. Jensen	120	Finanslønning	176
Kristine Stauning Jensen	121	Turistforeninger	178
Hans Davidsen	123	Danske Institutioner i Sydslæsvig	180
William S. Rasmussen	124	Markedsfortegnelse	186
Christine Jøpsen	125	Jagt	188
Anna Schmidt	126		

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-8512204-1

Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. juni 1981.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. oktober.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Günter Hintze, Østergade 11, 6440 Augustenborg
Omslagstegning: Holger Hattesen, Flensborg

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

JANUAR 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 4 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^h 32 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
uge 1						
To. 1	Nytår	{ Solens radius 16'18", { Vega kulm. midn. m.n.	8 41	15 45	3 12	13 13
<i>Jesu navn, Luk. 2, 21.2' række, Matth. 6, 5-13</i>						
F. 2	Abel	Jorden nærmest Solen	8 41	15 47	4 20	13 36
L. 3	Enoch		41	48	5 28	14 4
S. 4	S. e. Nytår	{ Methusalem, { Sirius kulm. midn.	40	49	6 34	14 39
<i>Hjemkomsten til Nazareth, Matth. 2, 19 til enden. 2' række, Matth. 2, 13-18.</i>						
uge 2						
M. 5	Simeon		8 40	15 51	7 35	15 23
Ti. 6	Hellig 3 konger	● n. m. 8 ^h 24 ^m	39	52	8 29	16 19
O. 7	Knud, hertug	Tusmørket varer 51 ^m	39	54	9 14	17 24
To. 8	Erhardt		38	55	9 51	18 37
F. 9	Julianus		37	57	10 21	19 55
L. 10	Paul eremit		37	58	10 46	21 15
S. 11	l. s. e. h. 3 k.	Hyginus	36	16 0	11 8	22 36
<i>Jesus 12 år gammel i templet, Luk. 2, 42 til enden. 2' række, Mark. 10, 13-16</i>						
uge 3						
M. 12	Reinhold		8 35	16 2	11 29	23 58
Ti. 13	Hilarius	● f. kv. 11 ^h 10 ^m	34	4	11 49	—
O. 14	Felix	Tusmørket varer 50 ^m	33	5	12 12	1 20
To. 15	Maurus	(nærmest Jorden,	32	7	12 37	2 43
F. 16	Marcellus	Castor kulm. midn.	30	9	13 9	4 4
L. 17	Antonius	Procyon kulm. midn.	29	11	13 48	5 21
S. 18	2. s. e. h. 3 k.	Prisca	28	13	14 37	6 31
<i>Brylluppet i Kana, Joh. 2, 1-11 2' række, Luk. 19, 1-10</i>						
uge 4						
M. 19	Pontianus	Pollux kulm. midn.	8 27	16 15	15 36	7 31
Ti. 20	{ Fabian { og Sebastian	○ f. m. 8 ^h 39 ^m	25	17	16 43	8 18
O. 21	Agnes	Tusmørket varer 48 ^m	24	19	17 55	8 55
To. 22	Vincentius		23	21	19 8	9 24
F. 23	Emerentius		21	23	20 20	9 48
L. 24	Timotheus		19	25	21 31	10 8
S. 25	3. s. e. h. 3 k.	Pauli omv.	18	27	22 40	10 25
<i>Hovedsmanden i Kapernaum, Matth. 8, 1-13 2' række, Luk. 17, 5-10</i>						
uge 5						
M. 26	Polycarpus		8 16	16 29	23 48	10 42
Ti. 27	Chrysostomus	{ fjernest Jorden { Tusmørket varer 47 ^m ,	15	31	—	10 59
O. 28	Fred. 6. føds.	● s. kv. 5 ^h 19 ^m { Carolus Magnus	13	33	0 56	11 18
To. 29	Chr. 7. føds.	Valerius	11	35	2 4	11 39
F. 30	Adelgunde		9	37	3 11	12 4
L. 31	Vigilius		7	40	4 17	12 35

Januar 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	10.32	23.10
2.	11.38	-
3.	0.08	12.33
4.	0.54	13.18
5.	1.36	13.59
6.	2.18	14.41
7.	2.59	15.22
8.	3.40	16.02
9.	4.18	16.43
10.	4.56	17.24
11.	5.34	18.06
12.	6.16	18.54
13.	7.02	19.49
14.	7.59	20.55
15.	9.12	22.10
16.	10.31	23.23
17.	11.47	-
18.	0.30	12.55
19.	1.28	13.52
20.	2.18	14.41
21.	3.03	15.26
22.	3.44	16.07
23.	4.24	16.46
24.	5.00	17.24
25.	5.35	18.01
26.	6.09	18.37
27.	6.47	19.18
28.	7.31	20.06
29.	8.27	21.03
30.	9.32	22.05
31.	10.38	23.07

FEBRUAR 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 ^h 36 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 3 ^m		Sol		Måne			
		Op	Ned	Op	Ned		
S. 1	4. s. e. h. 3 k.	{	Brigida, Solens radius 16'15"	8 6	16 42	5 20	13 15
Stormen på søen, Matth. 8, 23-27.							
2 ^e række, Matth. 14, 22-33. uge 6							
M. 2	Kyndelmiase	{	Merkur størst østl. clong., Deneb kulm. midn. m. n.	8 4	16 44	6 18	14 5
Ti. 3	Blasius			2	46	7 7	15 6
O. 4	Veronica	{	Tusmørket varer 45 ^m ● n. m. 23 ^t 14 ^m	0	48	7 48	16 17
To. 5	Agathe			7 58	50	8 22	17 35
F. 6	Dorothea			56	53	8 50	18 57
L. 7	Richard			54	55	9 13	20 21
S. 8	5. s. e. h. 3 k.	{	Corintha, (nærmest Jorden	52	57	9 35	21 44
Ugræsset blandt hveden, Matth. 13, 24-30							
2 ^e række, Matth. 13, 44-52							
M. 9	Apollonia			7 50	16 59	9 56	23 8
Ti. 10	Scholastica			47	17 1	10 18	—
O. 11	Euphrosyne	{	Tusmørket varer 44 ^m , ● f. kv. 18 ^t 49 ^m	45	3	10 42	0 31
To. 12	Eulalia			43	6	11 11	1 52
F. 13	Benignus			41	8	11 46	3 10
L. 14	Valentinus			39	10	12 31	4 21
S. 15	Septuagesima		Faustinus	36	12	13 25	5 23
Arbejderne i vingården, Matth. 20, 1-16							
2 ^e række, Matth. 25, 14-30.							
M. 16	Juliane			7 34	17 14	14 28	6 13
Ti. 17	Findanus			32	17	15 37	6 53
O. 18	Concordia	{	Tusmørket varer 43 ^m ○ f. m. 23 ^t 58 ^m	30	19	16 49	7 25
To. 19	Ammon			27	21	18 1	7 50
F. 20	Eucharias			25	23	19 13	8 11
L. 21	Samuel			22	25	20 23	8 30
S. 22	Sexagesima		Peters stol	20	27	21 32	8 47
De fire slags sædejord, Luk. 8,4-15							
2 ^e række, Mark. 4, 26-32.							
M. 23	Papias			7 18	17 29	22 41	9 4
Ti. 24	Matthias	{	(fjernest Jorden, Regulus kulm. midn.	15	32	23 48	9 22
O. 25	Victorinus		Tusmørket varer 42 ^m	13	34	—	9 41
To. 26	Inger			10	36	0 55	10 4
F. 27	Leander		● s. kv. 2 ^t 14 ^m	8	38	2 2	10 32
L. 28	Øllegård			5	40	3 5	11 7

Februar 1981

Højvande ved
vesckysten se s. 30

1.	11.42	-
2.	0.09	12.44
3.	1.07	13.36
4.	1.56	14.23
5.	2.41	15.06
6.	3.23	15.48
7.	4.04	16.29
8.	4.42	17.10
9.	5.20	17.51
10.	6.01	18.36
11.	6.44	19.25
12.	7.38	20.25
13.	8.45	21.37
14.	10.04	22.53
15.	11.28	-
16.	0.09	12.43
17.	1.12	13.42
18.	2.06	14.30
19.	2.49	15.12
20.	3.27	15.50
21.	4.02	16.25
22.	4.36	16.57
23.	5.07	17.30
24.	5.38	18.01
25.	6.12	18.36
26.	6.50	19.15
27.	7.33	20.02
28.	8.28	20.59

MARTS 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 ^h 39 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
8.	1 Fastelavn	{Quinquagesima. Esto mihi, Albinus, Solens radius 16'10"	7 3	17 42	4 5	11 52
<i>Jesu dåb, Matth. 3, 13 til enden</i>						
<i>2' række, Luk. 18, 31 til enden</i>						
M.	2 Simplicius	uge 10	7 0	17 44	4 57	12 47
Ti.	3 Hvide tirsdag	Kunigunde	6 58	46	5 42	13 53
O.	4 Aske onsdag	{Tusmørket varer 42 ^m , {Adrianus	55	48	6 18	15 8
To.	5 Theophilus		53	51	6 49	16 30
F.	6 Gotfred	● n. m. 11 ^h 31 ^m	50	53	7 14	17 54
L.	7 Perpetua	{Quadragesima.	48	55	7 37	19 21
S.	8 1. s. i fasten	{Invocavit, Beata { nærmest Jorden	45	57	7 59	20 47
<i>Jesus fristes af Djævelen, Matth. 4, 1-11</i>						
<i>2' række, Luk. 22, 24-32</i>						
M.	9 40 riddere	uge 11	6 43	17 59	8 21	22 14
Ti.	10 Edel		40	18 1	8 45	23 38
O.	11 Tamperdag	{Tusmørket varer 41 ^m	38	3	9 13	—
To.	12 Gregorius	{Fred. 9. føds. Thala	35	5	9 46	1 0
F.	13 Maccdonius	● f. kv. 2 ^h 50 ^m	32	7	10 28	2 14
L.	14 Eutychius		30	9	11 19	3 19
S.	15 2. s. i fasten	Reminiscere, Zacharias	27	11	12 19	4 12
<i>Den kananæiske kvinde, Matth. 15, 21-28</i>						
<i>2' række, Mark. 9, 17-29</i>						
M.	16 Gudmund	Merkur st. vestl. elong.	6 25	18 13	13 26	4 55
Ti.	17 Gertrud		22	15	14 36	5 28
O.	18 Fred. 3. føds.	{Tusmørket varer 41 ^m , {Alexander	19	17	15 48	5 54
To.	19 Joseph		17	19	16 59	6 16
F.	20 Gordius	Jævndøgn, Of. m. 16 ^h 22 ^m	14	21	18 9	6 35
L.	21 Benedictus		12	23	19 19	6 52
S.	22 3. s. i fasten	Oculi, Paulus	9	25	20 28	7 9
<i>Jesus uddriver en uren ånd, Luk. 11, 14-28</i>						
<i>2' række, Joh. 8, 42-51</i>						
M.	23 Fidelis	uge 13	6 6	18 27	21 36	7 26
Ti.	24 Ulrica	{ fjernest Jorden	4	29	22 43	7 45
O.	25 Mariæ bebud.	Tusmørket varer 42 ^m	1	31	23 50	8 6
To.	26 Gabriel	Jupiter i opp. til Solen	5 59	33	—	8 31
F.	27 Kastor	Saturn i opp. til Solen	56	35	0 54	9 3
L.	28 Dr. Ingrid	Eustacius, Ø. s. kv. 20 ^h 34 ^m	53	37	1 55	9 42
S.	29 Midfaste	Lætare, Jonas	51	39	2 49	10 32
<i>Jesus bispiser 5000, Joh. 6, 1-15</i>						
<i>2' række, Joh. 6, 35-51</i>						
M.	30 Quirinus	uge 14	5 48	18 41	3 36	11 32
Ti.	31 Fred. 5 føds.	Balbina	46	43	4 15	12 42

Marts 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	9.39	22.10
2.	10.55	23.24
3.	-	12.10
4.	0.36	13.11
5.	1.32	14.02
6.	2.20	14.45
7.	3.02	15.29
8.	3.43	16.10
9.	4.22	16.50
10.	5.02	17.32
11.	5.44	18.16
12.	6.29	19.04
13.	7.21	20.00
14.	8.25	21.06
15.	9.43	22.24
16.	11.07	23.47
17.	-	12.26
18.	0.54	13.25
19.	1.46	14.13
20.	2.30	14.52
21.	3.06	15.27
22.	3.40	16.00
23.	4.10	16.28
24.	4.38	16.56
25.	5.09	17.27
26.	5.41	17.59
27.	6.17	18.34
28.	6.57	19.15
29.	7.45	20.04
30.	8.48	21.13
31.	10.11	22.40

APRIL 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^h 2 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 14 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
O. 1	Hugo	{ Tusmørket varer 43 ^m Solens radius 16 ^h 2 ^m	5 43	18 45	4 47	13 59
To. 2	Theodosius		40	47	5 14	15 22
F. 3	Nicætas		38	49	5 38	16 47
L. 4	Ambrosius	● n. m. 21 ^h 19 ^m	35	51	6 0	18 15
S. 5	5. s. i fasten	{ Judica, Irene, { nærmest Jorden	33	53	6 21	19 45
<i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel, Luk. 1, 26-38</i>						
2 ^h række, Luk. 1, 46-56.						
M. 6	Sixtus	uge 15	5 30	18 55	6 45	21 14
Ti. 7	Egesippus		28	57	7 11	22 40
O. 8	Chr. 9. føds.	{ Janus, { Tusmørket varer 44 ^m	25	59	7 43	—
To. 9	Procopius		22	19 1	8 23	0 1
F. 10	Ezechiel		20	3	9 12	1 12
L. 11	Leo	● f. kv. 12 ^h 11 ^m	17	5	10 10	2 11
S. 12	Palmesøndag	Chr. 4. føds., Julius	15	7	11 16	2 57
<i>Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1-9.</i>						
2 ^h række, Mark. 14, 3-9. uge 16						
M. 13	Justinus	Pluto i opp. til Solen	5 12	19 9	12 26	3 33
Ti. 14	Tiburtius		10	11	13 37	4 1
O. 15	Chr. 5. føds.	{ Tusmørket varer 45 ^m , { Spica kulm. midn., { Olympia	7	13	14 48	4 23
To. 16	Skærtorsdag	{ Margrethe 2. føds. { Mariane	5	15	15 59	4 43
F. 17	Langfredag	Anicetus	2	17	17 8	5 0
L. 18	Eleutherius		0	19	18 17	5 16
S. 19	Påskedag	Daniel, ○ f.m. 8 ^h 59 ^m	4 57	21	19 25	5 32
<i>Kristi opstandelse, Mark. 16, 1-7</i>						
2 ^h række, Matth. 28, 1-8. uge 17						
M. 20	2. påskedag	{ Sulpicius { fjernest Jorden	4 55	19 23	20 33	5 50
Ti. 21	Florentius		53	25	21 41	6 10
O. 22	Cajus	Tusmørket varer 47 ^m	50	27	22 47	6 33
To. 23	Georgius		48	29	23 49	7 2
F. 24	Albertus		45	31	—	7 38
L. 25	Mark. evang.		43	33	0 45	8 23
S. 26	1. s. e. påske	Quasimodo, Cletus	41	35	1 34	9 18
<i>Den tvivlende Thomas, Joh. 20, 19 til enden.</i>						
2 ^h række, Joh. 21, 15-19 uge 18						
M. 27	Charl. Amalie	Ananias, ○ s.kv. 11 ^h 14 ^m	4 38	19 37	2 15	10 23
Ti. 28	Vitalis	Arcturus kulm. midn.	36	39	2 48	11 35
O. 29	Peter martyr	Tusmørket varer 49 ^m	34	41	3 16	12 53
To. 30	Severus		32	4 3	3 40	14 16

April 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	11.35	-
2.	0.02	12.43
3.	1.04	13.35
4.	1.52	14.21
5.	2.37	15.05
6.	3.17	15.47
7.	4.00	16.29
8.	4.42	17.11
9.	5.27	17.56
10.	6.15	18.44
11.	7.08	19.38
12.	8.10	20.38
13.	9.19	21.51
14.	10.42	23.17
15.	-	12.01
16.	0.29	13.01
17.	1.21	13.47
18.	2.04	14.27
19.	2.41	15.02
20.	3.13	15.32
21.	3.41	15.58
22.	4.11	16.26
23.	4.42	16.56
24.	5.16	17.30
25.	5.52	18.05
26.	6.32	18.44
27.	7.18	19.32
28.	8.17	20.34
29.	9.36	22.00
30.	11.00	23.24

MAJ 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 16" og tiltager i månedens løb 1' 47"			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
F. 1	{Philip {og Jacob	{Voldermisse, {Solens radius 15'54"	4 29	19 45	4 1	15 41
L. 2	Athanasius	{Miscricordia Domini, {Korsmisse	27	47	4 22	17 9
S. 3	2. s. e. påske		25	49	4 44	18 39
<i>Den gode hyrde, Joh. 10, 11-16.</i>						
2' række, Joh. 10, 22-30. uge 19						
M. 4	Florian	{☉ n. m. 5 ^h 19 ^m , {☾ nærmest Jorden	4 23	19 51	5 8	20 9
Ti. 5	{Danmarks {befrielse	{Gothard, {De lyse nætter beg.	21	53	5 37	21 36
O. 6	{Johannes {ante portam	Tusmørket varer 52 ^m	19	55	6 14	22 55
To. 7	Flavia		17	57	7 0	—
F. 8	Stanislaus		15	59	7 56	0 2
L. 9	Caspar		13	20 1	9 2	0 55
S. 10	3. s. e. påske	{☉ f. kv. 23 ^t 22 ^m , {Jubilate, Gordianus	11	3	10 13	1 36
<i>Jesús forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen, Joh. 16, 16-22. 2' række, Joh. 14, 1-11</i>						
M. 11 Mamertus uge 20						
Ti. 12	Pancratius		4 9	20 5	11 25	2 7
O. 13	Ingenuus	Tusmørket varer 55 ^m	7	7	12 38	2 31
To. 14	Kristian		5	8	13 49	2 51
F. 15	Bededag	Sophie	3	10	14 58	3 8
L. 16	Sara		1	12	16 7	3 24
S. 17	4. s. e. påske	{Cantate, Bruno, {☾ fjernest Jorden	3 59	14	17 15	3 40
<i>Sandhedens ånd, Joh. 16, 5-15.</i>						
2' række, Joh. 8, 28-36.						
M. 18	Erik	{☉ f. m. 1 ^h 4 ^m , uge 21	3 56	20 18	19 32	4 15
Ti. 19	Potentiana	{Uranus i opp. til Solen	54	19	20 39	4 37
O. 20	Angelica	Tusmørket varer 58 ^m	52	21	21 43	5 4
To. 21	Helene		51	23	22 42	5 37
F. 22	Castus		49	24	23 33	6 19
L. 23	Desiderius		48	26	—	7 10
S. 24	5. s. e. påske	Rogate, Esther	46	28	0 17	8 11
<i>Bøn i Jesu navn, Joh. 16, 23-28</i>						
2' række, Joh. 17, 1-11.						
M. 25	Urbanus	uge 22	3 45	20 29	0 52	9 20
Ti. 26	Kr. Frederik	{☉ s. kv. 22 ^t 0 ^m , Beda {Tusmørket varer 62 ^m , {Merkur st. østl. elong.	44	31	1 21	10 35
O. 27	Lucian		42	32	1 45	11 53
To. 28	Kr. himmelfart	Vilhelm	41	34	2 6	13 15
F. 29	Maximinus		40	35	2 26	14 39
L. 30	Vigand		39	37	2 46	16 5
S. 31	6. s. e. påske	Exaudi, Petronella	37	38	3 8	17 34
<i>Åndens vidnesbyrd, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1-4. 2' række, Joh. 17, 20 til enden.</i>						

Maj 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	-	12.10
2.	0.30	13.07
3.	1.24	13.56
4.	2.10	14.41
5.	2.55	15.25
6.	3.39	16.08
7.	4.25	16.53
8.	5.13	17.40
9.	6.03	18.27
10.	6.55	19.17
11.	7.52	20.13
12.	8.54	21.13
13.	10.07	22.36
14.	11.27	23.55
15.	-	12.29
16.	0.50	13.18
17.	1.35	13.57
18.	2.13	14.31
19.	2.45	15.01
20.	3.15	15.30
21.	3.56	16.00
22.	4.19	16.33
23.	4.56	17.07
24.	5.34	17.44
25.	6.13	18.23
26.	7.00	19.10
27.	7.56	20.07
28.	9.08	21.26
29.	10.28	22.47
30.	11.38	23.56
31.	-	12.40

JUNI 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^t 3 ^m og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 ^t 27 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
		uge 23	•	•	•	•
M. 1	Nikomedes	{ Solens radius 15' 48", { nærmest Jorden, { Antares kulm. midn.	3 36	20 39	3 33	19 3
Ti. 2	Marcellinus	● n. m. 12 ^t 32 ^m	35	41	4 5	20 28
O. 3	Fred. 8. føds.	{ Tusmørket varer 65 ^m , { Erasmus	34	42	4 46	21 43
To. 4	Optatus		34	43	5 38	22 45
F. 5	Grundlovsdag	{ Kong Hans' fødsel { Bonifacius	33	44	6 41	23 33
L. 6	Norbertus		32	45	7 52	—
S. 7	Pinsedag	Jeremias	31	46	9 7	0 9,
<i>Helligåndens komme, Joh. 14, 23 til enden</i>						
<i>2° række, Joh. 14, 15-21</i>						
M. 8	2. pinsedag	Medardus uge 24	3 31	20 47	10 22	0 36
Ti. 9	Primus	● f. kv. 12 ^t 33 ^m	30	48	11 35	0 58
O. 10	Tampcredag	{ Tusmørket varer 68 ^m , { Onuphrius	29	49	12 46	1 16
To. 11	Prins Henrik	Barnabas apostel	29	50	13 56	1 33
F. 12	Basilius		28	51	15 4	1 48
L. 13	Cyrillus	{ Capella kulm. midn. { m. n.	28	52	16 13	2 5
S. 14	Trinitatis	{ (fjernest Jorden, { Rufinus, { Neptun i opp. til Solen	28	52	17 21	2 22
<i>Jesus og Nikodemus, Joh. 3, 1-15.</i>						
<i>2° række, Matth. 28, 18 til enden.</i>						
M. 15	Valdemarsdag	Vitus uge 25	3 28	20 53	18 29	2 42
Ti. 16	Tycho		27	53	19 35	3 7
O. 17	Botolphus	{ Tusmørket varer 69 ^m , { ○ f. m. 16 ^t 4 ^m	27	54	20 36	3 38
To. 18	Leontius		27	54	21 31	4 16
F. 19	Gervasius		27	55	22 18	5 5
L. 20	Sylverius		27	55	22 56	6 3
S. 21	1. s. e. trin.	{ Albanus, { Solhverv, længste dag	28	55	23 26	7 10
<i>Den rige mand og Lazarus, Luk. 16, 19 til enden</i>						
<i>2° række, Luk. 12, 13-21</i>						
M. 22	10000 martyrer	uge 26	3 28	20 55	23 51	8 23
Ti. 23	Paulinus		28	55	—	9 40
O. 24	St. Hansdag	Tusmørket varer 69 ^m	29	55	0 13	10 59
To. 25	Prosper	● s. kv. 5 ^t 25 ^m	29	55	0 33	12 20
F. 26	Pelagius		29	55	0 52	13 43
L. 27	Syvsoverdag		30	55	1 12	15 7
S. 28	2. s. e. trin.	Carol. Amalie, Eleonora	31	55	1 34	16 34
<i>Den store nadver, Luk. 14, 16-24</i>						
<i>2° række, Luk. 14, 25 til enden</i>						
M. 29	Petrus Paulus	(nærm. Jorden, uge 27	3 31	20 55	2 2	17 59
Ti. 30	Lucina		32	54	2 36	19 19

Junl 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	0.55	13.33
2.	1.47	14.21
3.	2.37	15.06
4.	3.25	15.53
5.	4.12	16.38
6.	5.02	17.24
7.	5.49	18.09
8.	6.39	18.55
9.	7.28	19.43
10.	8.21	20.40
11.	9.23	21.47
12.	10.36	23.04
13.	11.47	-
14.	0.10	12.40
15.	1.00	13.24
16.	1.40	13.59
17.	2.16	14.31
18.	2.51	15.05
19.	3.26	15.41
20.	4.04	16.18
21.	4.42	16.55
22.	5.21	17.30
23.	6.01	18.09
24.	6.44	18.51
25.	7.36	19.45
26.	8.40	20.54
27.	9.55	22.12
28.	11.07	23.27
29.	-	12.13
30.	0.33	13.12

JULI 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 21 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 24 ^m .			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
		Fred. 2. føds., Theobaldus, Tusmørket varer 68 ^m , Solens radius 15' 45",	1	1	1	1
O.	1 Chr. 2. føds.		3 33	20 54	3 22	20 28
To.	2 Mariæ besøg.	● n. m. 20 ^t 3 ^m	33	53	4 19	21 23
F.	3 Cornelius	Vega kulm. midn.	34	53	5 27	22 5
L.	4 Ulricus	Jorden fjernest Solen	35	52	6 43	22 37
S.	5 3. s. e. trin.	Anshelmus	36	52	8 0	23 2
<i>Det tabte får, Luk. 15, 1-10</i>						
2' række, Luk. 15, 11 til enden						
M.	6 Dion	uge 28	3 37	20 51	9 15	23 22
Ti.	7 Villebaldus		38	50	10 29	23 39
O.	8 Kjeld	Tusmørket varer 65 ^m	39	49	11 41	23 56
To.	9 Sostrata	● f. kv. 3 ^t 39 ^m	41	48	12 50	—
F.	10 Knud konge		42	47	13 59	0 12
L.	11 Josva	(fjernest Jorden	43	46	15 8	0 29
S.	12 4. s. e. trin.	Henrik	44	45	16.16	0 48
<i>Vær barmhjertige, Luk. 6, 36-42</i>						
2' række, Matth. 5, 43 til enden						
M.	13 Margarethe	uge 29	3 46	20 44	17 23	1 10
Ti.	14 Bonaventura	Merkur st. vstl. elong.	47	43	18 26	1 38
O.	15 Apostl. deling	Tusmørket varer 62 ^m	49	42	19 25	2 14
To.	16 Susanne		50	40	20 15	2 59
F.	17 Alexius	○ f. m. 5 ^t 39 ^m	52	39	20 57	3 54
L.	18 Arnolphus		53	38	21 30	4 59
S.	19 5. s. e. trin.	Justa	55	36	21 57	6 12
<i>Peters fiskedrat, Luk. 5, 1-11.</i>						
2' række, Matth. 16, 13-26.						
M.	20 Elias	uge 30	3 56	20 35	22 20	7 28
Ti.	21 Evcnus		58	33	22 40	8 47
O.	22 { Maria { Magdalene	{ Tusmørket varer 58 ^m , { Altair kulm. midn., { Hundedagene beg.,	59	32	22 59	10 8
To.	23 Apollinaris		4 1	30	23 18	11 29
F.	24 Christina	● s. kv. 10 ^t 40 ^m	3	28	23 39	12 52
L.	25 Jacobus		4	27	—	14 15
S.	26 6. s. e. trin.	Anna	6	25	0 3	15 38
<i>Kristi nye lov, Matth. 5, 20-26.</i>						
2' række, Matth. 19, 16-26. uge 31						
M.	27 Martha	(nærmest Jorden	4 8	20 23	0 34	16 58
Ti.	28 Aurelius		10	21	1 13	18 11
O.	29 Oluf	Tusmørket varer 55 ^m	11	20	2 4	19 11
To.	30 Abdon		13	18	3 6	19 59
F.	31 Germanus	{ ● n. m. 4 ^t 52 ^m , { Solformørkelse	15	16	4 18	20 35

Jul 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	1.32	14.06
2.	2.25	14.54
3.	3.15	15.39
4.	4.01	16.24
5.	4.47	17.07
6.	5.32	17.48
7.	6.16	18.29
8.	6.58	19.11
9.	7.45	19.59
10.	8.37	20.58
11.	9.37	22.04
12.	10.43	23.14
13.	11.48	-
14.	0.17	12.41
15.	1.07	13.25
16.	1.49	14.06
17.	2.30	14.47
18.	3.10	15.26
19.	3.50	16.05
20.	4.29	16.42
21.	5.07	17.17
22.	5.47	17.56
23.	6.27	18.34
24.	7.15	19.22
25.	8.13	20.24
26.	9.23	21.43
27.	10.39	23.02
28.	11.51	-
29.	0.17	12.57
30.	1.22	13.53
31.	2.17	14.42

AUGUST 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 57 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Peters fængsel	Solens radius 15 ^h 47 ^m	4 17	20 14	5 35	21 3
S. 2	7. s. e. trin.	Hannibal	19	12	6 52	21 25
<i>Jesus bespiser 4000</i> , Mark. 8, 1-9						
2 ^h række, Matth. 10, 24-31						
M. 3	Nikodemus	uge 32	4 21	20 10	8 8	21 44
Ti. 4	Dominicus	Deneb kulm. midn.,	22	8	9 22	22 1
O. 5	Osvaldus	Tusmørket varer 52 ^m	24	6	10 34	22 17
To. 6	Kristi forkl.		26	4	11 44	22 34
F. 7	Donatus	☉ f. kv. 20 ^h 26 ^m , { De lyse nætter ender	28	2	12 53	22 52
L. 8	Ruth	☾ fjernest Jorden	30	19 59	14 1	23 13
S. 9	8. s. e. trin.	Romanus	32	57	15 9	23 38
<i>De falske profeter</i> , Matth. 7, 15-21.						
2 ^h række, Matth. 7, 22 til enden.						
M. 10	Laurentius	uge 33	4 34	19 55	16 13	—
Ti. 11	Herman		36	53	17 14	0 10
O. 12	Chr. 3. føds.	{ Tusmørket varer 49 ^m , { Clara	37	51	18 8	0 51
To. 13	Hippolytus		39	48	18 53	1 43
F. 14	Eusebius		41	46	19 30	2 44
L. 15	{ Mariæ { himmelfart	☉ f. m. 17 ^h 37 ^m	43	44	20 0	3 55
S. 16	9. s. e. trin.	Rochus	45	41	20 24	5 12
<i>Den utro husholder</i> , Luk. 16, 1-9						
2 ^h række, Luk. 12, 32-48						
M. 17	Anastatius	uge 34	4 47	19 39	20 46	6 32
Ti. 18	Agapetus		49	37	21 5	7 54
O. 19	Sebaldus	Tusmørket varer 47 ^m	51	34	21 24	9 16
To. 20	Bernhard		53	32	21 45	10 39
F. 21	Salomon	☾ nærmest Jorden	55	30	22 8	12 3
L. 22	Symphorian	☉ s. kv. 15 ^h 16 ^m	57	27	22 36	13 26
S. 23	10. s. e. trin.	{ Hundedagene ender, { Zakæus	59	25	23 11	14 46
<i>Jesus græder over Jerusalem</i> , Luk. 19, 41 til enden.						
2 ^h række, Matth. 11, 16-24						
M. 24	Bartholomæus	uge 35	5 1	19 22	23 56	16 0
Ti. 25	Ludvig		2	20	—	17 3
O. 26	Irenæus	Tusmørket varer 45 ^m	4	17	0 53	17 54
To. 27	Gebhardus		6	15	2 0	18 34
F. 28	Lovise	Augustinus	8	12	3 14	19 4
L. 29	Joh. halsh.	● n. m. 15 ^h 43 ^m	10	10	4 31	19 28
S. 30	11. s. e. trin.	Benjamin	12	7	5 48	19 48
<i>Farisaeren og tolderen</i> , Luk. 18, 9-14						
2 ^h række, Luk. 7, 36 til enden						
M. 31	Bertha	uge 36	5 14	19 5	7 3	20 5

August 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	3.06	15.26
2.	3.50	16.07
3.	4.31	16.46
4.	5.10	17.23
5.	5.48	17.59
6.	6.25	18.36
7.	7.04	19.17
8.	7.49	20.09
9.	8.42	21.12
10.	9.43	22.18
11.	10.46	23.27
12.	11.52	-
13.	0.33	12.51
14.	1.24	13.42
15.	2.09	14.25
16.	2.51	15.06
17.	3.32	15.46
18.	4.11	16.24
19.	4.47	16.59
20.	5.27	17.35
21.	6.08	18.16
22.	6.53	19.02
23.	7.46	20.02
24.	8.55	21.20
25.	10.11	22.43
26.	11.30	-
27.	0.06	12.41
28.	1.12	13.40
29.	2.07	14.28
30.	2.52	15.10
31.	3.33	15.47

SEPTEMBER 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 19' 46 ^m og aftager i månedens løb 2' 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Ti. 1	Ægidius	Solens radius 15' 52 ^m	5 16	19 2	8 16	20 22
O. 2	Elisa	Tusmørket varer 44 ^m	18	0	9 27	20 38
To. 3	Seraphia		20	18 57	10 37	20 56
F. 4	Juliane Marie	Theodosia	22	54	11 46	21 15
L. 5	Regina	(fjernest Jorden	24	52	12 54	21 38
S. 6	12. s. e. trin.	☉ f.kv. 14' 26 ^m , Magnus	26	49	14 0	22 7
<i>Jesus helbreder en døvstum, Mark. 7, 31 til enden</i> 2' række, Matth. 12, 31-42 uge 37						
M. 7	Louise, Robert	Fomalhaut kulm.midn.	5 27	18 47	15 2	22 44
Ti. 8	Mariæ føds.		29	44	15 58	23 30
O. 9	Gorgonius	Tusmørket varer 43 ^m	31	41	16 47	—
To. 10	Burchhardt		33	39	17 27	0 27
F. 11	Hillebert		35	36	16 59	1 34
L. 12	Guido		37	34	18 26	2 48
S. 13	13. s. e. trin.	Cyprianus	39	31	18 49	4 8
<i>Den barmhjertige samaritan, Luk. 10, 23-37</i> 2' række, Matth. 20, 20-28 uge 38						
M. 14	† ophøjelse	☉ f.m. 4' 9 ^m	5 41	18 28	19 9	5 31
Ti. 15	Eskild		43	26	19 29	6 56
O. 16	Tamperdag	{ Tusmørket varer 42 ^m , Euphemia	45	23	19 49	8 21
To. 17	Lambertus	(nærmest Jorden	47	21	20 11	9 48
F. 18	Chr. 8. føds.	Titus	49	18	20 38	11 13
L. 19	Constantia		51	15	21 11	12 36
S. 20	14. s. e. trin.	☉ s. kv. 20' 47 ^m , Tobias	52	13	21 53	13 53
<i>De ti spedalske, Luk. 17, 11-19.</i> 2' række, Joh. 5, 1-15.						
M. 21	Matthæus	uge 39	5 54	18 10	22 46	14 59
Ti. 22	Mauritius		56	7	23 49	15 53
O. 23	Linus	{ Tusmørket varer 41 ^m , Jævndeg, Merkur st. østl. elong.	58	5	—	16 35
To. 24	Tecla		6 0	2	1 1	17 8
F. 25	Cleophas		2	0	2 16	17 33
L. 26	Chr. 10. føds.	Adolph	4	17 57	3 31	17 53
S. 27	15. s. e. trin.	Cosmus	6	54	4 46	18 11
<i>Bekymrer Eder ikke, Matt. 6, 24 til enden</i> 2' række, Luk. 10, 38 til enden						
M. 28	Venceslaus	● n. m. 5' 7 ^m uge 40	6 8	17 52	5 59	18 27
Ti. 29	St. Michael		10	49	7 11	18 43
O. 30	Hieronymus	Tusmørket varer 41 ^m	12	46	8 22	19 0

September 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	4.10	16.22
2.	4.45	16.55
3.	5.17	17.27
4.	5.48	17.59
5.	6.22	18.37
6.	7.01	19.22
7.	7.46	20.17
8.	8.42	21.26
9.	9.51	22.40
10.	11.06	23.56
11.	-	12.19
12.	0.55	13.14
13.	1.43	14.00
14.	2.27	14.42
15.	3.08	15.22
16.	3.47	15.58
17.	4.26	16.36
18.	5.06	17.17
19.	5.48	17.59
20.	6.33	18.48
21.	7.25	19.49
22.	8.31	21.05
23.	9.47	22.28
24.	11.09	23.51
25.	-	12.23
26.	0.57	13.22
27.	1.50	14.09
28.	2.34	14.49
29.	3.12	15.25
30.	3.46	15.57

OKTOBER 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 ^t 30 ^m og aftager i månedens løb 2 ^t 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
To. 1	Remigius	Solens radius 16' 0"	6 14	17 44	9 32	19 18
F. 2	Ditlev		16	41	10 41	19 39
L. 3	Mette	(fjernest jorden,	18	39	11 48	20 6
S. 4	16. s. e. trin.	Franciscus	20	36	12 52	20 38
<i>Enkens søn fra Nain, Luk. 7, 11-17</i>						
2' række, Joh. 11, 19-45						
M. 5	Placidus	uge 41	6 22	17 33	13 50	21 20
Ti. 6	Fred. 7. føds.	Broderus, ☉ f. kv. 8 ^t 45 ^m	24	31	14 41	22 11
O. 7	Fred. 1. føds.	{Tusmørket varer 41 ^m {Amalie	26	28	15 24	23 13
To. 8	Ingeborg		28	26	15 58	—
F. 9	Dionysius		30	23	16 27	0 23
L. 10	Gercon		32	21	16 50	1 40
S. 11	17. s. e. trin.	Fred. 4. føds.	34	18	17 11	3 1
<i>Jesus som gæst hos farisæeren, Luk. 14, 1-11</i>						
2' række, Mark. 2, 14-22						
M. 12	Maximiljan	uge 42	6 36	17 16	17 31	4 25
Ti. 13	Angelus	☉ f.m. 13 ^t 49 ^m	38	13	17 51	5 52
O. 14	Calixtus	Tusmørket varer 42 ^m	40	11	18 12	7 20
To. 15	Hedevig	(nærmest Jorden	42	8	18 37	8 50
F. 16	Gallus		44	6	19 8	10 18
L. 17	Florentinus		46	3	19 48	11 41
S. 18	18. s. e. trin.	Lukas evang.	48	1	20 38	12 54
<i>Det store bud, Matth. 22, 34 til enden</i>						
2' række, Joh. 15, 1-11						
M. 19	Balthasar	uge 43	6 50	16 58	21 40	13 53
Ti. 20	Felicianus	☉ s.kv. 4 ^t 40 ^m	52	56	22 50	14 39
O. 21	11000jomfru	Tusmørket varer 43 ^m	54	54	—	15 13
To. 22	Cordula		56	51	0 4	15 40
F. 23	Søren		58	49	1 19	16 1
L. 24	{De forenede {nationers dag	Proclus	7 0	47	2 34	16 19
S. 25	19. s. e. trin.	Crispinus	2	44	3 47	16 35
<i>Den vækbrudne, Matth. 9, 1-8.</i>						
2' række, Joh. 1, 35 til enden						
M. 26	Amandus	uge 44	7 5	16 42	4 59	16 50
Ti. 27	Sem	● n.m. 21 ^t 13 ^m	7	40	6 10	17 6
O. 28	Marie Sophie Frederikke	{Tusmørket varer 44 ^m , {Simon og Judas	9	37	7 20	17 23
To. 29	Narcissus		11	35	8 30	17 43
F. 30	Absalon	(fjernest Jorden	13	33	9 38	18 6
L. 31	Louise	Reform. beg.	15	31	10 44	18 36

Oktober 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	4.15	16.25
2.	4.43	16.55
3.	5.13	17.27
4.	5.44	18.03
5.	6.19	18.44
6.	7.00	19.31
7.	7.47	20.31
8.	8.52	21.53
9.	10.18	23.16
10.	11.41	-
11.	0.22	12.41
12.	1.14	13.31
13.	1.59	14.13
14.	2.41	14.54
15.	3.22	15.34
16.	4.02	16.15
17.	4.45	16.59
18.	5.30	17.47
19.	6.16	18.40
20.	7.10	19.40
21.	8.11	20.49
22.	9.22	22.07
23.	10.42	23.28
24.	11.59	-
25.	0.34	12.58
26.	1.26	13.45
27.	2.10	14.24
28.	2.47	14.57
29.	3.17	15.29
30.	3.46	15.57
31.	4.12	16.26

NOVEMBER 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 ^t 11 ^m og aftager i månedens løb 1 ^t 47 ^m		Sol		Måne		
		Op	Ned	Op	Ned	
S. 1 Alle helgens s. Solens radius 16' 8"		7 17	16 29	11 44	19 14	
<i>Saligprisningerne</i> , Matth. 5, 1-12.						
2' række, Matth. 5, 13-16.						
M. 2	Alle sjæle	uge 45	7 19	16 26	12 38	20 1
Ti. 3	Hubertus	Merkur st. vestl. elong.	21	24	13 23	20 58
O. 4	Otto	Tusmørket varer 45 ^m	24	22	13 59	22 3
To. 5	Malachias	☉ f. kv. 2 ^t 9 ^m	26	20	14 29	23 15
F. 6	Leonhardus		28	18	14 53	—
L. 7	Engelbrecht		30	16	15 14	0 33
S. 8	21. s. e. trin.	Claudius	32	14	15 34	1 54
<i>Den kongelige embedsmand</i> , Joh. 4, 46-53						
2' række, Joh. 4, 34-42						
M. 9	Theodor	uge 46	7 34	16 12	15 52	3 18
Ti. 10	Luther		36	10	16 12	4 45
O. 11	Morten bisp	{ Tusmørket varer 46 ^m , ☉ f. m. 23 ^t 26 ^m , { Venus st. østl. elong. (nærmest Jorden	38	8	16 35	6 14
To. 12	Torkild		40	7	17 3	7 45
F. 13	Arcadius		42	5	17 38	9 14
L. 14	Frederik		45	3	18 25	10 36
S. 15	22. s. e. trin.	Leopold	47	1	19 25	11 45
<i>Den geldbundne tjener</i> , Matth. 18, 23 til enden						
2' række, Matth. 18, 1-14.						
M. 16	Othenius	uge 47	7 49	16 0	20 35	12 38
Ti. 17	Anianus		51	15 58	21 50	13 17
O. 18	Hesychius	{ Tusmørket varer 48 ^m , ☉ s. kv. 15 ^t 54 ^m	53	57	23 7	13 46
To. 19	Elisabeth		55	55	—	14 9
F. 20	Volkmarus		57	53	0 23	14 27
L. 21	Mariz ofring		59	52	1 37	14 44
S. 22	23. s. e. trin.	Cecilia	8 1	51	2 49	14 59
<i>Skattens mønt</i> , Matth. 22, 15-22.						
2' række, Mark. 12, 41 til enden.						
M. 23	Clemens	uge 48	8 2	15 49	3 59	15 14
Ti. 24	Chrysogonus		4	48	5 10	15 30
O. 25	Catharina	Tusmørket varer 49 ^m	6	47	6 19	15 48
To. 26	Conradus	{ ☉ n. m. 15 ^t 38 ^m , (fjernest Jorden	8	45	7 28	16 10
F. 27	Facundus		10	44	8 35	16 37
L. 28	Sophie Magd.		12	43	9 38	17 12
S. 29	1. s. i advent	Saturninus	13	42	10 35	17 55
<i>Jesus i Nazareth synagoge</i> , Luk. 4, 16-30						
1' række, Matth. 21, 1-9						
M. 30	Chr. 6. føds.	Andreas	8 15	15 41	11 23	18 49

November 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	4.40	17.00
2.	5.13	17.37
3.	5.48	18.16
4.	6.26	19.01
5.	7.11	19.55
6.	8.09	21.08
7.	9.29	22.32
8.	10.56	23.44
9.	-	12.03
10.	0.41	12.58
11.	1.31	13.45
12.	2.16	14.28
13.	2.59	15.12
14.	3.43	15.58
15.	4.28	16.46
16.	5.14	17.37
17.	6.03	18.30
18.	6.54	19.26
19.	7.50	20.28
20.	8.52	21.37
21.	10.05	22.55
22.	11.25	-
23.	0.05	12.29
24.	0.58	13.17
25.	1.42	13.57
26.	2.18	14.32
27.	2.49	15.03
28.	3.17	15.34
29.	3.47	16.07
30.	4.18	16.42

DECEMBER 1981

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 24 ^m og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 6 ^h 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 8 ^m .			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Ti. 1	Arnold	Solens radius 16' 15"	8 17	15 40	12 2	19 51
O. 2	Bibiana	{Tusmørket varer 51 ^m , {Aldebarankulm.midn.	18	39	12 34	21 0
To. 3	Svend		20	39	12 59	22 14
F. 4	Charl. Fred.	● f. kv. 17 ^t 22 ^m , Barbara	22	38	13 20	23 30
L. 5	Sabina		23	37	13 39	—
S. 6	2. s. i advent	Nikolaus	24	37	13 57	0 50
<i>De 10 brudejomsfruer, Matth. 25, 1-13.</i>						
1' række, Luk. 21, 25-36.						
M. 7	Agathon	uge 50	8 26	15 36	14 15	2 13
Ti. 8	Mariæ undf.		27	36	14 35	3 38
O. 9	Rudolph	Tusmørket varer 52 ^m	29	35	14 58	5 7
To. 10	Judith		30	35	15 29	6 37
F. 11	Damasus	{○ f. m. 9 ^t 41 ^m , {(nærmest Jorden	31	35	16 10	8 5
L. 12	Epimachus	{Rigel kulm. midn., {Capella kulm. midn.	32	34	17 3	9 23
S. 13	3. s. i advent	Lucia	33	34	18 10	10 26
<i>Zakarias' lousang, Luk. 1, 67 til enden.</i>						
1' række, Matth. 11, 2-10.						
M. 14	Crispus	uge 51	8 34	15 34	19 27	11 14
Ti. 15	Nikatius		35	34	20 47	11 49
O. 16	Tamperdag	{Tusmørket varer 53 ^m , {Lazarus, {Venus lyscr stærkest	36	34	22 6	12 14
To. 17	Albina		37	35	23 23	12 35
F. 18	Lovise	● s. kv. 6 ^t 47 ^m	38	35	—	12 52
L. 19	Nemesius		38	35	0 36	13 7
S. 20	4. s. i advent	Abraham	39	35	1 48	13 22
<i>Han bør vokse, men jeg forringes, Joh. 3, 25 til enden.</i>						
1' række, Joh. 1, 19-28. uge 52						
M. 21	Thomas	Solhverv, korteste dag	8 40	15 36	2 59	13 38
Ti. 22	Japetus	Betelgeuze kulm. midn.	40	36	4 9	13 55
O. 23	Torlacus	Tusmørket varer 53 ^m	41	37	5 18	14 15
To. 24	Alexandrine	Adam, (fjernest Jorden	41	38	6 26	14 40
F. 25	Juledag		41	38	7 31	15 12
L. 26	St. Stephan	● n. m. 11 ^t 10 ^m	42	39	8 30	15 52
S. 27	S. m. j. og n.	Joh. evang.	42	40	9 22	16 43
<i>Simeons lousang, Luk. 2, 25-32.</i>						
1' række, Luk. 2, 33-40.						
M. 28	Børnedag	uge 53	8 42	15 41	10 4	17 42
Ti. 29	Noah		42	42	10 38	18 50
O. 30	David	Tusmørket varer 52 ^m	42	43	11 5	20 2
To. 31	Sylvester		42	44	11 27	21 17

December 1981

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	4.52	17.18
2.	5.27	17.58
3.	6.03	18.40
4.	6.46	19.29
5.	7.38	20.32
6.	8.45	21.51
7.	10.11	23.06
8.	11.24	-
9.	0.09	12.26
10.	1.05	13.19
11.	1.55	14.10
12.	2.41	14.58
13.	3.27	15.47
14.	4.14	16.36
15.	5.02	17.27
16.	5.48	18.16
17.	6.36	19.07
18.	7.24	20.00
19.	8.17	20.59
20.	9.20	22.08
21.	10.36	23.23
22.	11.51	-
23.	0.23	12.46
24.	1.10	13.29
25.	1.49	14.07
26.	2.23	14.41
27.	2.55	15.16
28.	3.29	15.53
29.	4.04	16.29
30.	4.39	17.06
31.	5.14	17.44

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 8. juli. Kalenderen angiver 3: 39^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17^m, hvorved man får 3: 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3: 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+17	+ 4	+20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+17	+ 5	+19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+16	+ 6	+18
Febr. I, Nov. I	+10	+15	+ 8	+16
Febr. II, Okt. II	+11	+14	+ 9	+15
Mar. I, Okt. I	+12	+13	+11	+13
Mar. II, Sept. II	+13	+13	+12	+12
Apr. I, Sept. I	+14	+12	+13	+11
Apr. II, Aug. II	+15	+11	+15	+ 9
Maj I, Aug. I	+16	+10	+17	+ 7
Maj II, Juli II	+16	+ 9	+18	+ 6
Juni I, Juli I	+17	+ 8	+20	+ 4
Juni II	+17	+ 8	+20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 33 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 20 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl	
	(forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
	Schlüttsiel	
	(forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
	Husum	
	(forbindelsen til Pellworm m. v.)	trække 37 min. fra
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Der er i 1981 planlagt sommertid i Danmark fra den 29. marts til 27. sept. Når man har sommertid i Danmark skal alle tider i denne almanak korrigeres for forskelle mellem sommertid og mellemeuropæisk tid.

**Danske helligdage i 1981,
som er hverdage i Sydslesvig**
16. april Skærtorsdag
15. maj St. Bededag

**Sydslesvigske fest- og helligdage
i 1981, som er hverdage i Danmark**
1. maj Maj-festdag
17. juni Den tyske enheds dag
31. oktober Reformationsdag
18. november St. Bededag

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1981

Juleferie	22. 12. 1980- 5. 1. 1981
Påskeferie	9. 4. 1981-21. 4. 1981
Kr. Himmelfart	29. 5. 1981
Pinseferie	6. 6. 1981
Sommerferie	25. 6. 1981- 5. 8. 1981
Lørdagsfri	31. 1., 21. 2., 14. 3. samt alle lørdage i tiden 2. 5. til sommerferien 1981

Datoerne angiver henholdsvis første og sidste feriedag. - Feriedatoer efter sommerferien 1981 forelå ikke ved redaktionens slutning.

FORMØRKELSER I ÅRET 1981

1. *Ringformet solformørkelse* den 4.—5. februar, *usynlig* i Danmark. Formørkelsen ses i de østlige dele af Australien, i størsteparten af Antarktis, i de sydvestlige dele af Sydamerika samt i de sydlige dele af Stillehavet. Formørkelsen bliver ringformet i et bælte, der løber fra et punkt syd for Australien, over Stillehavet til et punkt ud for Perus vestkyst.
2. *Partiel måneformørkelse* den 17. juli, *usynlig* i Danmark.
3. *Total solformørkelse* den 31. juli. Den afsluttende partielle del af formørkelsen er *synlig*, i det meste af Danmark, fra solopgang til formørkelsens ophør. I de sydvestlige dele af landet vil formørkelsen kl. 4t 32m, hvilket er 17m efter Solens opgang. Formørkelsen ses desuden i de nordøstlige dele af Europa, i hele Asien undtagen de sydligste dele, i de nordlige dele af Stillehavet, i de nordvestligste dele af Nordamerika samt i de arktiske områder. Formørkelsen bliver total i et bælte, der løber fra et punkt i Sortehavet over det centrale Asien, til et punkt i Stillehavet nord for Hawaii.

PLANETERNE I ÅRET 1981

Merkur er solsystemets inderste planet. Den er i almindelighed Solen så nær, at den ikke ses med det blotte øje. Den amerikanske rumsonde Mariner 10 fotograferede i 1974 den ene halvdel af Merkurs overflade, som viste sig at være kraterdækket i lighed med Månens. Merkur er praktisk taget atmosfæreløs, og temperaturen på dens overflade varierer mellem $+430^{\circ}\text{C}$ og -170°C .

Planeten vil set fra Jorden bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Den 2. februar, 27. maj og 23. september er den længst øst for Solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis 2 timer, $2\frac{1}{4}$ time og $\frac{1}{4}$ time efter Solen. Den 16. marts, 14. juli og 3. november er den længst vest for Solen og står da op henholdsvis $\frac{1}{2}$ time, $1\frac{1}{4}$ time og 2 timer før denne.

Venus er den næste planet i rækken fra Solen og den, der kommer Jorden nærmest. Dens størrelse og masse er omtrent som Jordens, og den er omgivet af et tæt skylag, der hindrer direkte iagttagelse af dens overflade. En række russiske og amerikanske rumsonder har vist, at temperaturen på planetens overflade er nær $+500^{\circ}\text{C}$, og atmosfæren består hovedsagelig af kuldioxid, og skylaget væsentligst af små dråber svovlsyre. Rumsonderne har endvidere vist, at Venus' overflade er en tør og stenet ørken med kratere, bjergkæder og vældige kløftdannelser.

Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. Indtil midt i februar ses den på morgenhimmelen. Fra midt i maj indtil årets udgang ses den på aftenhimmelen. Den 11. november er den længst øst for Solen og går da i København ned 2 timer efter Solen. Venus lyser stærkest den 16. december.

Mars er den jordnæreste af de ydre planeter. Dens afstand fra Jorden varierer mellem ca. 56 mill. km og ca. 378 mill. km. Når den ved opposition er nærmest, overgås den i lysstyrke kun af Venus; når den er fjernest, er den ikke klarere end Nordstjernen. Mars, der er omgivet af 2 måner, har en tynd atmosfære, og overfladestrukturerne kan svagt skimtes i store kikkerter. Amerikanske rumsonder har vist at ca. 40% af marsoverfladen er dækket af kratere, men desuden er der store jævne områder med en kaotisk bjergstruktur, samt kæmpemæssige vulkaner og kløftdannelser. Biologiske eksperimen-

ter udført af amerikanske sonder på Mars' overflade i 1976 og 1977 synes at vise, at der ikke eksisterer kendte former for liv på Mars.

Mars står ved årets begyndelse i Stenbukken, i begyndelsen af februar går den ind i Vandmanden, i begyndelsen af marts ind i Fiskene, i slutningen af april ind i Vædderen, i slutningen af maj ind i Tyren (19. juni passerer den 6° nord for Alderaran), midt i juli ind i Tvillingerne (23. august passerer den 6° syd for Pollux), i slutningen af august ind i Krebsen, i slutningen af september ind i Løven (19. oktober passerer den 1.1° nord for Regulus) og i begyndelsen af december ind i Jomfruen, hvor den forbliver resten af året. Ved årets begyndelse ses den på aftenhimmelen og går da ned 1½ time efter Solen. I begyndelsen af april står den tæt ved Solen og kan ikke iagttages. I slutningen af juni ses den på morgenhimmelen og står da op 1½ time før Solen, i slutningen af september står den op 5 timer før Solen og ved årets udgang står den op omkring midnat og står mod syd kl. 6.

Jupiter er den største af planeterne. Den er omgivet af 14 kendte måner, hvoraf de 4 største — Jo, Europa, Ganymede og Callisto — kan ses i selv ret små kikkert. Jupiter er omgivet af et tæt skylag, som udviser en iøjnefaldende bæltestruktur parallel med ækvator. Et ejendommeligt fænomen er den Store Røde Plet, som menes at være en gigantisk, stedsevarende hvirvelstorm. Fotografier, optaget af de amerikanske rumsonder Voyager I og II i 1979, har bl. a. afsløret en tynd ring af meget små partikler omkring Jupiters ækvator, aktive vulkaner på Månen Jo, samt muligvis en ny måne.

Jupiter står hele året i Jomfruen. Den er i opposition til Solen den 26. marts. I begyndelsen af januar står den op omkring midnat og står i syd kl. 6, i slutningen af marts står den i syd omkring midnat og er synlig det meste af natten, i slutningen af juni står den i syd kl. 18 og går ned omkring midnat, midt i oktober står den tæt ved Solen og kan ikke iagttages, fra slutningen af oktober og året ud ses den på morgenhimmelen. Ved årets udgang står den op 5½ time før Solen.

Saturn er den yderste af de i oldtiden kendte planeter. Den er omgivet af mindst 10 måner og et iøjnefaldende ringsystem, der kan ses i en god kikkert. Fotografier optaget af den amerikanske rumsonde Pioneer II i 1979 tyder på eksistensen af endnu et antal små måner nær ringsystemet.

Saturn står hele året i Jomfruen. Den er i opposition til Solen den 27. marts. I begyndelsen af januar står den op omkring midnat og står i syd kl. 6, i slutningen af marts står den i syd ved midnat og er synlig det meste af natten, i slutningen af juni står den i syd kl. 18 og går ned omkring midnat, midt i oktober står den tæt ved Solen og kan ikke iagttages, fra slutningen af oktober og året ud ses den på morgenhimmelen. Ved årets udgang står den mod syd kl. 7.

Uranus blev opdaget i 1781 af W. Herschel. Den er omgivet af 5 måner, der kun kan ses i store kikkert, samt et ringsystem, der opdagedes i 1977. Planeten er endvidere ejendommelig derved, at dens rotationsakse er omtrent sammenfaldende med baneplanen.

Uranus, som under særligt gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, står i Vægten indtil midt i december, hvor den går ind i Skorpionen. Den er i opposition til Solen den 19. maj og står da omkring midnat mod syd 15° over Københavns horisont.

Neptun blev opdaget i 1846 ud fra beregninger af dens position, og efter at dens eksistens var forudsagt på grund af uregelmæssigheder i Uranius'

banebevægelse. Neptun, der ikke er synlig for det blotte øje, er omgivet af 2 måner.

Neptun står hele året i Ophiuchus. Den er i opposition til Solen den 14. juni og står da omkring midnat mod syd $12\frac{1}{2}^\circ$ over Københavns horisont.

Pluto, der blev opdaget i 1930, er den yderste, kendte planet i solsystemet. Den er lyssvag og kan kun ses i store kikkerter. Den ledsages af en måne, der opdagedes i 1978.

Pluto står hele året ved grænsen mellem Jomfruen og Bootes. Den er i opposition til Solen den 13. april.

Stjernes kud

viser sig hver nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3.-4. januar (Kvadrantiderne), 22. april (Lyriderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orioniderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernes kud omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

Redaktørskifte

Med denne årgang af den gamle almanak er der sket et redaktørskifte.

Vor hidtidige redaktør, overbibliotekar Jørgen Mågård, Bov, har desværre set sig nødsaget til at ophøre med at være almanakkens ledende kraft fra 1. januar 1980, grundet en voksende arbejdsbyrde fra anden side. Dette har vi i Sprogforeningens bestyrelse måttet tage til efterretning.

Almanakken har i de sidste 10 år været i gode hænder. Vi har med glæde set oplaget vokse år for år og dermed også en forbedret økonomi med udgivelsen.

Det må derfor være på sin plads her på dette sted at bringe Jørgen Mågård en varm tak for det store arbejde, han har lagt i opgaven gennem den svundne årrække. Tak!

Men heldigvis: »For de gamle, som faldt, er der ny overalt«. Det er da med stor glæde, vi byder Jørgen Mågårds efterfølger, pastor Günter Hintze, Augustenborg, velkommen til det fremtidige arbejde. Vi bringer pastor Hintze en stor tak, fordi han ville påtage sig den ikke helt lille opgave. Vi føler os overbevist om at have fundet den helt rette efterfølger (takket være Jørgen Mågårds medvirken) og ønsker lykke og held med virket fremover.

August 1980.

Sprogforeningens bestyrelse
Chr. Spe g g e r s

TRE BØGER

Af Hans Lensgreve Schack

I disse dage er der gået 60 år, siden Nordslesvig stemte sig hjem til Danmark.

Tiden flyver hastigt, og skolernes historieundervisning er, efter hvad jeg har ladet mig fortælle, ikke sådan, som den var i min skoletid. Derfor er det måske gavnligt kort at opridsse baggrunden for folkeafstemningen, inden det egentlige emne fremlægges: Da den grufulde 1. verdenskrig efter mere end 4 lange år omsider nærmede sig sin afslutning i 1918, rejste den danskvalgte rigsdagsmand, H. P. Hanssen i oktober (23/10) spørgsmålet om Nordslesvigs tilbagevenden til Danmark i Rigsdagen i Berlin.

I Tyskland var man klar over, at nederlagets pris blev høj. Den amerikanske præsident W. Wilson havde i januar 1918 skitseret sit fredsprogram i 14 punkter. Det afsnit, som havde størst interesse for sønderjyderne handlede om folkenes selvbestemmelsesret. Den tyske regering havde den 4. oktober 1918 erklæret sig indforstået med Wilsons program, og på den baggrund var det ikke længere muligt at afslå sønderjydernes ønske, hvorefter den danske regering kunne tage sagen i sin hånd.

Efter våbenstilstanden den 11. november 1918 trådte fredskongressen sammen i Versailles, og her var Danmark, omend neutral under krigen, repræsenteret af hensyn til Nordslesvig. Tiden gik, og sejrherrene var uenige. Først den 10. januar 1920 trådte fredstraktaten i kraft, og en international kommission (CIS), bestående af en engelsk, en fransk, en svensk og en norsk repræsentant overtog over-

højheden i de to zoner, som skulle stemme om deres fremtidige nationale tilhørsforhold.

1. zone, det nuværende Nordslesvig, stemte den 10. februar 1920. Da resultatet om aftenen blev gjort op, havde godt 75.000 stemmeberettigede afgivet deres stemme for Danmark og godt 25.000 havde stemt for Tyskland. Kun ganske få sogne havde tysk flertal, det gjaldt f. eks. Tønder, Højer og Ubjerg, hvor flertallet var betydeligt, hvorimod det var beskednere i Åbenrå, Sønderborg og Tinglev.

Den 14. marts fandt afstemningen i 2. zone, Mellemslesvig sted. Her blev resultatet en stor skuffelse, idet der kun afgaves ca. 13.000 stemmer for Danmark, mod ca. 52.000 for Tyskland. I Flensborg by, som der i 1919 havde stået så megen debat om, at spørgsmålet bogstavelig talt havde skilt såvel Danmark som Nordslesvig i to skarpt adskilte lejre, var resultatet 9.000 danske stemmer mod 27.000 tyske. Stemmesedlerne havde talt med lige stor tydelighed, både den 14. marts og den 10. februar.

Det er ikke underligt, af afstemningen i Nordslesvig blev mindet år efter år som een af de største nationale mindedage. Hvis man selv har været med i landsbyens forsamlingshus ved en afstemningsfest i årene op til og under den 2. verdenskrig, kan man umuligt glemme den helt særlige atmosfære, som prægede sådan en aften. Den blå Sangbog lå på de lange, festligt dækkede kaffeborde. Talerstolen var prydet med dannebrog, og billederne af de sønderjyske førere smykket med blomster. Efter 3-4 af de kendte sange fra udlændighedsårene og aftenens hovedtale eller -foredrag kom kaffen på bordet, og aftenens mødeleder kunne sige: »Å så æ e oe ejsen frit.« Der gik ikke mange minutter, før een af de mange, som selv havde været med, rejste sig og fortalte om sine personlige minder fra den store dag. Tit begyndte vi i skyttegravene i Flandern i efteråret 1918, eller i krigsfangelejrene i Aurillac i Sydfrankrig eller Feltham i England og fulgte med hjem til Møgeltønder, hvor drømmesyntet gik i opfyldelse. Vi mindedes dem, som ikke kunne være med, de 6.000 som havde betalt den 10. februar med deres liv i verdenskrigens ragnarok. Vælgerforeningens opråb blev læst op: »Sønderjyder. Nu er dagen

der, vi vil hjem. – Ryk grænsepælene op og flyt dem langt mod syd. – Vi vil hjem, hjem til Danmark.« Med frydefuldt sind og blanke øjne sang vi: »Mig fryder din ros, din ære. Mig knuger din sorg, dit savn. Hver glans, hver plet vil jeg bære, som falder på Danmarks navn.«

Mættet af indtryk gik man hjem ved midnatstid og følte, at man selv *næsten* havde været med den dag, da bladet i bogen sig vendte.

Som årene gik, måtte tiden løbe fra afstemningsfesterne. Vil man i dag trykke en hånd, som lagde stemmesedlen i den blå kuvert ned i valgurnen, er ejermanden over firs år. Der kom andre mindedage til, som var fælles for hele folket. »De tusind år, – så blev de væk, – i morges klokken fem, af skræk«, som Kaj Munk skrev om den 9. april 1940. Den 5. maj, – denne forunderlige forårsdag, hvor bladet i bogen igen vendte sig, uden at vi selv havde gjort alverden til det. Så nu, den nye tid, hvor nationale mindedage er i den grad i miskredit, at folk med de rigtige meninger bør være uvidende om, hvad det egentlig er, man fejrer.

Hvis vi tror, at vi er i stand til at fraskrive os arv og gæld og kun tænke i økonomiske verdensvisioner, behøver vi ikke at beskæftige os med vort lands historie. Hvis vi erkender, at vi både er børn af og arvinger til vor fortid, må vi glemme vort mismod og vor nationaldyd, mindreværdskomplekset, og i stedet gøre os tanker om kendte og kendelige ting sådan, som vi kan studere dem hos de landsmænd, der sad 56 år af i et hjørne af Europas mægtigste og mest hensynsløse konge- og kejserrige, uden at de af den grund tabte modet eller gik på akkord.

Hvad prægede dem? Hvad forløste hos dem de følelser, den energi og det mod, som gjorde resultatet den 10. februar muligt? Det er nok ikke let at give et fyldestgørende svar på dette spørgsmål, men lige så sikkert det er, at tæt ved 1 million danskere henter deres åndelige næring fra to københavnske middagsblade, – egenart og kvalitet, eller mangel på samme ufortalt, – og lige så sikkert det er, at hovedparten af familien Danmark hver aften får livsindhold og -værdi serveret ind i dagligstuen på en flad skærm, som umuligt lader sig af-

bryde, – lige så sikkert er det også, at de 3 bøger, som jeg vil forsøge at give et indtryk af, var at finde i hvert eneste dansk hjem i Nord-slesvig i årene op til Genforeningen.

De 3 bøger er ikke tilfældigt valgt blandt mange andre på reolen i et sønderjysk hjem. De er udvalgt, fordi deres oplagstal fortæller om deres udbredelse, og fordi deres udbredelse fortæller, hvor flittigt de har været brugt, og hvor værdsat de har været. De er: Den blå Sangbog. (DbS), A. D. Jørgensen: Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie. (40F) og Evangelisk-Luthersk Psalmebog for de dansktalende Menigheder i Slesvig. (N).

DEN BLÅ SANGBOG

I gamle dage var det ikke usædvanligt, at provinsstudenter i København sluttede sig sammen i foreninger med tilknytning til hjemstaven. I foråret 1866 stiftedes på Borchs Kollegium det »Sønderjyske Samfund«, som hver torsdag aften samledes til møder, hvor der spurgtes nyt hjemmefra, læstes op og holdtes foredrag. Den sangbog, som man tog til sig som sin egen, hed oprindeligt »Tohundredre Sange«, men genoptryktes snart under navnet »Dansk Visebog«. Sønderjysk Samfunds sangbog fik snart stor udbredelse i nationalt vakte kredse, og især vandt den indgang i de tusinde danske hjem i Sønderjylland. Da sønderjyderne i 1880 stiftede »Forening til det danske Sprogs Bevaring i Nordslesvig«, overtog denne forening, Sprogforeningen, trykning og udgivelse af bogen, som på grund af sit blå omslag ikke kaldtes andet end Den blå Sangbog, eller blot Den blå.

Med 5. oplag i 1899 var DbS udkommet i 26.000 eksemplarer i Nordslesvig, omtrent svarende til 2 stk. pr. afgivet dansk stemme i området ved valget året i forvejen.

I sig selv ser DbS ved en kort gennembladning meget uskyldig og uinteressant ud. Den er, som andre, inddelt i afsnit, f. eks. Modersmålet, Norden, Gildeviser og Folkeviser, Børneviser, og Åndelige Sange. De godt 300 numre omfatter alt muligt, lige fra Grundtvigs:

Den signede dag, og Ingemanns: Stork, stork langeben, til H. C. Andersens: I Danmark er jeg født, og Brorsons: Op, al den ting, som Gud har gjort.

Det ser jo alt i alt ikke farligt ud, men i et »Efterord« i 1899-udgaven fortælles noget andet:

... De af Sangene, der enten ved Dom eller administrativt af Myndighederne er blevne ansete som ikke tilladte i Henhold til Politiforordningen af 1865, er i denne Udgave betegnede med 3 Stjerner foroven. Men iøvrigt finder Udgiveren det formålstjenligt at henstille især til Lederne af og Deltagerne i alle offentlige Forsamlinger herhjemme, at de ville iagttage den fornødne Varsomhed ved Valget af de Sange, som synges. Thi man maa jo regne med Forholdene, som de nu er. Og der er desuden i Bogen nok af smukke og passende Sange, som kan synges uhindret allevegne ...

Blandt de 23 sange, som er mærket med de famøse 3 stjerner, er bl. a.: Brat af slaget rammet, Der er et yndigt land, Det haver så nyeligen regnet, Fædreland ved den bølgende strand, og Vort modersmål er dejligt.

Den i »Efterordet« omtalte politiforordning stammede fra 12. juli 1865, hvor de militære myndigheder udstedte forbud mod danske flag og kokarder, samt mod afsyngelse af danske sange »af ophidsende indhold«. I 1880'erne gravede man forordningen op og brugte den til at indstævne en flok piger i Åbenrå, som ved en privat fest havde sunget danske sange. Den offentlige anklager krævede pigerne straffede for »grov uorden«, (grober Unfug), og efter en lang proces, som nåede gennem samtlige det tyske riges tre retsinstanter, idømtes pigerne småbøder. Sagen fik principiel interesse, idet den bekræftede, at øvrigheden betragtede det gamle forbud som endnu retsgyldigt, og hermed begyndte så tyskernes årelange kamp mod DbS. Man må have følt sig truet.

I årene omkring århundredeskiftet havde den tyske rigsdag (bl. a. 12/6 1900) stemt for den tyske flådes udbygning til 40 slagskibe og talrige mindre flådeenheder. Med verdens største og bedst udrustede

landhær, og om nogle år en flåde, som skulle gøre England rangen stridig på verdenshavene, er det nye kejserrige nu på vej frem til den plads i solen, som man mente at kunne gøre krav på. »Gud har kaldet os til at civilisere verden, – vi er det menneskelige fremskridts missionærer, – vi er jordens salt,« havde kejser Wilhelm sagt (23/3 1905 i Bremen). Så var det da vældig praktisk at have en hær og en flåde til at understrege disse ord med. »Vi Tyskere frygter, udover Gud, intet i denne verden«, var Bismarcks valgspog. Man burde have sagt: Udover Gud og Den blå Sangbog, – for i den anden ende af dette vældige statsmaskineri førte de tyske anklagere og domstole en endeløs kamp mod en lille bog, som de kaldte »det farligste agitationsmiddel, danskerne ejer«.

Et par eksempler fra disse processer. Den danske rigsdagsmand i Berlin, redaktør Jens Jessen, Flensborg Avis, idømtes en politibøde på 30 Mark for at have været med i en forsamling (11/6 1903 i Nybøl), som spontant var brudt ud i sangen, Høje Nord, friheds hjem. Dette digt havde endnu ikke været underkastet nogen domstols afgørelse, men Jessen krævede, at sagen vandrede gennem samtlige instanser, fra Domsmandsretten i Sønderborg over Landsretten i Flensborg til Preussens Højesteret, Kammerretten i Berlin. Her kom man (14/1 1904) til samme resultat, som landsretten (19/10 1903). I præmisserne udtaltes bl. a.:

En sang kan oprindelig i digterens, lærerens eller sangerens mening være helt uangribelig, men kan ved et eller andet ydre tilfælde eller ved en anden udtydning af enkelte udtryk, uden at der forandres noget som helst ved ordlyden, få et helt nyt indhold, så at den nu bliver en national kampsang. Også i slig betydning forandrede sange forbydes i forordningen af 12/7 1865, da det ikke kan komme an på, hvad digteren kan have ment, men hvad de, som synger sangen, vil udtrykke. Og det var i det foreliggende tilfælde en opfordring til kamp mod tyskheden. Dermed er sangens nationalt ophidsende indhold slået fast.

Jessen havde i mellemtiden draget sagen frem i Rigsdagen. (29/10 1903) »Så kunne man jo også hævde,« sagde han under almindelig munterhed fra salen, »at når Danskerne sang Luther-verset: Og myldred djævlø frem på jord, og os opsluge ville, – så tænkte de på Prøjserne«. Han trak også Mads Hansens forbudte vise: »Jeg er en simpel bondemand« frem og nævnte, at den i oversættelse blev sunget i talrige tyske afholdsloger. »Den straffes ikke, når den synges på tysk, eller på dansk af tysksindede. Når den synges på dansk af dansksindede, er den strafbar«. På dette tidspunkt stod iøvrigt 14 Åbenråborgere under anklage for denne farlige forbrudelse.

En anden mærkværdig kundgørelse (af 28/8 1866) indgik også i det stortyske riges sikkerhedsforanstaltninger. Den forbød afsætning af danske sange, »for så vidt disse er af fornærmeligt eller ophidsende indhold i politisk henseende«. Man havde haft god grund til at antage, at en senere udstedt, iøvrigt temmelig liberal tysk rigs-presselov (fra efteråret 1867) havde ophævet denne kundgørelse, – men ak, nej.

På denne baggrund rejstes igen sag mod redaktør Jessen, fordi han i Flensborg Avis havde gengivet et fromt digt fra Kristeligt Dagblad, hvori der bl. a. stod: »Hvert et suk og trængselsråb er hørt af retfærdig Gud, ... morgengry skal end oprinde over søndre vang«. Underretten frikendte Jessen, fordi digtet ingen melodiangivelse havde, men Landsretten fandt, at det havde sanglig karakter og derfor stred mod bestemmelserne. Resultatet: – 20 Mark i bøde.

Kammerretten i Berlin havde efterhånden adskillige landsretsdomme at tage stilling til, og Jessen tog på ny sagen op i Rigsdagen. Til en undrende skare folkevalgte kunne han fortælle om digte uden melodi, som var blevet forbudt, og om melodier uden tekst, som folk straffedes for at spille eller synges. »Nu mangler kun, at vi straffes for sange uden tekst og uden melodi,« – sluttede Jessen, inden man gik over til de næste flådebevillinger. – Er det underligt, at hvert nyt oplag af DbS blev revet bort?

Endnu et par fornøjelige indfald fra en proces mod DbS i 1905. En tilkaldt »sagkyndig« (latinskolet lærer Nis Schröder, Haderslev) gav dette skøn:

»Jeg er kommet til den anskuelse, at for så vidt det i bogen drejer sig om folkeviser, åndelige sange og børneviser, er indholdet ret uskyldigt. Disse kan godt trykkes og turde også være tilstrækkelige for befolkningen i Nordslesvig. Derimod er jeg af den mening, at alle de sange, der omhandler modersmålet, sagn, historie og i det hele taget Norden virker ophidsende, ikke på os tyske, men på de syngende selv. Folk ophidser sig selv ved disse sange. Denne sangbog er det farligste agitationsmiddel, danskerne ejer.«

Så gik den »sagkyndige« over til eksemplerne: I Ingemanns: »I sne står urt og busk i skjul« synger den lille fugl: »Giv tid, giv tid.« Hvad man venter på, kan let forstås, sagde den kloge mand. I Brorsons vinter- og trøstesalme er ordene: »Trange tider langsomt skrider« højst betænkelige. Ligeledes Oehlschlägers: »Lær mig, du lette sommerfugl, at gennembryde tunge skjul, som nu min frihed tvinger.« Ligefrem farlig er Grundtvigs: »Og brænder kun hjertet for sandhed og ret, skal tiden nok vise, vi tænkte ej slet,« – ligeledes Chr. Richardts: »Kæmp for alt, hvad du har kært, dø, om så det gælder.«

Selv om det ikke gik så galt, som mange havde frygtet, endte sagen med, at næste oplag af DbS måtte udkomme uden de sange, som nu havde fået allerhøjeste bevis på, at de udgjorde en fare for det tyske kejserriges indre sikkerhed. Deres nummer og navn blev stående i sangbogen, – og så følgende bemærkning: »Teksten er af Landsretten i Flensborg under 18. Maj 1905 erklæret for ophidsende og tør derfor i Henhold til Politiforordningen af 28. August 1866 ikke udbredes i Slesvig. Denne Dom er under 5. Marts 1906 bleven stadfæstet af Kammerretten i Berlin.«

Iøvrigt stod siden blank. Så kunne de, der ikke kendte de »forbudte« udenad, selv skrive dem, og det blev gjort med ihærdighed.

Ingen anden bog har været elsket og æret i Nordslesvig som Den blå Sangbog. Talrige var de sange, man kunne udenad, og den var med i lommen eller på kaffebordet ved hver eneste festlige lejlighed, – også i forsamlingshusene hin 10. februar 1920, da man fejrede det resultat, den i så rigt mål havde bidraget til.

A. D. JØRGENSEN: FYRRETYVE FORTÆLLINGER AF FÆDRELANDETS HISTORIE. (40F)

Blandt de mænd, som i 1866 var med til at stifte »Sønderjysk Samfund« var en ung mand fra Gråsten, Adolf Ditlev Jørgensen. Mange af hans forfædre havde været næringsdrivende borgere i Flensborg og Åbenrå, og i sådanne hjem var hjemmesproget i årene omkring oprøret i 1848 tysk. Med tjenestefolkene, kunder fra landdistrikterne og kammeraterne på gaden taltes dansk eller sønderjysk. I købstædernes kirker prædikedes på tysk hveranden, og dansk hveranden søndag, og i de højere skoler var sproget tysk. Da oprøret brød ud, – A. D. Jørgensen var da 8 år – forbyder faderen tysk tale i hjemmet, og drengen begynder at fornemme noget af grænselandets helt særlige problematik. Som voksen tager han lærereksamen og flytter til København for at fortsætte sine studier i dansk historie og digtning. I 1863 bliver han lærer på Flensborg Latinskole og udpeget til leder af et projekteret stort folkebibliotek for hele landsdelen, men så kommer krigen. Straks efter Dannevirkes rømning indføres udelukkende tysksproget undervisning i Flensborg, og A. D. Jørgensen afskediges.

Tilbage i København, hvor A. D. Jørgensen nu får embede, søger han i disse nederlags- og trængselsår trøst og opmuntring i studier af Danmarks historie, hvor især højdepunkterne synes at hjælpe ham til selvbesindelse og fornyet mod. Samtidig med, at A. D. Jørgensen giver sig i kast med de historiske studier, får han ansættelse på Rigsarkivet, hvor et væld af ubehandlet materiale bidrager til, at hans historiske publikationer kaster nyt lys over talrige begivenheder i fædrelandets historie. Det ene videnskabelige værk følger det andet, og efter ni år som fuldmægtig bliver han rigsarkivar i 1883.

Omtrent samtidig får A. D. Jørgensen en indtrængende opfordring fra brygger J. C. Jacobsen, Carlsberg, om at skrive en Danmarks-historie med specielt henblik på de helt særlige forhold i det tabte land og de spegede politiske og arvetekniske stridigheder, som havde ført til den ulykkelige krig i 1864 og den sørgelige fredsslutning.

Her bør indføjes et par ord om § 5, som kom til at spille en afgørende rolle i Nordslesvig i slutningen af sidste århundrede, og som blev den indirekte årsag til de stridigheder, som i 1919 og 1920 satte dybe skel mellem danskere, både i Det gamle Land og i afstemningszonerne. De to lejre kaldte sig Flensborg-folkene og Åbenrå-folkene.

Sejrherrerne fra Dybbøl, preusserne og østrigerne, delte ved overenskomst i Bad Gastein i august 1865 byttet mellem sig. Preusserne fik Slesvig og østrigerne Holsten og Lauenborg. Efter Bismarcks 6 ugers lynkrig mod Østrig i 1866 slap Østrig af underfundige hensyn til Bismarcks visioner om preussisk dominans i Centraleuropa med at afgive det just erobrede Holsten og sælge Lauenborg. Ligeledes måtte Østrig godkende, at Slesvig, Holsten og Lauenborg indlemmedes som provinser i Prøjsen. Den endelige fredsslutning fandt sted i Prag i august 1866, men Bismarck måtte finde sig i et lille forbehold, indføjet under pres fra det dengang mægtige Frankrigs kejser Napoleon III. Dette forbehold, som var formuleret i den endelige fredstraktats § 5 udtalte, at »indbyggerne i de nordlige distrikter af Slesvig skal afstås til Danmark, hvis de ved fri afstemning tilkendegiver ønsket om at forenes med Danmark.«

Selv om § 5 slettedes ved en senere traktat (af 11/10 1878) mellem Preussen og Østrig, fastholdtes dens moralske forpligtelse af Nordslesvigerne. Derfor var det af største betydning, at tilknytningen til Danmark opretholdtes og udbyggedes. Det danske stemmetal var fra 1867 med godt 25.000 stemmer faldet katastrofalt til 14.000 stemmer i 1881, og alle nationalpolitisk interesserede i Det gamle Land, – som vi kalder Danmark norden for Kongåen – var ved at vågne til dåd.

På denne baggrund skal vi forstå A. D. Jørgensens historiske interesse og kærlighed til grænselandet og brygger Jacobsens initiativ, som gav sig udslag i bogen, Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie. Da den var udkommet, skænkede bryggeren rundhåndet 10.000 indbundne eksemplarer til den før omtalte Sprogforening.

Til forskel fra andre i landsdelen, som følte sig som Slesviger, opfattede A. D. Jørgensen sig som sønderjyde, d. v. s. een i Slesvig

A. D. Jørgensen.

født med hverken tysk eller slesvigsk, men med dansk fortegn. Tyskeren lagde vægt på Slesvigs tilhørsforhold til det tyske statssamfund og tysk kultur. Slesvigeren lagde i første række vægt på det særlige, historisk betingede lokalpræg, som kendetegner landet mellem Kongeåen og Ejderen. Sønderjyden føler, på trods af sin hjemstavnsret i Slesvig, at tilhørsforholdet til Danmark er afgørende. Derfor anså A. D. Jørgensen det som sin fornemste opgave at pleje dansk kultur, dansk sprog og livssyn fremfor at tilgodese en udpræget slesvigsk indstilling.

A. D. Jørgensens syn på grænselandet, – og det falder nok sammen med, hvad talrige sønderjyder af i dag tænker, – var, at dette skulle være en folkebro, hvor det, som kom syd fra, skulle omsættes i dansk form, men i samme grad skulle grænselandet være stedet, der virkede som et dige mod stormfloden fra det store folkehav mod syd. Disse to ting måtte kunne forenes i åbenhed overfor alt det bedste i tysk åndsliv og kultur, men måtte samtidig være målbevidst og energisk kamp for at bevare og udvikle, hvad Danmark havde formået i tusind år. Et afgørende bidrag hertil var »Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie«, udgivet i 1882.

Bogen er ikke en samlet Danmarkshistorie, men som titlen siger det, fortællinger. Det første kapitel handler om danske kongesagn,

mange af de følgende om begivenheder af særlig interesse for Slesvig og Holsten, som f. eks. kapitlerne: Valdemar Atterdag og Dronning Margrethe. Erik af Pommerns kamp for Sønderjylland og Sønderjyllands Deling i 1544. Med særlig begejstring skildrer A. D. Jørgensen Christian IV og Frederik III, Peder Griffenfeld, Niels Juel og Holberg, men det sønderjyske tema vender gang på gang tilbage. Her er et par linjer fra kapitlet: Tre Sønderjyder blandt Holbergs samtidige:

I Tønder begyndte Brorson at udgive sine Salmer i smaa Hefter, »Gud til Ære og kristne Sjæle, især sin elskelige Menighed til Opmuntring«, som det hedder på Titelbladet til de første Julesalmer. Den danske Menighed kunde nok trænge til denne »Opmuntring«, thi det var en Uskik, som man næsten skulde finde utrolig, at der i de sønderjydske Kjøbstæder blev sunget tyske Salmer til den danske Gudstjeneste. Brorson havde vistnok alt før den Tid skrevet en stor Del af sine Salmer, men det var denne Uskik, som først overvandt hans naturlige Tilbageholdenhed, saa han lod dem trykke »Menigheden til Opmuntring«. Det første Hefte indeholder »nogle Julesalmer, til den forestaaende glædelige Julefest enfoldig og i Hast sammenskrevne« (1732). Det var en Julegave, ikke blot til Menigheden i Tønder, men til hele det danske Folk. »I hast sammenskrevne«, men sjælden naet og aldrig overtruffen af senere Skjalde. Vi træffer her de navnkundige Sange: »I denne søde Juletid«. »Mit Hjærte altid vanker i Jesu Føderum«. »Her kommer dine arme smaa«. »Den yndigste Rose er funden« ... Det er ikke her Stedet at gennemgaa den Række af vore ypperste Kirkesalmer, som findes i Brorsons Samlinger, enhver vil kunde finde dem i sin Salmebog og overraskes ved at se, hvor ofte han under Brorsons Navn vil træffe paa gode Bekjendte. Den umiddelbare Glæde over Skaberens Godhed og Visdom, over Forløsningens Vidunder og Helliggjørelsens Naade har næppe nogensinde fundet mere gribende Ord og et hjærteligere Udtryk end i disse Vers. Den inderligste Hengivenhed og den mest

brændende Kjærlighed til Gud og Medmennesker gaar jævnsides med en dyb og alvorlig Smerte over Syndens Herredømme og vor Naturs Forkrænkelighed.

Sproget forekommer måske lidt gammeldags for moderne mennesker, som er vant til tegneserier og boblesprog, – men for mig var Fyrretyve Fortællinger en åbenbaring, da bogen lå på gavebordet til min konfirmation i april 1944. Den var et sprudlende væld til forståelse af Danmarks arv, håb og længsler i en tid, der mindede meget om de år, da den blev til. Under besættelsen var den blevet genoptrykt, men i udlændighedsårene var der næppe et dansk hjem i Sønderjylland, hvor den ikke fandtes. Prøv at gå hen på biblioteket og se efter, om den står og samler støv.

Lad A. D. Jørgensens egen efterskrift give essensen af dette betydelige bidrag til grænselandets særlige tone og resultatet den 10. februar 1920. Find bogen frem, hvis mismod og bekymrethed over fædrelandets skæbne i disse år er ved at overvælde Dem:

Freden i Wien danner et Vendepunkt i det danske Folks Historie. Vi blev ved den Ulykke, som sønderrev Aarhundreders Baand, ja Blodets Baand, kastede ind i en Udvikling, som kræver Udfoldelse af alle vore medfødte Evner, Anspændelse af al vor Handlekraft, hvis vi ikke vil gaa til Grunde i Tidens voldsomme Brydninger eller falde viljeløse ind under en Stormagts Herredømme.

Vor Historie kan i sit omskiftelige Løb være os en uvurderlig Læremester i Taalmod og Fortrøstning på denne farlige Vej. Vi bør gaa til den uden Fordomme, uden Overvurdering af vor egen Betydning, men ogsaa uden uretfærdig Fordømmelse af, hvad der tilhører Fortiden. Dette gjælder mange Tidspunkter, men først og fremmest den Menneskealder, som endte med Sønderjyllands Tab. Vi kan ikke slippe det Haab, at det danske Sønderjyllands ulykkelige Skæbne engang vil formildes, at den Afgjørelse, som mislykkedes i 1864, endnu vil kunne opnaas som en endelig Afslutning af dette Lands omskiftelige Historie. Den bør da kunde blive et Pant paa varig Fred og god Forstaa-

else mellem de beslægtede Folk nord og syd for den nationale Grænse, der er sat af Aarhundreders Udvikling, og som det ikke er vor Sag nu at gaa i Rette med.

EVANGELISK-LUTHERSK PSALMEBOG FOR DE DANSKTALENDE MENIGHEDER I SLESVIG. (N)

Af de tre bøger, jeg valgte til denne fremstilling, fik den sidste i treklangen, salmebogen, det længste liv og det største oplagstal. I 1912 var der solgt over 93.000 eksemplarer af den i Sønderjylland, svarende til seks pr. afgivet dansk stemme ved Rigsdagsvalget samme år. Den levede, omend forsynet med et tillæg, videre i de nordslesvigske menigheder indtil 1953, hvor vor nuværende salmebog, Den Danske Salmebog (DS) afløste forgængere nord og syd for den gamle grænse og på den måde fuldbyrdede Genforeningen i Folkekirkens salmesang.

Havde man snydt sig til at undersøge, hvad mange af de 30.000 sønderjyder, som blev indkaldt under den første verdenskrig, havde med i deres militærisk snørede tornyster, kunne man have fundet Salmebogen. Den blå Sangbog var nok også med her og der, men den var suspekt. »Ein christliches Liederbuch«, udgivet af det kongelige evangelisk-lutherske konsistorium i Kiel kunne der ikke være noget galt ved. Så rejste N da med i felten, frøs med sin ejermænd på Ruslands sletter, kvaltes eller sprængtes i stumper og stykker i Frankrigs mudder, eller sank til bunds i stålkolossoerne ud for Blåvands Huk.

En egen sangbog. En egen Danmarkshistorie. Hvorfor så også en egen salmebog? Der var da nok at vælge mellem i forvejen. Vi må igen til at granske i grænselandets historie.

I Nordslesvig havde kirke- og skolesproget i landdistrikterne altid været dansk. I Mellemslesvig havde det været blandet. Denne tingenes tilstand fik lov til at bestå godt tyve år efter 1864, idet det dog var tilladt at forsøge tysk kirkesprog indført. Kun i syv af Nordslesvigs 108 landsogne lykkedes det at indføre enkelte tysksprogede guds-

tjenester. Alle andre steder måtte forsøgene opgives på grund af manglende deltagelse. Det lokale kirkeministerium, konsistoriet i Kiel, havde i det store hele prøvet på at holde de kirkelige forhold udenfor de almindelige germaniseringsplaner, men i 1880 indtraf en ændret holdning.

Nu er der ingen grund til at blive umiddelbart begejstret for denne tilbageholdenhed for at blande nationalpolitik og kirkeliv sammen. Selv om denne indstilling prægede mange, for ikke at sige de betydeligste præsteskikkelser af tysk herkomst i Nordslesvig i udlændighedsårene, kan man ikke sige, at den var et barn af dansk arv eller grundtvigsk frisind. Den må snarere karakteriseres som følge af en speciel tysk ny-pietisme på luthersk grund, som skilte verdsligt liv fra det kirkelige. »Politik er et blodigt håndværk«, kunne en from præst sige, og kirkens indre liv, ordets forkyndelse, burde række langt udover de stridigheder, som verdens børn forfængeligvis beskæftigede sig med. Evangeliet på tysk kan ikke få indgang i mennesker, som ikke forstår sproget. En hæderlig og troværdig indstilling, synes man, selv om denne problemstilling her er bragt ned på en meget kort formel.

På trods af, at den tyske holdning blev stejlere, efterhånden som årene gik, klarede det danske kirkesprog alligevel en slags frisag i alle 56 år. Der har f. eks. aldrig været afholdt tysksproget gudstjeneste i Møgeltønder i de år, selv om sognets præster var tysksindede og tysksprogede og enkelte af dem kun beherskede vort modersmål midelmådigt.

Tilbage til Salmebogen. I 1878 indfører Preussen en synodalordning for kirken i de afståede hertugdømmer. En synode er, jfr. fremmedordbogen: Et kirkeligt fællesråd af præster og menighedsrepræsentanter. For hvert provsti valgtes en provstisynode, bestående af præster og lægmænd, og i fællesskab valgte disse så en fællessynode for hele provinsen Slesvig-Holsten og Lauenborg. Den havde et udvalg, konsistoriet i Kiel, som udgjorde den egentlige daglige kirkestyrelse, svarende til vort kirkeministerium. Til forskel fra vor folkekirkeordning, hvor folketinget er kirkeministeriets øverste myndig-

hed, var i Nordslesvig altså fællessynoden konsistoriets overordnede.

I 1870'erne opstod der i de dansksprogede aviser i Nordslesvig en polemik omkring de mange forskellige salmebøger, som anvendtes rundt omkring i de nordslesvigske kirker. Årsagen var, at nogle af salmebøgerne fra gammel tid, før 1848 og 1864 havde så mange dårligt oversatte tyske salmer og talrige uforståelige germanismer med i teksten. Tyskerne tog til genmæle og kritiserede den salmebog, som på det tidspunkt var autoriseret i Danmark og indført i mange menigheder i Nordslesvig: Psalmebog til Kirke- og Huusandagt fra 1855 og dens tillæg fra 1873. (RK). I Danmark var bølgerne omkring salmebogssagen gået højt i adskillige årtier. Grunden var bl. a. N. F. S. Grundtvigs enorme salmeproduktion i 1830'erne, og biskop Mynters salmebogsforlag fra 1843, hvor han havde medtaget een, – een Grundtvig-salme. Den gik på melodien: »Herre, jeg har handlet ilde«, noterede Grundtvig sig beskt.

I Nordslesvig kunne man af gode grunde ikke deltage i de danske stridigheder, og da intet tydede på en snarlig genforening med moderlandet, kunne man lige så godt selv tage fat på en opgave, som på grund af splidagtighed ikke kunne løses tilfredsstillende hjemme i Danmark. I 1881 foreslår de fem nordslesvigske provstisynoder, som hovedsageligt repræsenterede dansk kirkesprog, at der nedsattes et salmebogsudvalg. Dette vedtoges uden betænkeligheder i fællessynoden. Man forestillede sig en helt ny salmebog fremfor en revision af een af de eksisterende, og udpegede i overensstemmelse med synodalordningen en blandet kommission af præster og lægmænd til at løse opgaven (1884).

Kommissionen kom til at bestå af tre præster fra nordslesvigske landsogne, gæve mænd af frisindet, omend tysk observans, (Emil Claussen, Broager. Nic. C. Nielsen, Sommersted. H. S. Prahl, Møgel-tønder.) og to lægmænd, gårdejer P. Skau, Bukshave, een af danskhedens førende skikkelser, og min farfar (lensgreve Hans Schack, 1852-1905) 32 år og dengang nationalpolitisk et ubeskrevet blad. Til gengæld læste og talte han, udover dansk og tysk, seks til syv fremmede sprog. Tilsynsførende og formand for kommissionen (si-

Tre af salmebogkommissionens medlemmer i forhaven på Schackenborg. Fra venstre pastorerne Emil Claussen (1832-1902), H. S. Prahl (1845-1930) og Nic. C. Nielsen (1848-1932) sammen med comtesseerne Elisabeth (1895-1926) og Agnes (1887-1970) og greve Erik Hans Schack (1889-1973) fotograferet den 22. juni 1899 af Lensgreve Hans Schack (1852-1905).

den 1886) var Slesvigs nye biskop, Th. Kaftan, præstesøn fra Løjt ved Åbenrå, men loyal undersåt i kejser Wilhelms Preussen. Meget hurtigt fordelte de fem medlemmer arbejdet imellem sig, min farfar skulle f. eks. tage sig af afsnittet med juletidens salmer, samt undersøge Grundtvigs oversættelser fra latin, græsk og engelsk. Når der holdtes fællesmøder, fandt de sted i biblioteket på Schackenborg.

Hvis det gik lidt træt med at komme i gang med det indledende arbejde, fik man desto mere fart på fra 1887. Myndighederne havde nemlig i slutningen af det foregående år fået øjnene op for, at de hidtil anvendte salmebøger rummede en skjult fare for rigets sikker-

hed, svarende til vurderingen af Den blå Sangbog. Den i Danmark autoriserede salmebog, (RK), »er især yndet i grundtvigske kredse og ikke uden politisk betænkelige salmer af dansk-national farve«, skrev Th. Kaftans forgænger, generalsuperintendent B. Godt, i en brevklaude til konsistoriet i Kiel. Biskop Kaftan var dog enig med salmebogskommissionen om, at et forbud mod de mest anvendte danske salmebøger (RK og Pontoppidan fra 1740) måtte vente, indtil N var færdig, idet »et forbud mod de to salmebøger vil skabe røre og ophidse sindene mod den nye salmebog, hvis forbudet kommer samtidig med denne«.

Kommissionen fik tidsfrist til marts 1889, men beklagede, at man nu pludselig kun havde 18 måneder til at færdiggøre og trykke en bog af så stor betydning, både for de dansktalende menigheder, men ikke mindst for det tyskorienterede præsteskab, hvis redelige omsorg for det kirkelige liv ikke bør drages i tvivl.

Lad mig citere et øjebliksbillede fra biblioteket på Schackenborg (Kaftan: »Erlebnisse« side 185):

»Ved det første møde, som jeg ledede, oplæste greven, som havde overtaget »juletiden«, resultatet af sit arbejde. Det var så fortræffeligt, at præsterne, som havde overtaget andre afsnit og tildels var færdig med dem, bad mig, om de måtte udsætte deres foredrag til næste møde. De ville gerne revidere deres arbejde grundigt. »Greven har lært os«, sagde de, »hvordan man kan arbejde med disse ting« ... Jeg frygter ikke nogen modsigelse, når jeg siger, at greven var den afgørende personlighed i hele arbejdet. Til det, som han selv udarbejdede, kom hans samarbejde, når de andre holdt foredrag. Nyttig var også hans fuldstændige beherskelse af det danske sprog i forbindelse med en vis digterisk evne ... For mig står disse dage på Schackenborg som en kær erindring. De tre præster var mine gode embedsbrødre. Greven havde jeg allerede tidligere lært at sætte pris på ... Han var en mand, der ikke havde sine standsfællers sædvanlige passion. Heste, hunde og jagtselskaber interesserede ham ikke. Men han var hjemme i sit bibliotek. Kunst

og videnskab fængslede ham. Han var medarbejder ved et Pariser tidsskrift om koptisk, et emne, hvori jeg ikke kunne følge ham. Da jeg engang senere besøgte ham på hans sygeleje, som skulle blive hans dødsleje, var han igang med at lære hebraisk (arabisk, hs.). Men han var alt andet end en tør videnskabsmand. Han holdt af det glade samvær med gode venner. Den overskyggende interesse i hans liv var hans kristendom. Det var også vort fælles grundlag. Politisk hyldede han en stiltfærdig danskhed, det var ham en moralsk pligt at være loyal.

På baggrund af de politiske forhold, som er skildret tidligere, vil man kunne forstå, at der burde laves en salmebog, som ikke skulle slæbes gennem tre preussiske retsinstanter, hvis der stod et forkeret nummer på salmetavlen en søndag. Det var intet andet for, end med lempe og list at undgå vers, sætninger og ord, som kunne give anledning til debat eller tolkes som andet end deres egentlige formål. Derfor et par ord om de nødvendige hensyn til disse ganske særlige nationalpolitiske forhold.

En dengang nyere salme (fra 1861), eller sang, om De vil (og efter min mening en dårlig sang) havde dengang gået sin sejrsgang gennem Danmark, Chr. Richardts: »Et kors, det var det hårde, trange leje, som jordens børn gav frelseren i eje«. Nuvel, det var vel tidens smag. Salmen stod i RK, og med skulle den da også i N, men i vers 2 står: »Nu vajer korset højt i folkets banner, og by ved by en korsets kirke stander«, og i vers 4: »Ja, korset knejser over land og bølge«. Man frygtede, og sikkert med rette, at disse linjer »kunne tyde hen på dannebrogspanen og altså anses for politiske under vore forhold«, som kommissionen udtrykte det. Derfor bad den P. Skau om at skrive til digteren. Chr. Richardt svarede tilbage (19/5 1887): »At hine, af Dem påpegede linjer skulle kunne vække anstød, er sørgeligt nok«, og så fulgte ændringsforslagene: »Nu by ved by en korsets kirke stander, i korsets lignelse Guds hus vi danner«, og for 4de vers vedkommende: »Det ord om korsets trøst fløj over bølge«. Således blev sangen da også optaget som nr. 417 i N. (Vi trækkes stadig med den som nr. 182 i DS.)

Forskellige andre rettelser var nødvendige. F. eks. 4de vers i Grundtvigs pinsesalme: »I al sin glans nu stråler solen,«. Linjen, »I ordets navn, som her blev kød, og for til himmels hvid og rød,« ændredes til »I ordets navn, som kom til jord, og sejrrig til himmels for,«. Man kunne jo forledes til at tro, at Grundtvig havde tænkt mere på dannebrog end på livets sunde farver.

Der forelå ingen betænkeligheder, da fællessynoden enstemmigt vedtog salmebogen i marts 1889, og i denne forbindelse er værd at huske, at de dansk-talende menigheder udgjorde et beskedent mindretal, men forinden var gået et hektisk halvår. Dels havde man afholdt møder om melodiangivelser til de enkelte salmer, dels foretog man en helhedsvurdering af det afsluttede arbejde. Først nu blev kommissionens medlemmer klar over, hvor stærkt Grundtvig egentlig var repræsenteret. Ingen af dem kunne siges at være grundtvigianere, og ingen af dem kendte synderligt til Grundtvigs livsværk i Danmark, det skulle da lige være P. Skau, Bukshave, som havde været med på Rødning Folkehøjskoles første hold, – men der var kommet mange flere Grundtvig-salmer med, end man egentlig havde tænkt sig. 90 ud af 624, eller ca. en syvendedel. Min farfar skrev derfor til biskop Kaftan, at Grundtvig simpelt hen ikke var til at undgå. »Ganske vist er han blevet stærkt repræsenteret, men det kan dog ikke gå an at stryge nogen af hans salmer, der alle er blevet valgt for deres gode indholds skyld«. Det kunne måske let, og måske ikke uden grund blive anset for et politisk skaktræk, som ville kunne skade salmebogen, men myndighederne havde jo selv skylden, fordi de havde krævet et så omfattende arbejde færdiggjort på meget kort tid.

Den eneste kendte, samtidige vurdering fra en nationalpolitisk modstanders hånd findes i Kaftans føromtalte erindringer:

Den salmebog, der kom ud af dette kommissionsarbejde – vi kaldte det ikke uden grund »Schackenborgeren«, i Nordslesvig gik den under navnet »den nye danske salmebog« – var et fortræffeligt arbejde. Kun sjældent er et kommissionsarbejde blevet modtaget med så stor glæde og fastholdt så taknemme-

ligt af dem, det var bestemt for, som denne nordslesvigske salmebog. I kort tid erobrede den hele området. Selv fra Danmark og herover trængte der stemmer, som priset den i høje toner.

Til uddybning af Kaftans omtale skal nævnes, at i november, 1891 havde 97 ud af 111 sogne med dansk kirkesprog indført N. Kun enkelte kirkeforstanderskaber, datidens menighedsråd, satte sig imod, og det var navnlig steder, hvor tyskerne allerede da havde overhånden, f. eks. Abild, Højst, Burkal, Ravsted og Højer sogne, og i 1912 var N, som nævnt, udsolgt i over 93.000 eksemplarer.

Under afsnittet »Åndelige Sange« sidst i N finder man adskilligt, som i dag betragtes som højmessesalmer. 18 ud af dette afsnits 51 numre er af Grundtvig, bl. a.: »Denne er dagen«, »Hyggelig, rolig«, »Blomstre som en rosegård«, »Velkommen igen Guds engle små«. Denne indordning er vel blot et vidnesbyrd om, at man her fandt tone, form eller ordvalg så usædvanlig i forhold til datidens opfattelse af, hvad en salme er. Hovedsagen er, at dette afsnit kom med. Det er også interessant at konstatere, hvad N optog af Grundtvig-salmer, som på det tidspunkt endnu ikke var at finde i nogen autoriseret salmebog i kongeriget. Her skal nogle af de kendteste nævnes:

- N 273/DS 398 Gudshusets dør er i vor dåb
355/575 Har hånd du lagt på Herrens plov
66/88 Glæden hun er født i dag
226/436 Guds Søn kom ned fra himmerig

Endnu interessantere er det at fastslå, at enkelte Grundtvig-salmer fra N først er kommet med i vor sidst autoriserede salmebog, Den Danske Salmebog fra 1953 (DS), f. eks.:

- 505/741 Alterlyset i Herrens hus
67/108 Guds engle i flok
466/3 Lovsynger Herren, min mund
589/200 Påskemorgen sorgen slukker
138/194 Herren af søvne opvågned

Skulle disse sidstnævnte salmer forekomme Dem nye og ukendte, har De hermed forklaringen, for de har jo kun stået i »Deres« salme-

bog i 27 år. Til gengæld kan sønderjyderne så være stolte over, at de ovenikøbet havde nogle danske salmer med hjem til Danmark i 1920.

Hvor er så denne salmebogs plads i vor sammehæng? Dens plads er berettiget, fordi den, på trods af små hensyn til sarte tyske nationalfølelser blev en virkelig *dansk* salmebog. Bortset fra, at 359 ud af 624 salmer var af rent dansk herkomst, var dens grundtone mere identisk med dansk salmetone, end nogen anden salmebog, lige til vor nuværende. På et synodemøde, hvor N blev drøftet, sagde pastor Obbarius fra Hammelev, en god og stilfærdig tysk teolog fra Halle i Westfalen, som ikke blandede sig i nationalpolitiske stridigheder: »Derr err so mahnge fughle och so mahnge blommster i denn salmebog.« En af kommissionens medlemmer (Nic. C. Nielsen) svarede: »Jeg vil gøre pastor Obbarius opmærksom på, at salmer ikke alene skal være rimede prædikener, men poesi«. Et endnu mere fyldestgørende svar havde nok været, at i Brorsons og Grundtvigs fædreland hører netop fugle og blomster med i en salmebog, fordi de for en dansk kirkegænger naturligt er med til at prise Gud. Det vil en tysk præst føle som noget fremmed, en engelsk og en fransk sikkert også. Mon der ikke fra gammel tid altid har været noget mere lyrisk over dansk salmesang, end andre steder? Det må man have haft øre for i biblioteket på Schackenborg, for nu kunne den danske salmetone gå hånd i hånd med anden dansk poesi og prosa, da fortyskningen for alvor satte ind.

I skolerne, som efterhånden var helt fortyskede, – der var kun tilladt to ugentlige religionstimer på dansk – fik N ingen adgang. Til gengæld brugtes den ved konfirmationsforberedelserne hos de tyske præster, og da de som regel gav en helt gammeldags undervisning med megen udenadslære, var man bestemt ikke ked af det i hjemmene, når det drejede sig om de danske salmer.

I omtalen af Den blå Sangbog nævntes, at myndighederne også havde været ude efter nogle af de salmer, som var optaget i den. Når man nu ved offentlige møder, som altid overværedes af en nidkær gendarm, valgte numre fra DbS, som også stod i N, var der ikke noget at indberette. Salmebogen var jo autoriseret af det Kongelige

Konsistorium. Så kunne de to bøger arbejde sammen for den danske sag, opleve verdenskrig, afstemning og Genforeningen. De gennemlevede de korte mellemkrigsår og en anden verdenskrig, før de, højt bedagede, i begyndelsen af 1950'erne afløstes af Højskolesangbogen og Den Danske Salmebog i forsamlingshus, hjem og kirke.

Skulle man kort karakterisere de tre omtalte bøgers ejere og brugere, kunne man kalde adskillige tusinde af dem for statsløse. Børn af sønderjyske forældre, som havde beholdt dansk indfødsret efter 1864, fik ikke dansk indfødsret, fordi de var født i Tyskland. De kunne heller ikke få tysk indfødsret, fordi forældrene ikke havde det. I 1909 var der i Nordslesvig ca. 5.000 statsløse fra 0 til 40 år. De levede i et land uden navn. Landsretten i Flensborg havde (25/11 1895) forbudt brugen af navnet Sønderjylland, undtagen i historisk sammenhæng. Tusinder af dem havde gået i en skole, hvor dansk siden 1889 var forbudt som undervisningsfag, bortset fra de to nævnte ugentlige religionstimer, hvor undervisningssproget endnu var dansk.

Statsløs. I et land uden navn. Uden undervisning i modersmålet, – og så de tre bøger i ethvert dansk hjem. Man behøver vist ikke at spørge nærmere til deres betydning for den 10. februar 1920.

— — —

Hvad forløste hos sønderjyderne de følelser, den energi og det mod, som gjorde Genforeningen mulig? Kan vi mon i en modløs og ahistorisk tid drage nytte af de menneskers erfaringer? Lad os tage ved lære af A. D. Jørgensens opfattelse af grænselandet som bro og dige, og så tage alt det, vi kan bruge, til os som vort eget. Hvis tre bøger kan vække et folk af dvale, løfte et lille mindretal i en afkrog af Europas mægtigste land langt op over hverdagens håbløshed og udsigtsløshed, give mennesker både livsindhold og utopiske visioner om en fremtid sammen med fædrelandet, – ja, så er angst for mødet med det større og de fremmede en art faneflugt. Så er skræk for konfrontation med anderledes tænkende og handlende et mindreværds kompleks, som kun fremelskes, men bestemt ikke skaffes af vejen ved at bygge barrierer og rejse pigtrådshegn mellem os og de mægtige naboer, – tværtimod. Jo større udfordring, des mere

grund til at genfinde og nytolke, hvad vi fik som arv, hvad de lærte os, de statsløse i landet uden navn.

Derfor skal vi endevende, hvad vi får udefra og gøre det, som synes at ville beherske os, til tjener for vor sag, fremme det og løfte det sammen med vor egen arv, så at den vokser til noget, der er så stort, at det søges og begæres af dem, vi troede, vi skulle være bange for. Ingen stoler så meget på sig selv som ham, der kender sit folks og sin egen værd. Ingen er så uforknyttet ved mødet med tilsyneladende stærkere kræfter som ham, der forstår dem, kender deres sprog, har tilpasset sig det bedste, de rummer og gjort det til sin ejendom på egne betingelser. Ingen, som tænker og handler således, vil nogensinde føle sig underlegen. Tværtimod. Han vil af al magt, og til alle de store, stærke omkring sig råbe ud fra tagene, hvad arv og sprog hviskede ham i øret, hvad hjemstavn og ufrakendelig egenart brændte ind i sjæl og sind. Kun sådan kan det dybeste og ægteste i Danmark vokse sig stort og stærkt igen, for til sidst at være lige så uovervindeligt, som den tillid til fædrelandet, der dengang fik 56 års tvangsherredømme til at forsvinde som dug for solen, da de en aften for 60 år siden sagde: Vi ville hjem, – vi kom hjem til Danmark.

A. D. Jørgensen: Fyrretyve Fortællinger, 2. oplag 1886.

Erling Stensgård: De forbudte Sange, 2. oplag, Aarhus 1907.

Anders Malling: Dansk Salmehistorie, bd. VIII.

(Foredraget har været holdt i sønderjydske foreninger forskellige steder i Danmark i vinteren og forsommeren 1980.)

Åbenrå-dreng i 1930'erne

Af Anders Ølgaard

For nogle år siden var der i dansk TV en udsendelse om det Åbenrå'ske skyttelav – dets processionser og andre aktiviteter 3. pinsedag. Det slog mig, hvor få af deltagerne jeg genkendte, selv om Åbenrå er min barndoms by. Der blev jeg født i 1926, og der voksede jeg op, til jeg var færdig med skolen og flyttede til København i 1944. (Den dag i dag er min weekend først slut, når jeg ved, hvordan Åbenrå klarede sig i søndagens fodboldkamp.) Men altså: der er ikke mange åbenråere tilbage i Åbenrå!

Mor er sønderjyde, men far har kun boet i Sønderjylland siden 1920, så han hører endnu ikke rigtig til i sønderjydernes eksklusive kreds. Altså er jeg selv højest halvblods. Det viser sig bl. a. ved, at jeg aldrig har været i stand til at tale den rene uforfalskede Affenraa-dialekt uden rigsdanske bilyde.

Desuden hører jeg til de mange i grænselandet, både nord og syd for grænsen, som efter skoletiden fik en uddannelse uden for landsdelen og først langt senere blev klar over, at det bl. a. havde fået den virkning, at jeg fik job og hjem i »det gammel la'ne«.

Sønderjyder får jo i stigende grad arbejde, blander blod og bosætter sig alle andre steder end netop i Sønderjylland. Det er ret beset et naturligt led i udviklingen – selv om det er til bekymring for mindretallene på begge sider af grænsen, som mærker de skrumpeeffekter, som dette mønster giver anledning til.

Da jeg var dreng i Åbenrå, var denne geografiske mobilitet endnu ikke så stor. Der var kommet et ordentligt tilskud af danskere fra »det

Min første skoledag 1933.

gammel la'n« i 1920. Ikke mindst Statsskolens lærerstab var præget heraf, men far hørte altså også til i flokken. I 1930'rne var befolkningsmønsteret imidlertid stabilt. Åbenrå passerede under almindelig triumf de 10.000 indbyggere i begyndelsen af 1930'rne; i 1940 var vi endnu ikke nået op på 11.000.

Barndom og skole hører sammen. Vores påklædning, når vi skulle i skole, adskilte sig naturligvis fra det, man ser i dag. I familiealbummet har jeg fundet et billede fra min første skoledag. Undervisningen foregik også efter andre metoder. Hos nogle lærere blev stavning indøvet ved, at hele klassen under lærerens ledelse messede i kor: »h-a-v-hav, d-e-de, hav-de«. Måske en metode, som ikke var så dum, især for dem, der havde tendens til ordblindhed etc. Morgensang og Fædervor ved skoledagens start, klappende pulte, blækhuse, kongepenne eller elastikpenne – alt dette hører med i billedet. Det gør

mælken i det store frikvarter også – i de første år suppleret med rugbrødshumpler med smør (eller var det margarine?), men uden pålæg – smurt af pedellens kone og indtaget klassevis. I en by af Åbenrås størrelse gik vi naturligvis alle i samme skole de første år; på det punkt var der ingen klasseskel. Og alle fortærede i skøn samdrægtighed rugbrødet og mælken. For mange har det sikkert drejet sig om et højt tiltrængt kosttilskud.

Dette med, at alle gik i samme skole, var naturligvis en sandhed med en vigtig modifikation. »Alle« vil sige alle danske; de tyske børn havde deres egen. Så langt jeg kan huske tilbage – og det svarer vel omtrent til det tidspunkt, hvor Hitler for alvor begyndte at gøre sin entre i Berlin – var dette med dansk eller tysk det vigtigste punkt i tilværelsen, når man betragtede sin verden uden for hjemmets fire vægge. Danskerne i Sønderjylland (»sønderjyder« kaldte vi os dengang; i hvert fald husker jeg ikke, at betegnelsen »nordslesviger« blev brugt ret meget i daglig tale) følte sig som noget særligt. Vi var bedre end det tyske mindretal – og da i hvert fald end den del af det, der så frem til at komme hjem til Hitlers Reich, og det var vist de fleste. Men vi var også bedre end danskerne i det gammel la'n, som var alt for imødekommende over for tyskerne. Var det ikke Stauning, der havde givet hjemmetyskerne det tyske gymnasium på Nørre Chaussé (Haderslevvej), som fungerede som nazistisk udklækningsanstalt i 1930'erne? – og det som led i en studehandel, da han havde brug for de tyske valgmandsstemmer efter landstingsvalget i 1928. En begivenhed, som jeg dog af gode grunde først hørte om på et langt senere tidspunkt.

Adfærdsmønsteret mellem danske og tyske i Åbenrå lå efterhånden i ret faste rammer, men de var til gengæld udviklede. At en landmand solgte sin gård til en tysker, betragtede vi som helligbrøde – og det var ikke meget bedre, hvis det var en dansk åbenråer, der solgte sin villa til en hjemmetysker. Vi handlede så vidt muligt ikke i tyske forretninger – men der var på den anden side ikke noget galt i, at man boede til leje hos hjemmetyskere. Det gjorde vi i næsten hele min barndom. Prisen var, at vi ikke kunne have en flagstang.

Vi boede fra midten af 1930'erne på Frydendal hos Peter Rasmussens. Vi legede med deres drenge, Lorenz Peter og Klaus – dog mindre, jo ældre vi blev, bl. a. fordi de skulle tale tysk så meget som muligt, og det ville vi selvfølgelig ikke være med til – men naturligvis var vi ikke med til hinandens fødselsdage. Det var så sent som omkring midten af 1950'erne, at jeg for første gang var inde i Rasmussens lejlighed i stueetagen, der svarede til vores på første sal, til et hold snak og en kop kaffe.

Naturligvis måtte besættelsen i 1940 give belastninger i det daglige, men dog ikke så meget, at vi, så vidt jeg ved, på noget tidspunkt alvorligt overvejede af flytte. Mor kendte kun alt for godt til forsyningsproblemer under en krig, så da den anden verdenskrig begyndte, blev vi sendt i byen efter bl. a. cykeldæk og læder til skoforsåling. I sommeren 1940 anskaffede vi en kakkelovn til aflastning af vores centralvarmeanlæg. Rasmussens smilede overbærende: Så længe ville krigen da ikke vare, at det var nødvendigt med den slags! At der var triumf på første sal, da Rasmussens selv senere købte en kakkelovn, var vel menneskeligt.

Udbruddet af den anden verdenskrig vakte hos os, altså hos mine forældre, nærmest lettelse. Nu var det da endelig slut med, at Hitler kunne inddrage det ene noboområde efter det andet, uden at andre for alvor reagerede. I de foregående år havde vi i radioen hørt de tyske transmissioner af Hitlers store taler, når noget særligt var i gære. Det stående spørgsmål var: Vil han næste gang proklamere, at nu skulle Sønderjylland »heim ins Reich«? Det var derfor også en stor lettelse midt i tragedien, at det var hele Danmark, der blev besat den 9. april.

Det er nok på denne baggrund, at spejdertiden har så stor en plads i min barndoms Åbenrå. Her var der en kærkommen mulighed for at vise hjemmetyskerne, at vi var der, og hvor mange vi var. I Åbenrå var der hele tre gule spejdertropper – den ene med et orkester, som i min erindring mindst kunne måle sig med Vagtparaden. Vi marcherede gennem byen med gallasøjfer og med Dannebrog i spidsen, så

snart lejlighed gaves. Det kunne være, når byen fejrede et eller andet, ved Sankt Hans med kurs mod Galgebakken, hvor der var bål for alle åbenråere, til Storetorv omkring den 1. december, når byens juletræ skulle tændes, og – sidst, men ikke mindst – til Nytårsparaden. Her var det helt afgørende, uanset eventuelle kuldegrader, at kunne møde op i korte spejderbukser, hvis man skulle undgå syrlige bemærkninger. Men den slags var der ikke så stor forståelse for hjemme; her tænkte man mere på muligheden for forkølelser etc. Så forud for nytårsparaden var der tit lange diskussioner for at blive fri for »pludderbukserne«.

Inden man blev spejder, var man ulveunge. Far havde skrevet vores floksang (mel.: En spejderdreng er altid glad ...):

Når man er ulveunge, og man er fra Åbenrå,
så er man nær det meste, man på denne jord kan nå.
Så rask en dreng, så skøn en by man ingen steder ser.
Når altså vi skal si' det selv, så er det her, det sker!

Ulveunge,

fyld din lunge!

Vi en sang med klang til flokkens pris vil sjunge.

Mon den synges endnu? – Tiderne er jo ikke, hvad de har været.

Som ulveunge oplevede jeg en af mit livs største triumfer: Den mindeværdige dag i 1938, da Rød bande vandt divisionsturneringen i Toftlund for hele Kongeå Division.

Kort efter blev jeg rigtig spejder – i 1. Åbenrå trop med de grønne tørklæder. Først i Ørnepatruljen, hvor vi med Carl Bo Bojesen som patruljefører et par år senere vandt vildsvinetanden i divisionsturneringen i Pamhule skov. Derefter blev jeg selv fører for Ravnpatruljen – og ambitionerne var store. Men resultaterne levede ikke rigtig op til forventningerne. Til patruljeudstyret hørte et redningsreb, som skulle bruges til hjælp, hvis vi tilfældigvis skulle møde en druknende eller en person, der var ladt i stikken i et brændende hus. Vi trænede i at kaste med det og i at binde de rigtige knob på det, så den nødstedte person kunne fires ned i rebet. Men vi havde aldrig prøvet at

Rød bande i Toftlund 1938.

bruge det i praksis. Det måtte der rådes bod på, og altanen på Frydendal måtte være velegnet til formålet. Hele patruljen deltog i operationen, men desværre brast redningsrebet, så snart det første patruljemedlem var kommet ud over altankanten, hvad enten det nu skyldtes en skarp murstenskant eller at rebet efterhånden var blevet noget mørt. Resultatet blev et brækket ben – jeg håber, at Kaj Toft senere har tilgivet mig min foretagsomhed.

Men selv havde jeg nu ikke fået min lyst til nye initiativer styret. Patruljen skulle være blandt de bedste, og derfor måtte der slides i det, bl. a. på patruljeturne. En søndag i Jørgensgaard skov havde de andre fået nok, nedlagde arbejdet og gik hjem, mens en betuttet patruljefører stod alene – og sikkert grædende – tilbage. Hermed havde ambitionerne om Ravnepatruljens glørværdige fremtid fået en brat ende. Men senere har jeg tit funderet på, at man altså også af spejderlivet kan lære andet – og måske mere vigtigt, når det kommer til stykket – end knobbinding, wood-craft osv.

Spejderminderne skal dog ikke slutte her. Naturligvis fortsatte jeg,

Spejdertroppens 25-års jubilæum 1944. Muggi på den ene fløj, en trofast Åbenrå'er på den anden.

bl. a. som skovmand, hvor vi var medlem af Spejdernes Hjelpekorps og mødte op til ordonnanstjeneste, når der var luftalarm. Først i kommandocentralen under politistationen, hvor politi, læger osv. var parat, hvis der skulle ske noget – og hvor jeg for første gang havde fri og åben adgang til Variete, Cocktail og hvad de blade nu ellers hed, som repræsenterede den tids mest avancerede forsøg i det, der senere blev udviklet i pornobranchen. Senere blev jeg udstationeret til Landsarkivet, hvor den forhåndenværende litteratur var knap så ophidsende.

I 1944 havde troppen 25 års jubilæum. Som tiderne på dette tidspunkt havde udviklet sig, blev det ikke til jubilæumsfestligheder, men vi blev da fotograferet (eller var det året før?) med vores beundrede tropsfører »Muggi« på fløjen.

Når jeg kigger på spejderbillederne fra dengang – og når jeg tænker på alle de nationale møder på Folkehjem, på Afstemningsdagen og ved andre lejligheder – har jeg senere, men karakteristisk nok ikke

dengang, funderet på, hvor de Åbenrå'ske arbejderbørn egentlig var henne i alt dette. Vi kendte hinanden fra skolen, og nogle af os spillede fodbold i Aa.B.K., hvor min indsats i drengeholdet under E. Madsens engagerede ledelse dog indskrænkede sig til en plads som venstre back på klubbens 2. drengehold. Men man må nok erkende, at det 1930'ernes Åbenrå, jeg har prøvet at ridse et par streger op omkring, ikke kun er begrænset til at være det danske Åbenrå, men også til borgerskabets, de handlendes, funktionærernes osv. Det var ikke mindst dem, der mødtes i Frederiksklubben, som holdt børnejuletræ på Folkehjem 5. juledag, bl. a. med et stort lotteri, hvor man til det sidste kunne håbe, at man ville blive den lykkelige vinder af den store drenggevinst, et fotografiapparat.

Nu var der vist ikke så megen privat industri i Åbenrå dengang. Var der andet end Callesens Maskinfabrik – en sikker finalist ved årets turnering i firmafodbold? Desuden var der også på idrætsområdet foreninger, som hører hjemme i denne forbindelse, men som jeg ikke havde megen kontakt med. F. eks. A. G. S., Arbejdernes Gymnastik- og Sportsforening (det navn må vel være oversat fra tysk?). Her havde man vistnok ikke nogen skarp national profil, men i stedet et orkester med piber og trommer. Desuden Aa. A. K., hvor Valli Schmidt var det store brydernavn, som ifølge min autografsamling blev jysk mester i letvægt i 1939.

Når jeg har svært ved at få brikkerne omkring de Åbenrå'ske arbejdere til at falde på plads, skyldes det sikkert bl. a., at selv om der blev snakket meget politik hjemme, så var det altid ud fra en nationalpolitisk synsvinkel – eller nu og da ud fra en kvindesaglig. Men ikke ret ofte – så vidt jeg husker – med udgangspunkt i de mere traditionelle partipolitiske problemer i den danske rigsdag. F. eks. har jeg langt senere hørt, at Aksel Larsen engang skulle have holdt en brandtale i Åbenrå og vistnok maltrakteret et hagekorsflag – men nogen direkte erindring om sagen har jeg ikke.

Ikke desto mindre var Socialdemokratiet byens største parti (og Slesvigske Parti det næststørste). Men den borgerlige Holger Fink var ubestridt byens borgmester, mens jeg var dreng. Sadelmager

Weiss var den socialdemokratiske viceborgmester. Jeg kendte ham, bl. a. fordi jeg i nogle år legede med hans søn, men har ikke i min vildeste fantasi opfattet ham som en alvorlig konkurrent til Holger Fink.

Det må have været så sent som i årene lige før udbruddet af den anden verdenskrig, at en socialdemokrat for første gang talte ved et nationalt møde på Folkehjem, nemlig det Åbenrå'ske folketingsmedlem Hans Hinrichsen. På det tidspunkt var der altså etableret en fælles national opslutning, der også omfattede socialdemokratiet.

Skal jeg prøve at sammenfatte disse strøtanker, er forklaringen på, at jeg ikke husker så meget om arbejderne og socialdemokraternes problemer i Åbenrå, mens jeg var dreng, nok ikke blot, hvad nogen i dag ville kalde klasseskel. Det hører sikkert også med i billedet, at mellemkrigstiden for de sønderjyske socialdemokrater var en kompliceret transformationsproces, hvor man udadtil holdt en lav profil, mens man indadtil ændrede den fra en internationalt (måske endda delvis tysk-) orienteret omkring Genforeningen til en dansk anti-nazistisk ved mellemkrigstidens slutning.

Den historie kan jeg altså ikke huske ret meget om, og jeg har heller ikke forudsætningerne for at rekonstruere den. Men den fortjener engang at blive fortalt i sammenhæng.

At nogen er død beviser ikke at han har levet.

I begyndelsen var ordet – til slut flosklerne.

Kistens låg er uden pynt – på brugerens side.

(Stanislaw J. Lec, polsk forfatter og diplomat. 1909-1966.)

ANDREAS

*Af Christian Skov
Illustrationer: Åge Jensen*

Skønt Andreas som dreng hjalp til på forskellige gårde, men så udelukkende hos Adolfsens, var det sjældent, at Adolfsen, Helgas far, havde nogle ord tilovers for ham; ligesom fra førstelærer Bachs side, Bach, der beskyldte ham for at have stjålet kridt, var det kulde, der slog ham i møde fra Adolfsens side.

Skønt han hjalp til med alt muligt på Adolfsens gård, kunne han ikke rigtig være kammerat med Peter, Helgas bror, der var pot og pande med Bachs søn Jørgen; sommeraftenerne og om søndagen kunne han nok deltage i Peters og Jørgens lege, når de fartede rundt om den store mødding på deres cykler, på cementgangen uden om møddingen, og når de sprang ud fra bjælker på loftet over kostalden, ned i halmen, idet de slog kolbøtter i luften, eller hvad de fandt på, fysisk kunne han være til stede i deres selskab, men var ikke in, fornam, at de helst var ham foruden; sådan var det, før både Peter og Jørgen kom på Statsskolen, og efter at de var kommet der, var han lukket endnu mere ude af deres snak om alt det, der var latin for ham. At Helga en gang deltog i legen i halmen, og han havde fat i hendes knæ, var en oplevelse, der strammede pinen ved at overvære, hvorledes førstelærerens søn, førstelæreren, der tyvtede ham, færdedes ud og ind hos Adolfsens på en anden måde end han selv, helt in.

Det så anderledes ud, da han var Adolfsens forkarl. Han havde været karl andre steder, som karl var han efterspurgt, og Adolfsen havde haft snøren ude efter ham.

Noget havde ændret sig.

Peter, der efter endt realeksamen først var elev på »Gammelgård«, derefter på Hammerum landbrugsskole og derefter var karl nummer to på en anden af de meget store gårde »Rønhave«, aflagde tit besøg hjemme, i næsten alle weekender; med Jørgen, der kom på seminarium, var der ikke længere forbindelse, og Peter sad i karlekammeret hos Andreas, om sommeren sad de på mælkebukken og snakkede med dinglende ben; at Peter havde gået på Statsskolen, var ikke til at mærke; nu var det også kun en realeksamen, han tog, mens Jørgen gik videre til studentereksamen; Peter og Andreas havde nu at gøre med de samme ting, det drejede deres snak sig om, også om andet, det hengav sig til meget pjat og pjank.

Adolfsen, der havde fisket sin forkarl blandt egnens karle, var ikke længere kold over for Andreas, næsten kammeratligt drøftede Adolfsen og Andreas gårdens drift, både langtidspanlægningen og det daglige arbejde.

Noget havde ændret sig.

Helga opholdt sig sydpå, men var hjemme et par uger og strakte sig i haven i badetøj, som hun, beskyttet af det høje buskads, havde ringet ned, så brysterne også fik sol, hvilket buskadsset ikke hindrede Andreas i at overvære – det skete i en vis afstand, men tættere ved hende bemærkede han, at hun ikke havde ring på, han undgik heller ikke at lægge mærke til hendes begejstring, når hun talte om nationalsocialismen.

Det udviklede sig hos Adolfsens, som Andreas ikke havde tænkt det.

Det landbrugsfaglige skiftedes ud som hovedemne for de samtaler, Peter og Andreas havde, når det nu var dem, der gik de ture, som i sin tid Peter og Jørgen gik. Sammen deltog Peter og Andreas i møder og appeller.

Verden omfattedes af vældige begivenheder og frembrud af nye tanker, den ene og den anden så sig indfanget.

Andreas havde fået en plads i huset hos Adolfsens, han ikke havde forestillet sig.

Hvad Bach angik, og hvad Jørgens forældre angik, ikke mindst

faderen, førstelæreren, havde Peter og Andreas en sensommerdag dem at opholde sig ved i fællesskab, og ikke blot Peter og Andreas, også Peters »gamle«, Adolfsens kone Minna og Adolfsen selv. En engelsk bomber var nødlandet og besætningen – bortset fra piloten – sprunget ud inden nødlandingen, og da englænderne var fanget og deres faldskærme samlet sammen, savnedes en af faldskærmene; det var Peter og Andreas, der – hjemme på orlov – havde fået farten af, hvor den skulle hentes; de havde stået i deres uniformer over for fru Bach.

- Det er den faldskærm! havde de sagt.
- Faldskærm?
- Netop.
- Jeg henter min mand, havde fru Bach sagt.

Bach var dukket op; hans kone havde nok sagt, hvem der ventede på ham, alligevel kunne han ikke skjule med al sin sædvanlige selv-

beherskelse og overlegenhed, at det gav et gib i ham ved synet af de to, der havde aflagt besøg, ved selvsyn at konstatere, at det netop var disse to, i hinandens selskab.

- Hvad er der? sagde han kort for hovedet.
- Det er den faldskærm! sagde Peter og Andreas igen.
- Faldskærm?

Også Bach søgte at lade uvidende, så Andreas præciserede:

- Den faldskærm, Jørgen har stjålet.
- Stjålet! sagde Bach.

I den lille kreds, hvor denne historie med disse replikker blev fortalt, i stuen med et billede af Helga på væggen og et billede af hende på skrivebordet, var alle godt i stød, selv om det kun var kaffe, der blev drukket, ægte kaffe, som Minna serverede ved denne lejlighed i en tid, der blandt andet kendetegnedes af, at man måtte nøjes med erstatningskaffe. Hørende til det nye Europas elite ligesom Peter var Andreas in hos Adolfsens på en måde, han ikke havde været i stand til at forudse, før dether begyndte at aftegne sig, og talte de ikke om det nye Europa eller den nye verden, var det alligevel forestillingen herom, der besjælede dem; nu var det besøget hos førstelæreren, der var på tale, og det var Peter, der spurgte, hvor Jørgen mon havde gemt sig, Jørgen, der sikkert havde været ved at skide i bukserne, og det var Adolfsens latter, der lød højest, ikke mindst da Andreas gentog de to replikker, den ene Andreas egen replik, den anden Bachs:

- Den faldskærm, Jørgen har stjålet.
- Stjålet!

I eftersommeren 1946 var det tre år siden, dette skete.

1946.

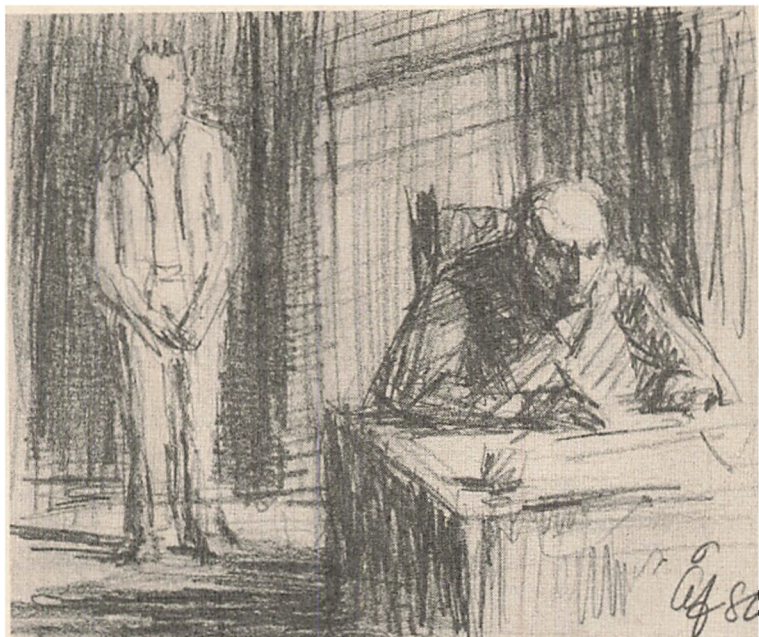
Eftersommeren har det været.

For sidste gang satte Andreas sine fødder hos Adolfsens.

På forhånd vidste han ikke, det var sidste gang.

Han blev hurtigt klar over det.

Skæl, der endnu ikke var faldet fra hans øjne, faldt ved den lejlighed.

En tid, der gjorde Andreas drømme til mareridt, var gennemlevet med den 5. maj 1945 som et midtpunkt. Hans søster Frida var blandt de piger, der blev indfanget inde i byen og fik håret klippet af. Han havde »siddet« i Fårhus.

Den tid var her i eftersommeren 1946 lagt bag ham, men ikke kvittet.

Mødet med Minna fortalte ham i og for sig alt, men han fortsatte ind til Adolfsen.

Andreas fornåm, at han ikke skulle tale med Minna om Peter, fornåm, at han i det hele taget ikke skulle bebyrde hende med nogen form for ordveksling; hun gav – det var i køkkenet – et kast med hovedet mod døren til stuen.

Adolfsen var i færd med at ordne papirer ved sit skrivebord og lod Andreas forstå – Andreas, der var blevet stående ved døren – at han

var ved at gøre sig klar til et besøg i banken, han afbrød ikke arbejdet, han læste i papirerne, skrev også i nogle af dem, nogle af papirerne forsynede han med sit navn, Andreas kunne se på håndbevægelserne, at det var sit »Oluf Adolfsen«, han skrev.

Indvendigt så der noget anderledes ud i Adolfsen, end det havde gjort, men der var intet ændret i hans færden, og hurtigt efter besættelsen havde folk hilst på ham som før – det vidste Andreas.

Hvad ikke gjaldt for Andreas, gjaldt for Adolfsen, det gjorde Andreas sig derimod ikke klart, selv om der nu faldt skæl fra hans øjne. Adolfsen havde ikke hævet sig selv ved det, han havde tilsluttet sig, og havde haft en naturlig baggrund for sin holdning i besættelsestiden ved at tilhøre det tyske mindretal, selv om dette tilhørsforhold ikke rigtig markerede sig, før besættelsen gjorde skellet mellem det tyske mindretal og den danske befolkning skarpt og tydeligt.

Havde Andreas virkelig troet sig i båd med Adolfsen?

Det spurgte han sig selv om, da Adolfsen skruede hættten på fyldepennen og samlede papirerne sammen og stak dem i jakkens inderlomme, også anbragte fyldepennen der, rejste sig og sagde:

– Jeg er nødt til at tage af sted.

Adolfsen gentog:

– Jeg skal op i banken.

Han gentog også:

– Jeg er nødt til at tage af sted.

Han sagde ikke, at Andreas kunne blive, til han, Adolfsen, kom tilbage efter bankbesøget, og sagde ikke, at Andreas skulle komme igen en anden gang, han bevægede sig, som gennede han næsten Andreas ud af stuen.

De kom gennem køkkenet, uden at Minna så op fra sit arbejde ved vasken, og uden at hun rigtig svarede på Adolfsens bemærkning om, at nu gik han.

Skønt Andreas og Adolfsen skulle samme vej, og Adolfsen bevægede sig til fods som Andreas, så fulgtes de ikke ad.

Andreas mere end fornåm, at Adolfsen ville kvie sig ved at gå sammen med ham hen ad gaden, og han skyndte sig at komme af sted.

Han var varm og rød.

Om det ikke før var gået helt op for ham, at han måtte væk fra den landsby og den egn, hvor han var født og vokset op, så var det nu tilfældet.

Måske havde Adolfsens hele tiden haft det syn på Andreas, der nu var så åbenbart.

Det havde de i virkeligheden haft.

Det vidste Andreas nu.

Skæl var faldet fra hans øjne.

Når han var så varm og rød, var det ikke mindst ved tanken om, at han engang havde set sig i stand til at gøre sig visse forhåbninger, hvad Helga angår, Helga, hvis billede stadig hang på væggen i Adolfsens stue, mens det billede af hende, der havde stået på skrivebordet, var erstattet af et billede af hende og hendes mand, fotograferet sammen.

Andreas kastede et blik tilbage, det opholdt sig et øjeblik ved stalden, på hvis loft han som barn var sprunget ned i halmen fra bjælkerne og havde haft fat i Helgas knæ.

Han blev endnu mere hed ved at mindes den episode i barndommen.

Han måtte også tænke på det, han havde været med til som soldat, skønt den banale barndomsoplevelse overskyggede det.

Blikket søgte hen ad gaden i den retning, han gik, ikke så meget som et barn var at se, og han gik hurtigere.

Det kunne være, han i det mindste undgik at møde folk, han kendte særlig godt.

Sprogforeningen har oprettet en litteraturpris, hvis formål det er at fremme dansksproget litterær virksomhed i Nord- og Sydslesvig. Den kan tildeles en forfatter som anerkendelse for et litterært værk skrevet på dansk, når det ved sit emne eller på anden måde har tilknytning til landsdelen.

Sprogforeningens Litteraturpris blev i 1980 tildelt forfatteren Christian Skov.

Han lichne jen dæe teije høns

(«Han ligner én, der tar høns»)

De gamle mundheld fra Nordslesvig – Af Rasmus Helming

Illustrationer: Susanne Larsen

Disse seks ord heftede godtfolk førhen ved de tvivlsomme, let anløbne medborgere, der immervæk holdt sig i behørig afstand fra det pulserende dagligliv og turede rundt ude i yderkanterne ...

Og man fortsatte: – Men det va it så sæet, Fó han gøe et ó. (Men det var ikke så sært – for han gjorde det også«).

Men det er længe siden. Det var inden tiden blev mangelvare og rationeret via kontrol-ure. Det var dengang der var så rigeligt af den, at der var nok til alle. Sågar høkeren havde tid til at tælle småmønt sammen.

I dag er betegnelsen ikke så omstændelig – men heller ikke mere rammende. For disse lillebitte-kriminelle slentrer stadig omkring mellem os – ude i yderkanterne.

Mundheld var der endnu omkring genforeningen utroligt mange af i vor landsdel. Hver egn havde sine lokale omskrivninger. At der fandtes så mange har en rimelig forklaring. Primært var der de egne, dertil kom de, der pilledes ud af kongerigets sortiment. Hjemmetyskerne tappede bravt fra »Reich'et«, men de lod dem dog pligttro køre videre på det tyske – og det havde de da sandelig ret til. Men det skabte ingen problemer – så ikke et eneste gled ud af den grund. Tilbage var blot at tolke materialet over på de respektive egne dialekter, og – det var såre vigtigt – frisindetheden pågældende sted. For den svingede betydeligt – især mellem østkystegnene og sognene vesterude. Til dette hverv fandtes mange velkvalificerede, endda af

høj karat, der forstod at stramme snerten eller gøre humoren mere lun eller grotesk end den var i forvejen. Og mange af ordsprogene blev til små, jordnære perler ...

Teknikken lå fast. Og var såre enkel. Først en introduktion om temaet, så en kort pause, før den overraskende, sørgelige eller humoristiske pointe. Konstellationen »mundheld/virkelighed« kunne ind i mellem trække egenartede paralleller, der fik »noget« i én til at vibrere. – For tanken bag mundheldene var fin og menneskelig, kunne også være rammende eller grelt afslørende.

Selvfølgelig var der afvigere, hvad den tekniske udformning angik.

At mundheldene var så populære – især imellem de jævne lag – kan skyldes, at de afspejlede nogle af facetterne i samfundets kriterier: sammenholdet, det enkelte menneskes værd, og ikke mindst den befriende humor, der lindrede en smule, når tiderne var hårde eller tingene blev prekære – og humoren skulle der de helt ulykkeligste hændelser til, for at få den til helt at gå i stå ...

Også deres anvendelse, formål om man vil – og det var mundheldenes fornemste mission – at være et bittersødt sammenligningsobjekt i dagligdagens mangfoldige foreteelser, store og små, glædelige og sorgfulde – var med til at gøre dem estimerede og gjorde dem levedygtige fra slægt til slægt gennem snease af år ...

Mange af mundheldene havde deres egen lille historie om, hvordan de var kommet til verden. Men de er blevet borte i tidens malstrøm. Dog kan et par bringes her.

Men lad os så begynde med lappeskrædderen. For om ham var der mange. Denne forkuede mandsling, der ikke formåede at drive det til noget, ikke havde kurage eller begreb til mere end at kludre rundt med udbedring af godtfolks dagligtøj. Hvem alle priede på det skammelige når arbejdet var færdigt, og han skulle have sine sparsomme skillinger, skønt alle vidste, han havde dem bittert nødig. Han havde, i bogstaveligste forstand, ikke saltet til ægget.

Hvorfor det netop er ham, der var i focus, ja, det får stå hen – der var så sandelig tabere alle vegne ...

I de sjældne tilfælde, hvor solen skinnede mens regnen silede ned

og solstrålerne spillede festligt med alle spektrets farver i regndråberne, ja, så sagde man:

No' fæe der en Skrærre te' Himmels – kom å se, hvo' fint han dreije a' – Men han har et fo'tjen.

— — —

Det trække sæe nok te' ret, soij e Skrærre. Han syet e Ærme fast ve' e Fek

(om de sløsede. Fek: lomme).

Han syede ærmets øverste ende fast ved hullet til lommen i stedet for ved hullet ved armhulerne.

— — —

Heide og Malle er Nummer jet, soij e Skrærre. Han ku' it sy Knapgæf.

— — —

E Skrærre haij haijet et sællet e hele sig Levned. Det va' vist dæefo' Vo' herr lat ham grin sæ ihjol

(haij haijet: havde haft. sællet: elendig).

— — —

Han er enno mee maue end e Skrærres Kat

(om den uhyggeligt magre. enno: endnu).

Hans bedrøvelige figur skal uden tvivl nok have figureret i mange andre sammenligninger. Men så vidt så godt.

De næste par mundheld kan vedføjes det hændelsesforløb, der skal have afstedkommet deres oprindelse.

— — —

En goij Tro og et Par fla'bunne Træesk. Så ka man gå å e Hav
(om de skeptiske / om de godtroende. fla'bunne: fladbundede).

Fiskeren fra Nybøl Nor havde været til havs for at røgte sine garn. På vej indefter springer båden læk. Gode råd dyre. Langt igen og svømme kan han ikke. Så farer det i ham: Jesu discipel skulle gå på vandet. Ja da, for pokker. Noget med stærk tro. Intensiv koncentration. Da båden glider væk under fødderne, skridter han fortroingsfuldt over rælingen – og går til bunds. Men kun lige akkurat så dybt, at vandet når ham til halsen. Han står på bunden – og den holder. Begriber ingenting. For han ved at her er bundløst mudder og blæretang. Hvad der faktisk også er. Men de brede fladbundede træsko fungerer efter de tekniske normer for sneskoene. Forsigtigt lister han indefter.

Di fô rundt som Møss i Basselseng

(om de forvirrede. Møss: mus).

For at holde på varmen og spare på bolsterne havde man førhen et alentykt lag halm i bunden af træramme-sengene, inden det diverse sengetøj lagdes på. – Yndigt lille musepar – nyforelskede. Al verdens ting for en lun og stille hybel. Ind gennem musehullet, op i senghalm. Tæt, tæt sammen. Skrål og jammer og tunge dump lige over dem. Rædselsslagne farer de hen et andet sted. Påny ståhej lige over. Pst. væk ... etc., etc. Musene var ulykkeligvis havnet i en barselseng.

Di tau Revl og Krat

(om de begærlige. tau: tog).

Fimbul-vinter. Daglejeren ude på Dynt Mark har intet brænde mere

til ovnen. Han trasker over til storbonden, for hvem han arbejder. Grædeynk, intet at putte i ovnen, pengene små – vand i øjnene ... Bonden er af de rare, de findes. Han røres dybt og siger: – Vist, vist skal jeg da hjælpe ham, vist, vist skal han da ha' noget til ovnen. Han ka' ta' det stykke af skoven, der ligger bag en linje, der går fra den store bøg der står i hækken og over til skovledet. Du véd jo, at hækken der svinger ud i en stor bue, ikke? Alt klart? Godt – det må han ta' – helt omsonst ...

Daglejeren takker mange gange og begir sig hjemad.

På det afstukne areal står to-tre mindre træer, der ikke kommer af stedet i den sure jord.

Da bonden en dag tar en tur om ad skoven til, får han sit livs gys. For daglejeren har ikke blot skovet de tre træer, som – helt selvfølgelig – kun var ment, næh, han har skam totalt ryddet hele arealet. Revlet (træede småvækster, f. eks.: lyng), krattet, ja, sågar det stykke af hækken, der strakte sig fra bøgen og om til skovledet var røget med i farten.

— — —

Stedfæstnelsen af de to fabler – Nybøl Nor/Dynt Mark – kunne meget vel forlede til at antage, at disse, og dermed mundheldet, er begået af en af den bakkede halvøs talrige intelligente »indfødte« – men kan lige så vel blot være importeret og omskrevet til det stedlige miljø. Versionen har på Løjt Land en helt anden udlægning.

Der findes også en parallel: – Di tau Rub og Stub. Her var det om korn.

— — —

Di va liså jæuve som e Krøfle dæ drov te' Kliple Mærken. Di kom tre Dau fo' tile

(om de alt for ivrige. jæuve: ivrige, Krøfle: krøblinge, drov: drog).

Staklerne tog derhen for at tigge sig til lidt milde gaver. Konstellationen kan næppe tænkes mere makaber. Den er mesterlig.

— — —

Vo'herr sørre fo' sin, soij e Degn. Han drak sæ fuld i e Åldevin
(om de skinhellige. Åldevin: altervin).

— — —

Hun ræen te' Dochtes, når hun haij en Vind fo'keet i e Lyv
(om de hypokondre. ræen: rendte, Lyv: livet).

I kredse hvor den kulturelle fernis var prellet af, var ordvalgene på
det yderste ydre.

Der va kun jen Gnalling Kjø i e Supp, og den snuppet Lukas, og han
va endda bleen å det jen Ye

(om de heldige eller de nærige. Gnalling: lille stump, bleen: blind).

Han kiche så højt som Skaij i Snefoch – eller

Han va så steji i e Rych som en Katøffelsæk

(om dem der knejste vel rigeligt. Skaij: skade, fuglen).

Hinnes Klæb gæe som Kjæp i Møllehjul

(om de sladreborne. Klæb: mund).

Han va så næere, te' han ku æe sit eint Moch

(om de gerrige. næere: gerrig, eint Moch: egne ekskrementer).

Kattemæ godt, e Køe it ka flye, soij e dreng. Han fik en Faulskie i
det jen Ye

(om held i uheld. Faulskie: fugleklat).

E Mand vest it, te' e Kuen va stjambe, fø hun sang ve e Nare

(om bagatellen der gir den store overraskelse. stjambe: åndssvag, Nare: aftensmad).

Han galet op som e Smeijs Kok en Somme'morn. Den troij e Sol stau
op å dens Kommado – eller – fô dens Skyld – eller
Di der bralre mest, vo' di ka bunne, draune gjern fôst ve Højvann
(om de pralende. Smeij: smed, troij: troede, bralre: skryder, bunne: nå havbunden).

— — —
Haij og it haij er manne Mands Skai.

Eksempel: Haij e Huen it sku lau, haij den fanget e Hæ
Haij æ kommen fôst, var æ bløvn Numme Jen
(skaij: ulykke, haij: havde, lau: lave, bløvn: blevet).

— — —
Ven e Moløe ska væe ka e Boll få e Kall
(moløe: uheld, boll: tyr).

— — —
Lich fo' liech, soij e Kælling og be e Huen i e Ben.

— — —
E Kjerk var hal'fuld og det va e Præst ó
(kjerk: kirke, ó: også).

— — —
Det både lunet og lettet, soij e Kælling. Hun lauet i e Seng.

— — —
Han haij soij Skillinge og no vint han, te' de groij Dålere op
(soij: slået, vint: vente, groij: groede).

— — —
Den de' er slaun te' en Skilling, blyve alle te' en Dåle
(slaun: slået, blyve: bliver, Dåle: daler).

— — —
Det spanne kun lidt, soij e Kælling. Hun målket er Kat
(spanne: give i spanden).

— — —
Renlehee er en goij Ting, soij e Kælling. Hun visket e Boe a mæ e
Kattkilling
(om de grisede. visket e Boe: tørrede bordet).

— — —
Di (pengene) ska kom sild i Hus fo' og houd Nat øuve
(om ødelande. sild: sent, houd: her: blive).

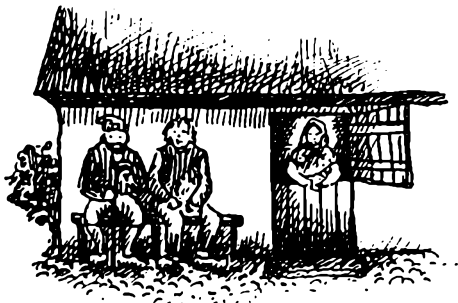
Så er det så vidt egjen, soij e Kælling. Hun væen e Særk Ny'årsnat.

— — —
Åll og envæ ka vel begå en Bommert, soij e Kok. Den steech nee fra e And

(Åll og envæ: alle og enhver, Kok: hane, steech: steg).

— — —
Di haij mee Øjn enn Ørsgaef

(om de nysgerrige eller de måbende. Ørsgaef: åbningen bagi). Det var ydermere helt korrekt – anatomisk ...

— — —
Di serre å den Bænk, Vo'herr teije fra

(om de affældige gamle. serre: sidder, teije: tar).

— — —
Han er it sånt e'fó som anne er e'bach

(om de særegne. e'fó: 1: fortil, 2: foran, e'bach: 1: bagtil, 2: bagefter. her: 1. sånt: sådan).

Det anvendtes også med den udlægning, at én ikke var *foran*, men at det i stedet for var alle andre, der var *bagefter* med – f. eks. høsten. Forskellen i »e'fó – e'bach« markeredes ved forskelligt tryk på sætningens øvrige ord.

Og det var jo vise ord om et kildent emne ...

— — —
Det blev så til et par snese af gamle mundheld på sønderjysk dialekt.

Men der er mange flere. Hent dem frem – for det haster jo ...

— — —
og/er: disse ord er holdt på dansk, dels for letlæseligheden, dels fordi afvigelsen til sønderjysk er ret uvæsentlig.

En mands vilje

Af Peter Petersen

Illustrationer: Susanne Larsen

Det var både at se og høre på bønderne i Vellerup, at de på denne solrige og lune dag først i april 1523 ikke var samlede på bystævnet for at drøfte forårets markarbejde, som jo da også allerede var godt i gang. De fleste af byens karle var ude med plov eller harve, andre var ved at reparere gærderne omkring sædemarkerne.

Nogle karle, især bøndernes egne sønner, stod tæt bag bønderne, der hver på sin gårds sten sad under den store lind og rådslog. De fleste bønder sad lunt på stenen på en flere gange sammenfoldet fåreskindspels eller på en sæk fyldt med uld.

Mange af konerne stod bag de åbne halvdøre, andre havde ærinde til brønden, alle lyttede spændte, skulle mand, sønner, slægt og venner ud i krig?

Det var just det, den ene af de to købstadsklædte mænd, der deltog i bystævnet, redegjorde for:

»Vi skal slutte op om kongen, vor konge! Aldrig har vi haft bedre konge end Christian den 2. Han er bondens og borgernes sande ven! Jeg er byskriver i Åbenrå, jeg kender alle kong Christians gode love, der fremmer handel og vandel. Han vil hævde vore købstæders ret overfor Lybækkernes frække fremtrængen. Han har lovbefalet, at vi skal skrive dansk, og at der skal prædikes på dansk i vore kirker. Ham kan vi forstå. Han støtter os! Vi skal støtte ham!«

»Så vil vi få kamp og myrderier!« En gammel bonde så forfærdet på byskriveren.

»Myrderier!« sagde den anden købstadsklædte mand, en købmand fra Åbenrå. »Det har vi jo allerede! Kom ikke hertug Frederik af Gottorp og overfaldt skændigt Åbenrå, Haderslev og Kolding! I aner ikke, hvor de holstenske ryttere myrdede og plyndrede i Åbenrå og i alle landsbyer deromkring!«

»Det har vi ikke mærket noget til!«

»Nej, ikke endnu! I ligger for afsides fra købstæderne. Men I skal nok få kærligheden at mærke. Hvem tror I skal betale hertugen og hans holstenske rytteres sold? Det skal I bønder! I skal betale gildet for hertugen og den rovgribske adel! Men kongen! Han støtter borgere og bønder! Slut op om ham!«

»Vi er jo kun grå bønder. Vor vadmelskofte er så tynd mod adelsens panser og plade!«

«Sådan har været hidtil, men noget helt nyt er ved at komme frem. Kong Christian vil adelen til livs, det så vi jo i Stockholm.»

Nogle af bønderne nikkede eftertænksomt. De kunne godt tænke

sig hovedet løsnat fra kroppen på de værste bondeplagere blandt adelen.

»Kongen vil jo også have jeres børn i skole. Kun ved at kunne læse og skrive kan I hamle op med adelen. Som byskriver ved jeg, hvilken magt kundskab giver. Og vi kan nu! Alle bønder i vore tre sysler drager i morgen til vort gamle hovedting, Urnehoved. Derfra går vi nordpå. Hertug Frederik er i Århus. Hvor vi rykker frem, vil bønder og borgere slutte sig til i hobetal. Det kan ikke fejle, at vi kan ordne hertugen. Enten må han kæmpe, eller han bliver presset ud i havet ved Jyllands spids!«

»Men vi skal have en leder, én der kan føre an!«

»Netop! Og vi har udset lederen. Det er herredsfoged Nis Henriksen til Hajstrupgård. Han er jo gift med Anna, en søster til Jes Jessen dér, jeres olderman. Vi kender ikke Nis Henriksen personligt, men vi kender dig, Jes Jessen, og vil bede dig drage med os til Nis Henriksen og være vor fortaler for at få ham til at lede vor hær.«

Mange af bønderne sprang op fra bystenene og råbte: »Ja! Ja! Nis Henriksen er manden! Han er dygtig og modig! Han er en af vore! Han kan samle bønderne!«

En stund senere red byskriveren, købmanden og Jes Jessen mod Hajstrupgård.

I Bedsted og Ravsted, som de red igennem, var beboerne også samlede ved bystævnerne, og fra begge landsbyerne ville de mand af huse til Urnehoved for at samles til kamp for kong Christian, den retmæssige konge.

»Vi skal snart få has på hertug Frederik.« sagde byskriveren.

»Blot nu Nis Henriksen vil tage føringen,« sagde købmanden. »Han skal jo være en meget djærv og klog mand. Man siger, at han for nogle år siden afsagde en dom så retfærdig, som var han selve kong Salomon.«

»Jeg vil ingenlunde bestride min svogers klogskab,« smilede Jes Jessen, »men den salomoniske dom blev nu egentlig afsagt af en dreng.«

»Hvorledes skal det forstås?«

»Det skal jeg kort redegøre for,« svarede Jes Jessen. »En købmand faldt en regnfuld dag i Rens Å. Han blev bjerget af en bonde, som trak ham i land med en lang stang. Men på tinget i Bredvad stod købmanden frem og beskyldte bonden for unødvendig hjælp og for at have stukket hans øje ud ved bjergningsforsøget. Han forlangte en meget stor skadeserstatning.

Bonden beklagede uheldet med det ødelagte øje, men hævdede bestemt, at uden hans hjælp ville købmanden være druknet.

Ingen andre havde overværet ulykken ved Rens å.

Nis Henriksen udsatte dommen, for han vidste ikke, hvordan han skulle dømme, og han grublede over sagen i lang tid. En dag overværede han tilfældigt fra et skjul, at børnene i Jejsing legede ting og dømte i sagen fra Rens å. En dreng afsagde dommen, som herredsfogeden syntes var enestående god.

Jeg var mødt som sendemand, da dommen skulle afsiges ved Rens å. Herredsfogeden, otte stokkemænd, købmanden og bonden og en del tilskuere gik ned til åen, der efter nogle dages regn var lige så vandrig, som da købmanden var faldet i den.

»Nu skal retten tale,« sagde Nis Henriksen. »Købmand, vi har hørt din forklaring, og vi har hørt bondens. – Thi kendes for ret: Du skal springe i åen og vise, at du kan redde dig selv, eller du skal frafalde al anklage mod din redningsmand!«

Købmanden gik hen til åen, hvor han var faldet i. Han blev bleg og sagde efter en kort tøven: »Jeg tør ikke – jeg tør ikke springe i vandet!«

Herredsfogeden så vist på ham og sagde: »Så er dommen faldet! Du har dømt dig selv!«

Tilskuerne råbte beundrende op om den kloge dom, men Nis Henriksen gik hen til en dreng, lagde hånden på hans skulder og sagde: »I skal dog vide, folk, at det var Jes fra Jejsing, der egentlig afsagde dommen – i leg med sine kammerater.«

»Det var fint gjort, at fremhæve drengens indsats,« sagde byskriveren.

»Ja, men sådan er Nis Henriksen,« svarede Jes Jessen.

»Han er den rette mand at stille i spidsen for kampen for kong Christian,« sagde købmanden. »Blot han nu vil føre an!«

Nis Henriksen tog vel imod sin svoger og de to mænd. De blev beværtede på det bedste af ham og hans kone, Anna. Efter måltidet hørte Nis Henriksen eftertænksomt på deres henvendelse.

»Der er ikke blevet kæmpet i Haderslev og i Kolding. Det er kun et rygte. Men omkring og i Åbenrå var det meget slem. Jeg har ejendomme og gode forbindelser i Flensborg. Der er også roligt.

Hertug Frederik har jo allerede den 7. marts erklæret fejde overfor sin retmæssige konge, og han rykkede så nordpå uden kamp. Han har 200 holstenske ryttere og en del ditmarskerbønder med. Hans styrker anføres af Johan Rantzau. Kun i Sønderjylland har der været kamp. Flensborghus overgav sig uden kamp og Sønderborg slot efter kort kamp. Hertug Frederik har magten i hele Jylland.«

»Ikke hos os! Bønderne fra Haderslev len, Åbenrå len og Flensborg len samles på Urnehoved landsting i morgen, og så går vi nordpå, slår hertugen og genindsætter vor gode konge, som vil bondens og borgerens sande vel!«

»Jeg deler jeres syn på kong Christian, men stillingen er meget vanskelig og uklar.«

»Før bondehæren frem, Nis Henriksen, borgerne vil slutte sig til, og sejren er os vis!«

»Jeg vil undersøge forholdene grundigt. Og jeg lover at møde på Urnehoved i rette tid i morgen. Nu skal jeg have tid til nøje at tænke sagen igennem.«

Jes Jessen ville overnatte hos en anden søster, der var gift og boede i Uge. Han bad byskriveren og købmanden tage med dertil, så var de jo tæt ved tingstedet næste dag. Undervejs var de ved godt mod. Nis Henriksen var den rette mand, var de sikre på, han ville kunne samle bønderne og føre an.

Fra tidlig morgen strømmede bønderne til Urnehoved. Oftest fulgtes en landsbys eller et helt sogns bønder i sluttet trop, bevæbnede med buer, sværd og økser.

Muntre hilsener og lovord om kong Christian og smædeord om hertug Frederik rejste en krigerisk stemning. Kun en leder manglede for at sætte marchen mod nord i gang.

Jes Jessen, byskriveren og købmanden spejdede rundt, men kunne ikke se Nis Henriksen blandt de tusinder bønder på tinget.

»Men jeg så just hans mest betroede mand, det er for resten ham, der som dreng afsagde dommen ved Rens å. Han er nu skriver hos herredsfogeden. Han er netop borte nu. Han bringer nok bud til Nis, når den rette tid er inde,« sagde Jes Jessen fortrøstningsfuld.

»Herredsfogeden! Nis Henriksen! Nu sker der noget!« lød det pludselig blandt bønderne, og alle stirrede mod herredsfogeden for Slogs herred, der iført en lang, folderig, rød kappe og på en pragtfuld skimmel kom ridende ind på tingstedet.

De ivrigste bønder stormede frem mod ham og råbte: »Vi er klar! Leve kong Christian! Død over hertugen! Før os an!«

Nis Henriksen løftede hånden højt, indtil der blev ro. Så talte han: »Fæller! Jeres kamp er håbløs! Hertug Frederik er hyldet til konge på Viborg hovedting den 26. marts. Christian den Anden er i København, og han er nu ved at forlade landet. Tag hjem til jeres koner og børn og —«

»Du forråder os bønder! Du svigter din konge! Du er i Gottorpernes sold!« larmede bønderne.

Nis Henriksen løftede igen hånden. Langt om længe blev der atter ro. »Jeg er herredsfoged under Gottorp. Men det er ikke derfor, jeg handler, som jeg gør. Det, I vil, er håbløst. Det fører kun til ulykke og fortræd! Tag hjem!«

En ophidset bonde for frem med hævet økse og huggede Nis Henriksen i skulderen, og flere løftede økser og sværd mod ham. Et susende spyd undgik han kun ved hurtigt at bøje sig til siden. Han tog hesten hårdt op, så den stejlede. »Lav ingen ulykker! Tag hjem!« råbte han og sporede skimmelen, som sprang frem mellem de vrede

Herredsfoged Nis Henriksens flugt fra Urnehoved ting i 1523. Afbildet på en nød-pengeseddel fra 1920.

bønder, der kastede økser og spyd efter ham. En regn af pile haglede mod ham. De prellede af mod hans brynje, men hang fast i hans flagrende kappe. En tom vogn stod tværs over vejen. Folkene, der kendte herredsfogeden, ville skubbe den væk. »Lad vognen stå!« råbte han, og skimmelen sprang over den. Længere fremme ville en kone åbne et led, der lukkede for hestenes indhegning. «Lad ledet stå!« råbte Nis Henriksen, og skimmelen satte over ledet.

Da pilene ikke standsede herredsfogeden, løb en del bønder til pladsen, hvor deres heste stod bundne, og nogle af dem kom også på hestene, men da var herredsfogeden forsvundet.

Bønderne talte nu længe for eller imod kamp mod hertug Frederik. Enkelte bønder forlod snart tinget. Mindre grupper fulgte efter. Til sidst gik mange bønder hjem i flok. Inden aften var der ikke én bonde tilbage på Urnehoved.

Jes Jessen traf to år senere byskriveren i Åbenrå. De talte om den mislykkede bonderejsning, og Jes Jessen sagde: »Det blev ikke, som vi ønskede. Christian den Andens store og gode forbedringer for os bønder standsede brat. Friheden blev kun kort! Vi er nu ved at få et adelsvælde, som aldrig før! Vi bliver for alvor »grå« bønder! Folket skal nu betale skatter, større end nogen sinde, og slide og slæbe for en lille, magtskyg adelsstand!«

»Vi i købstæderne knuges også at skatter som aldrig før! Men skatterne er dog ikke det værste. Langt værre er, at de mange love, der brød adelsstandens magt og hævede os borgere til adelens lige, er kendt ugyldige. Vor eneret til handel og håndværk ødelægges. Postbudene er afskaffet. Skolerne forsømmes. Forordningerne om gadernes renholdelse ved offentlig renovation og om, at i alle hjem skulle gulve og bænke skures hver lørdag, er sat ud af kraft. Vi bliver gjort svinske og fattige. Ingen kan få klager ført frem og igennem. Men,« byskriveren smilede, »der er ét gode for mit vedkommende. Jeg, der blev afsat som byskriver, har igen fået mit embede. Jeg må jo have haft gode fortalere blandt de mægtige!«

»Ja!« lo Jes Jessen. »Nis Henriksen har fået Vrågård af kong Frederik, og han fører nu hjelm og skjold som de adelige. Han har hængt sine sølvsporer og sin røde kappe med de fem huller efter pileskuddene op i Bylderup kirke. Men han har fået dig genindsat som byskriver, for sådan er Nis Henriksen!«

KILDER:

Sønderjyske Årbøger 1881. – Sønderjysk Månedsskrift 1925, 1927, 1930. – Dansk biografisk leksikon. – Vilh. la Cour m. fl.: Sønderjyllands historie, bind 2.

E skå'meste

Af Jens Lampe

Skoledistriktets indfødte beboere kaldte ham aldrig andet end »skå'meste« med en svag alsisk melodisk accent på første stavelse, og det havde man sandsynligvis kaldt hans elleve forgængere i enelærerembedet i Fynshav.

Hvordan det rent lydmæssigt er gået til, at det gode gamle ord skolemester blev til »skå'meste« må lærde filologer eller fonetikere udrede. »Skole« udtales på alsisk »skul« med langt u og den kendte alsiske tonegang. Kun tilflyttere og sognets præst i Notmark kaldte ham lærer Matthiesen. Han var født 1891 i Garbek, ca. 10 km nordøst for Segeberg i Holsten, og på seminariet i denne by bestod han lærereksamen i 1911. Faderen var af slesvigsk afstamning og selv lærer. Ved dåben fik sønnen navnet Karl Jürgen Friedrich, men efter 1920 kaldte han sig selv kun Carl Matthiesen, som formel følge af den sikkert alvorlige beslutning, han må have taget, da han i 1919 giftede sig med en afgjort dansksindet pige fra Avnbøl, Kristine Brodersen og valgte at blive dansk som sin kone. »Hvor du går han, der vil jeg gå hen. Dit folk skal være mit folk« eller som Johannes V. Jensen siger: »Thi dybe minder og gammel agt og milde kvinder, hvor har de magt!«

Efter et kortvarigt virke som 2. lærer i Blans i Ullerup sogn forflyttedes han som førstelærer til Avnbøl i samme sogn, og her var han, da krigen brød ud og han blev indkaldt til tysk militærtjeneste. Han kom hjem desillusioneret og stærkt invalideret, men var som lærer i Avnbøl blevet så respekteret og afholdt, at han efter genfore-

ningen fik ansættelse i sit gamle embede, også fordi han delte forældrenes danske sindelag.

I 1921 flyttede Matthiesen med familien til det skønt beliggende Fynshav på østkysten af Als, hvor en ny skole med rummelig tjenestebolig og en dejlig have var blevet indrettet kort før krigen. – Disse personlige data kendte jeg naturligvis ikke, da jeg efter påskeferien den 23. april 1924 begyndte min skolegang hos ham. Vi var vel en ca. 30 børn fordelt i to klasser, »den lille og den store skole«, som han var ene om at tage sig af, undtagen i pigernes håndgerning. Men en del fag havde begge klasser fælles, f. eks. sang og gymnastik, dvs. oftest lege og boldspil, så vi kendte hinanden i begge klasser.

Lærere og elever sagde alle »du« til hinanden allerede dengang, uden at det gik ud over »e skå'meste«s autoritet eller respekten for ham. Snarere tværtimod. »E skå'meste« gjorde den første skoledag så festlig og fornøjelig, at vi med udelt glæde fortsatte skolegangen hos ham. Dengang hentede man nogle af sine bedste oplevelser og indtryk i skolen. Matthiesen var af naturen en børneven og forstod den kunst at vinde vor fortrolighed, ja, jeg tør endda sige kærlighed. »E skå'meste« havde det princip at benytte dialekten i yngste klasse for så at gå helt over til rigsdansk i ældste klasse, men vi læste og skrev naturligvis rigssproget, så godt vi nu kunne under hans dygtige vejledning. Vanskelighederne med at udtale det bløde »d« som f. eks. i »mad« og »glad« eller det bløde »g« som i »bage« og »kage« blev ret hurtigt overstået. Sværest, for ikke at sige umuligt, var det at anvende det særdanske fænomen, som man kalder stød, dvs. en hurtig sammenklapning af stemmebåndene, hvorved stemmeridsen for et øjeblik lukkes og luftstrømmen standses. Så meget desto mere som »e skå'meste« aldrig selv havde lært det. (Først på seminarier lærte jeg, at alsingerne delte dette »savn« med alle andre dialekter syd for en linje fra Rømø til Præstø, hvilket i høj grad beroligede mig.) Især husker jeg klart hans mesterskab som fortæller i ånds-fagene: bibelhistorie, danmarkshistorie og dansk, hvor han forstod at levendegøre stoffet så vi følte, vi var i begivenhedernes centrum. Vi følte virkelig, at vi sad sammen med Josef i brønden, var blandt israeliterne i Gosen

Fynshav skole 1926. Øverst til venstre fru Kristine Matthiesen, f. Brodersen. E Skå'meste øverst til højre med forfatteren på sin højre side.

land, på Grønland med Hans Egede, i Blå Tårn sammen med Leonora Kristine og nogle pibende rotter eller nede ved det kolde vand i Odense å sammen med H. C. Andersen og hans mor, »der ikke duede«. Selv om sang ikke var Matthiesens stærkeste side, blev der selvfølgelig sunget morgensang hver dag og oftest også i bibelhistorie og historietimerne. Hemmeligheden ved »e skå'meste«s evne til at gøre stoffet levende var vist ikke blot medfødt. Jeg tror, det skyldtes, at han selv var i færd med at leve sig ind i dansk og nordisk kultur og netop derfor var så ypperlig til at føre os ind i disse u håndgribelige værdier, der kom til at præge os for livet. Tilmed var »e skå'meste« moderne i sine metoder. Vi praktiserede både gruppearbejde og emneundervisning, længe før det blev tidens pædagogik, og små lærerige vandringer til runddysserne og langdysserne i de nærliggende skove: Fryndesholm, Fredskoven og Nørreskoven gav os et foreløbigt, men stærkt indtryk af forfædrenes tilværelse. Han forstod at gå fra det nære til det fjernere, fra det kendte til det endnu ukendte, fra det konkrete til det abstrakte ved f. eks. at lægge vægt på at knytte

den lokale historie til Danmarkshistorien. Derfor fortalte han mere om f. eks. Thomas Sture på Gammelgård og Østerholm slot end om kong Frederik 2., og når vi gik ned til stenmolen ved den gamle færgehavn og hørte, at her var H. C. Andersen gået i land, når han skulle besøge hertugfamilien i Augustenborg (før oprøret), kom personerne straks nærmere i fantasien og blev mere håndgribelige.

En sommerdag kørte de få bilende forældre os på Matthiesens initiativ til skanserne og møllen på Dybbøl, og en vinterdag med høj, klar himmel og sol var der andre forældre, som stillede deres slæder til rådighed, og med klingende kanebjælder gik det i glitrende sne gennem Nørreskoven til Svenstrup forsamlingshus, hvor der i forvejen var bestilt dampende varm kaffe til de voksne, mens børnene beværtedes med kakao og kringler. I juni 1927 var vi med tog til Esbjerg, hvor vi så »Parkeston«, den daværende Englandsbåd og fiskerihavnens skov af master samt auktionshallen. Siden sejlede vi til Fanø med færgen og så for første gang ægte klitter, en herlig bred sandstrand og det mægtige Vesterhav. Da »E skå'meste« havde forberedt turen i timerne forinden, var udbyttet uforglemmeligt.

Men det centrale i skolen var den daglige undervisning og de kundskaber og færdigheder, vi tilegnede os – umærkeligt som en græsplæne, der langsomt spirer og grønnes. »E skå'meste« passede sin skole og satte en ære i, at vi lærte noget. Om han slog? Det var vist yderst sjældent, men det kunne ske, og så kom det altid til rette tid og på rette sted. Jeg har selv engang fået et svirp af tavlelinealen, men havde absolut fortjent det, så det gav mig ikke komplekser eller psykiske forstyrrelser. Så var det regnskab overstået. Basta! Ældre elever fortalte ellers krøniker om, at han kunne hitte på at skrue træbenet (som vist slet ikke var af træ) af og slå med det, når han blev gal. Men det var selvfølgelig bare sagt for at kyse de små.

I 1928 flyttede mine forældre til Sønderborg og fire dejlige og betydende skoleår i Fynshav var afsluttet. »E skå'meste« blev første-lærer i Rødekro 1934 og skoleinspektør samme sted 1953. Som voksen erfarede jeg, at han oplevede visse skuffelser. Man siger, at det tager tre generationer at skabe en gentleman og at man kun er

ægte grundtvigianer, når man tilhører tredje generation af grundtvigske. Således kan man måske også sige, at hvis man ikke som sønderjyde tilhører en slægt, der har været dansksindet i mindst tre slægtled, bliver man aldrig helt anerkendt. »E skå'meste« skal have fået dette at føle. Ubegribeligt for mig, og alligevel forstod jeg ham og led med ham. Han døde ikke så mange år efter sin pensionering, men vil leve i mindet hos mange, der sad foran hans kateder. Det var med rette, at man kaldte han »e skå'meste«.

Uden at kende hans sprog, vil du aldrig kunne forstå udlændingens tavshed. Der findes ikke længere hvide pletter på landkortet. Nu har man sat dem i historiebøgerne.

(Stanislaw J. Lec, polsk forfatter og diplomat. 1909-1966.)

E gejelam

Af Lise Jakobsen

Krigstie wa de, å torre skul dæ graues, de wa knap mæ fast brænsel, å oll måt sørre få e vintebehou. Olt bløw toun nøw mæ, de gjalt både e arbeskraft å e heestkræfte! Vi kvinnfolke wa igang såwell som e manfolke; wenn en så soe de »borikke« dæ ku bruches, som trækraft – ja, så må en sej de bløw toun nøw mæ – hall stoue føll å gammel krigge – manne haj wæt bæ'r anbrongen i et bett pølsskinn, men torre skul dæ laues, å torre bløu dæ laue!

Omtrent wæ'r merra tou di engelsk fløjmaskinne et we'en øwe Flensborre å Kiel, wo di smee dæ bombe. Ollt elau holt vi pause, å »Hans« fik i en fart en spann øwe e hoi – han will pinde it ha øjloi sit jen øjn – han haj jet glasøjn i e forwejn, fæk han skitt i det, bløw de lich toun ue å skøll i e mooswan å weske ædde i e bowsbeen, – jo en kan klar sæ ædde e forholl, endda i mer end jen retning.

I e nærhee a e torreplass boei en gammel mann, dæ holt gejere. En dau will han seel et gejelam, de skull kost 50 kr.: et lille wedde sperres wa de, men prøw å tænk, sikken et lechtøj! Jemm re'en wå knejt rondt, han wa godt de to år. – Halltress krone wa manne pæeng – å den gang – den gammel mann haj et it for fett, så dæ kom snart en hannel igang. Æ fæk e gejelam køjt – å som soi, en kan klar sæ ædde e forholl. We fyrouden tou æ de lill lam o e arm, å jema gik de o cykel mæ de lille wedde dyr. Sikken en welkomst! – Få skams skyll må æ sæj, te e glæj wa størst we e knejt. Sikken en lechkammerat! e rest a e families reaksjon will æ it heæ kom in o – særlich it, da de å wiist sæ te de wa et boklam.

»Palle« betyde ædde e ordbog »den lille« – altså blø den døfft Palle, men de war' it læng før den gør e nauns betydning te skamm. Den bløw størr å størr, å it nok mæ de, men den fik å woorn.

Den wa så glajj, den sprang ront som en lill gemse, men snart bløw de da å bestefar for møje, – e dy'e skull binnes!!

Men alichewell bløw Palle e he'le familis kelledekk, å da de bløw vinter, fik den sin plass i e kostoll. Bestemor tøtt no godt nok den lout noue stærkt, men de sæjes jo å væ godt mo kallsmirren, – de fik vi helle alle noue a, om så de hæ væt »Palles« skyl, må sto hen i de uviss, men jet kan slo'os fast – en wille lechkammerat ska jen søch lææng ædde.

E fløjmaskinne bløw we mæ å spree dø å øø'læggels manne gang enno, men wenn en så midt i ollt de so en lill knejt renn ront mæ en gammel hund å en ung geejebok øwe stok å steen, haj en let we å tro o', te wi mått fo »frej« egen!! »Palle« bløw stoue å fræch, den kunn bruches som rihest, å trækdyr, spændt for en lill wuen, men æddehåens mått den sto bunnan både ue å inn i e stoll.

En eddeårdsdaw wa de no næ gann galt, bedstemor gik i e roe, å jyst som hun gik å nynne we e arbe, tøt hun da, de wa, som wa hun it olljenn. Da hun væene sæ om, kiche hun lich ind i en øjn o e bok. Hun smirre, wa hun hæ i e hæne å løøf ollt wa hun kun – jema'e – bare kom i sikkehie ebach en lo'ot dø. Lich i e he'el a hin sprang »Palle« astej mæ e hoi i e joo'e, å de stoue woorn looi an te lich å blyw plantet i e æen o bedstemor, men hun slap – kom ind i e vaskerom, wo e dø'r bløw klappet i, så wa hun i sikkehie. Da de it wa føøst gang »Palle« haj hollen klappjaut o jen a wos, å te en skull rend mæ e lyv i e hæne for å komm i sikkehie for e bok, – den haj lisom en hel mani te å røk sæ løos – bløw den dømt te å døø!

En mor'n kom den mæ e svinnbil te e slauderi, men inden den fik »e knywe«, bløw dæ hollt sjov mæ en. E piche ind o e kontoor bløw præsent'e'er for en, de skull bewunne de stoue flot woorn, å bang va »Palle« it – den hoppe rondt å lejt mæ dem!

Hen o e eddemerre da dæ wa bløwen luftet ue, både i e kontoore å i e slauderus, hint æ e woorn. De bløw gøe fint i sta'en, å hæ i oll

de oer de gammel løwe – hæ'en i e forstou å pyntet – e lout wa toun a dem!

Men wo de æ no? Ja gæt engang. De hænge å pynte i e knejts hjem lant op i e gammel la'aen. Om næste generation mon så engang skal ue å grau torre, ja se, de må sto i de uviss; men køøf helst it et gejelam for en komme te å holl a de kra'am!

ORDLISTE

gejelam – gedelam (kid)
torre – tørv
nöw – nøje
borikke – magre øg
anbrongen – anbragt
pinde it – pinedød ikke
øjloi – ødelagt

moosvan – mosevand
veske ædde – tørrer efter
lille wedde sperres – lille spirrevip
woorn – horn
kallsmirren – kalvekastning
wille – herligere

Det er ikke nok at komme til sagen. Man må komme til mennesket.
Hvordan oversætter man sucke til fremmede sprog?

(Stanislaw J. Lec, polsk forfatter og diplomat. 1909-1966.)

En urrenlandsrejs

Af Æ Skolmesterkuen

Vi fløj engång fra Kjøffenhavn
ne'e te æ middelhav,
men der vå holler i æ luft,
så det vå slet it sjov,
og da det så begyndt o storm,
da såt vi oll og tænt,
te no ku vi belav vos å
og gøe vort testament.

Men da æ storm så vå forbi,
så loej vi vos æ lidt.
Æ drømt te æ vå bløvn en fuel,
men fløj vistnok forkert,
for pludsle så æ Glistrups hoej,
og han vild ha' min stem,
men æ soej tak og fløj igjen,
for der hø' æ it hjem.

Og hva vå det ... æ så et lys
mon det sku vær æ mån?
Det ku' minsyv vær' sjov å se,
om der vo folk op å en,
men – nej – det vo vist Paradis,
for der vå nok å få,
og der hænd æfle å æ træer,
men dem kund æ it nå.

Æ drømt te æ vå Eva,
men hvor vå Adam hen?
Han kom – men ok – æ hør ham sej:
skrob do kun a igjen,
do er mæ lidt for gammel,
æ ve'e do har en ven,
og jen ting vil æ sej dæ,
kom alle her igjen.

Da vi så kom tebaeg igjen,
da vo vi såen lidt træet,
men vi haj se så møje kønt,
di stej hvor vi haj væt.
Vort eget lille Paradis,
det hæj no vint så læng,
men vi ku' grov blyv jens om det,
å la æ æfle hæng.

De to Minnesteen

Af Anna Jessen

I oll æ Sogn herneer
mell æ Græns og æ Kongeå
to Minnesteen En seer
tæt ved æ Kierk stå.

Å den jen stå en række Navn
å ung og stærk Mænd,
hvis Grav de endda må savn,
som gjen haj passet den.

Æ Grav er et stej i verden,
i Rusland – i Frankrig måske,
og tit ukænd det er en
og tit et en slet it o se.

Kan vær mell manne anne
han kom i en fælles Grav, –
der var så manne, manne
den stoe Kri den taw.

Her stå no ved hveranne
dje Navn som å en Grav
kons få a oll de manne
den stoe Kri den taw.

En Far, en Søn, en Kjærst, en Bro
det sejer hvert jennest Navn –
bløw låj et Stej i fremmet Joe,
så lant fra den hjemle Stavn.

Og dem, der fek et Hjaertsåer,
som alle di kan glem,
di har it å æ Kjierkgåer
en Grav engang derhjem.

Men hæer ved æ Minnesteen
hæer lægge di en Blomm,
en Kra'ns eller Bøgegren'
te ham, der alle kom.

Den anden bløw rejst herneer
te Mind om den stoe Daw
vi alle vil glem no meer
den Sejr etter det stoe Slaw.

De er så nøj knyyte sammel
de steen, der hæer er rejst,
og it for det di er gammel
og som Bawtasteen ha knejst.

Den Daw – ja det var no da fleer
der var den, vi var hen o stem
og så især jen meer:
den Daw, da vi regte kom hjem:

Den føest bløw rejst af Sorrer
øwe dem, som vi måt mist ...
den anden for den Glæj borrer,
te vi da vandt te sidst.

Den Daw, da Kong Christian kom riend
herneer å den hvie Hest,
da mannes øjn kom te sviend,
ja da var der Højtid og Fest.

Om ollt det i fälle Oer
fortæll no æ Gjenforeningssten
te dem kommer fra Noer
eller anne Stej fra for o se en.

Tak for Genforeningen 1920

Af Peter Petersen

Ingen dansksindede sønderjyder, fra Genforeningen 1920 og frem til i dag, har kunnet, og kan stadig ikke, sige tak nok, fordi Nordslesvig igen fik lov til at høre ind under Danmark.

Afstemningsresultatet 10. februar, der gav befolkningen ret til at være dansk, og Genforeningsdagen 10. juli, der forenede Nordslesvig med kongeriget Danmark, er to af de største begivenheder i Danmarks 1000-årige historie. Det var en sejr for hele det danske folk, men især en glædens, en fredens sejr for sønderjyderne.

Takken skal ganske kort rettes til de mange, der muliggjorde Genforeningen.

Med rømningen af Dannevirke 5. februar 1864 mistede Danmark reelt Sydslesvig – derfor må takken rettes til dem, der kæmpede ved Dybbøl – uden indsatsen dér – selv om det blev et nederlag – var der ikke blevet Genforening 1920.

Takken må også rettes til de allierede. Kun gennem deres kamp og sejr i første verdenskrig skabtes der mulighed for, at en del af Sønderjylland vendte tilbage til Danmark.

Men sønderjyderne bragte selv de tungeste ofre. 30.000 deltog i de tyske hæres kamp i første verdenskrig – 6000 faldt for en sag, der så absolut var dem imod. Sorg, sult, nød og savn herskede i Sønderjylland fra 1914 frem til 1920.

Gennem de 56 år, som fremmedherredømmet varede, udkæmpede sønderjyderne en kulturkamp for alt godt dansk. I 1920 fik de belønningen for deres mod, tro, sejhed og udholdenhed. Den 10.

Danmark

Dänemark

februar kunne alle, som var fyldt 20 år, i stemmeurnen lægge stemmesedlen med det ene ord: Danmark.

For de ældste var blot det at opleve afstemningen og Genforeningen en så stor glæde, at det blev deres livs højdepunkt. Det var det, det havde levet livet for. Nu kunne de dø i fred. De havde sejret.

Glæden og takken standsede ikke ved Genforeningen 10. juli 1920 – den fortsatte og må vedvarende fortsætte.

Hvad fik sønderjyderne da? Ikke kun dem, der levede i 1920, men alle de følgende slægter?

Befolkningen fik i 1920 lov til at slutte sig til det folk, som de i sind, tanker og følelser hørte hjemme hos. De kom til at høre til et af verdens mest demokratiske lande. De blev en fri befolkning, be-

handlet demokratisk i dette ords bedste betydning. De kunne frit hejse Dannebrog. De kunne tale frit, holde nationale møder og sammenkomster af enhver art uden at blive overvåget og noteret af den tyske gendarm med pikkelhuen. Nu var ordenshåndhæverne ikke mere folkets fjender, men alle lovlydiges virkelige beskyttere, som man trygt kunne henvende sig til.

Tonen i offentlig forvaltning var ikke mere barsk og brysk, men venlig og hjemlig. Man kunne komme til den danske embedsmand og frit tale sit eget mål og blive tiltalt i samme sprog, som man elskede, holdt af. Man var dansk, ikke i et fremmed folk, men dansk i sit eget folk, og man kom under sit eget folks lovgivning – det skabte tryghed.

Og hvad lovgivning og styreform angik, var der virkelig tale om noget nyt, noget, man aldrig før havde haft i Sønderjylland. Hele den nye styreform, det stærkt udviklede selvstyre, havde det danske folk opnået, mens befolkningen i Sønderjylland i statslig henseende ved Kongeågrænsen var skilt fra sit rette tilhørsforhold. I prøjsertiden havde sønderjyderne i realiteten så godt som ingen indflydelse haft på de fleste områder. Nu, under dansk styre, blev de medbestemende, men fik dermed også ansvar.

Gennem de folkevalgte menighedsråd valgte sognemenighederne deres egen præst – og nu kunne der holdes dansk gudstjeneste i hver kirke i hele landsdelen. Hjemmetyskerne fik efter ønske overladt kirkerne til deres egne gudstjenester, og deres børn kunne få tysk-undervisning i kommuneskolerne eller i tyske privatskoler. Den tvang, det tyske styre havde påført den sønderjyske befolkning, ville man ikke gentage mod hjemmetyskerne. Hjemmetyskerne fik i alle henseender en så liberal behandling, at de ingen grund havde til klage.

Ved siden af den prøjsiske militærtjeneste havde den tyske skole været det mest fjendtlige for den sønderjyske befolkning i udlændighedstiden. Den prøjsiske skole havde man følt som en tvangs- og straffeanstalt, der væsentligt arbejdede for at pine danskheden ud af børnene og banke tyskheden ind i dem.

Nu kunne forældrene trygt sende børnene i den offentlige skole.

Den danske folkeskole blev Genforeningens bedste gave. Barnet kunne nu svare på sit eget sprog på, hvad der blev spurgt om i skolen, og det havde lov til at spørge trygt i frihed. Udenadslære og terping på et fremmed sprog var afløst af modersmålets klare tale – barnet følte sig hjemme i skolen. Prøjsertidens prygl var afløst af humane, letfattede undervisningsmetoder.

Vi, som var unge eller børn i tiden under og efter Genforeningen, fik med det danske gaver så store, rige og rene, at hele vor livsform og livsholdning blev præget deraf.

Vi måtte synge de danske sange på gader og veje og i skolestuen, såvel som i hjemmene – alt i en forløsende friskhed. Vi øvede gymnastik og idræt i forsamlingshuse og på idrætspladser. Vi dansede folkedanse, og vi tog på udflugter og til sammenkomster i »det gamle land« – over Kongeåen – såvel som på besøg hos landsmænd i Sydslesvig. Gennem denne »trekantforbindelse« blev vor horisont udvidet udover det hjemlige sogns grænser.

Da de tyske nazister fra 1933 truede – bl. a. med på én nat at tilbageerobre Sønderjylland – fik vi lejlighed til kulturelt og nationalt at forsvare vor landsdel, vor danskhed, vor rige, frie kultur. De unge havde hidtil nationalt set været tavse. Vi havde stort set intet haft at kæmpe for. Tyskerne regnede ikke med os. Men da nazisternes trusler mod Sønderjylland kom, var ungdommen rede.

Den 10. maj 1933 mødte sønderjysk ungdom til gymnastikstævnet i Tønder i et antal af ca. 12.000. Den 11. juni samme år samledes 50.000 unge på Dybbøl og tilkendegav viljen til samling af alle danske demokratiske kræfter mod Nazitysklands trusler. Den 22. september 1933 dannedes »Det unge Grænseværn«, der med sine 30.000 medlemmer og med tilslutning af titusinder af medlemmer fra organisationer fra det ganske land viste sin styrke og modstandskraft og vilje til at værne om Danmarks grænse og kultur. Ungdommen i Sønderjylland var de første, der i samlet flok afviste nazismens gift.

Ved afstemningen 10. februar 1920 var der med tilrejsende sydfra ca. 25% tyske stemmer i Nordslesvig. Den højeste stemmeprocent

hjemmetyskerne derefter opnåede blev på 15,9. Det var ved valget 1939.

Grev O. D. Schack gav 11. juli 1920 på Genforeningsmødet på Dybbøl Danmark et løfte: »Vi skal være dig gode, trofaste sønner og døtre, Danmark. Det lover vi dig i dag, og det giver vi dig håndslag på, kong Christian!«

Dette løfte fra 1920 var blevet holdt af en taknemmelig sønderjysk, dansk befolkning.

Vel var der ikke kun idel glæde i Sønderjylland efter Genforeningen. Økonomisk blev tiderne hårde i hele Danmark, men værst i Sønderjylland, som var udpint fra tyskertiden og nu skulle indstille sig på ændring til danske forhold – men danskheden varede ved.

Blev det til tider lidt tungt, behøvede man blot at tænke på, hvor pinefuldt svært vore kammerater og landsmænd i Sydslesvig havde det – så brød glæden alle de mørke skyer i vedvarende tak for Genforeningen 1920.

En trofast læser og stolt ejer af samtlige årgange af Sprogforeningens Almanak spørger, hvor mange andre der mon har den komplette samling stående på hylden.

Vi lader herved spørgsmålet gå videre til Almanakkens holdere og venter spændt på svar.

Til orientering skal det oplyses, at den første Almanak udkom i 1894.

Günter Hintze.

JULEN

Af Peter Ohrt

Ved Solhvervtid, der staar et Sted
at vi skal holde Julefred
I mørke Dage – Kuldegys
Vi fylder os med kunstigt Lys
Og glemmer vi det aabenbar
at Julenat, een Stjerne klar
som lyste hele Jorden op,
fra Sydpol, og til Nordens Top
Vi vaagner op, en stille Stund
fra vores aarelange Blund
men Stjerne, lys og funklende
gav os den gode, sande Fred.
Var Dagen kort, og var den Trang
den lange Nat, var fuld af Sang.
Den korte Dag, den lange Nat,
dog Mennesket, sig ændrer brat

og snart vi ikke Stjernen saa,
den gemte sig bag Himmelblaa.
Og Strid og Hævn, Ergærrighed,
den vendte snart til Jorden ned.
Men Freden i den Julenat,
var dog vor dyrebare Skat
Er Stjernen ogsaa i dit Sind,
paa alle Dage luk den ind
Tænd alle Lys, vi alle ved
at alle vil de brænde ned
Hvad Stjernen den var ene om
den var der, og den atter kom
Det sidste Lys og brænder ud
men Stjernen den vil melde Bud,
om Fryd og Fred, og Herlighed
og mest af alt om Kærlighed.

*Tale ved Sprogforeningens
100 års jubilæum den 10. oktober 1980
på Folkehjem i Åbenrå*

Af Gynter Hansen

I dag for hundrede år siden blev Sprogforeningen stiftet. Den eksisterer endnu. Der er stadig god brug for dens virksomhed, men der er sandelig også god brug for et øjeblik at beskæftige sig med dens historie, for om den gælder det samme som om al anden historie, at hvis et folk ønsker at vokse videre og udfolde sig som en organisk enhed ud fra et centrum i sit eget indre, men med kræfter og styrke til åbent at møde tanker og holdninger i andre landes kultur, da er det nødvendigt at dette folk som udgangspunkt for sin fremtidige vækst må søge sig spirekraftige kim, der vokser ud af dets egen fortid, kim som har rødder langt tilbage i folkets og nationens historie og menneskesyn.

Og måske befinder vi os nu igen i en af de epoker, hvor det er særlig nødvendigt, at vi sørger for hele tiden at holde strømmen fra og adgangsvejene til vort livs og vor nations kilder åbne.

Baggrunden for foreningens oprettelse var jo, at Danmark i 1864 tabte en krig mod vor sydlige nabo, og at naboen rykkede ind som besættelsesmagt i de sønderjydske landsdele og blev her indtil efter den første verdenskrig.

Efterhånden gik det op for ledende danske, at besættelsesmagten ved hjælp af alle mulige tvangsforanstaltninger prøvede på at for tyske Sønderjylland. Og de var ikke dumme. De var klar over, at det først og fremmest måtte blive en kamp om sproget. Blot de kunne få folk

til at glemme det sprog, som det store flertal i Nordslesvig, men på den tid også stadig mange sogne i Sydslesvig, havde talt så langt man huskede tilbage, nemlig dansk, og så i stedet for få dem til at tale tysk, så ville deres sind også til sidst være tysk, sådan at landsdelen efterhånden ikke ville adskille sig fra andre tyske provinser, og ingen af indbyggerne længere drømte om at de var danske.

Derfor fik okkupationsmagten efterhånden gennemtrumfet en række love og bestemmelser, som betød, at det praktisk talt ikke længere var muligt at modtage undervisning på dansk i skolerne hernede. Al undervisning skulle foregå på tysk, og den samme linje forsøgte de, der sad inde med magten på mange andre områder at gennemtrumfe med juridiske magtmidler, trusler om udvisning og andre repressalier.

For redelighedens skyld vil jeg gerne understrege, at jeg ganske vist taler om en besættelse og en besættelsesmagt, men der er så vidt jeg ved aldrig brugt fysisk vold eller bare noget der lignede tortur hernede. Man benyttede sig af mange andre former for chikane, og det store flertal af befolkningen følte sig også besat og undertrykt af en fremmed magt, men tilstandene kan selvfølgelig ikke sammenlignes med de voldsregimer, vi har lært at kende under anden verdenskrig og som vi stadig kender rundt om i verden af i dag både i øst og i vest.

Men altså på et givet tidspunkt stod det de danske klart, at de måtte sætte sig til modværge, det var nødvendigt snarest muligt at få stablet en aktiv modstandskamp på benene, ellers risikerede de at fortyskningen ville få katastrofale resultater.

Alene ved at se på de danske stemmetal ved valgene til den nordtyske rigsdag og den preussiske landdag stod det klart for alle at danskheden var på retur.

Og hvad gjorde de så, disse ganske almindelige mennesker, landmænd og folk med gode solide borgerlige erhverv, som aldrig før havde været stillet over for lignende problemer og aldrig var blevet uddannet til andet end deres borgerlige erhverv. For det må vi jo nemlig huske: I dag forekommer det enorme arbejde som Sprogfor-

eningen har præsteret os andre som noget helt selvfølgelig og som noget, der ikke giver den mindste anledning til forundring, men dengang i 1880 var situationen fuldstændig ny for de mænd, der følte sig ansvarlige for danskhedens udvikling. Vore dages kommunikationsmidler eksisterede ikke. Formodentlig kendte de intet fortilfælde. De havde kun sig selv, deres tro, deres vilje og den enkelte personligheds skabende fantasi og iderigdom at falde tilbage på. Jeg siger det helt bevidst på denne måde, fordi jeg er sikker på, at en ny ide kun kommer til verden gennem en enkelt personligheds fantasi og skabende evner.

Men disse mænd var kun få i begyndelsen, og de havde ingen magt, og det var dog trods alt kontinentets stærkeste militærmagt, som de besluttede at starte en frihedskamp imod.

Og hvordan ville de så føre denne befrielseskamp? Hvilke våben rådede de over og hvilken slagplan havde de lagt?

Ja, for det er det, der er det helt enestående, som jeg ikke kender noget sidestykke til, som er noget af det smukkeste og set ud fra alt det, der betyder noget for mig, noget af det mest opløftende, jeg kender til i dansk historie. Ja »det lyder næsten som et æventyr, et sagn fra gamle dage«.

Man startede nemlig ikke en partisanbevægelse som skulle udføre sabotager og andet illegalt voldeligt arbejde mod den herskende magt. Nej man startede Gud hjælpe mig med at stifte en sprogforening, som så gav sig til at oprette biblioteker med danske bøger rundt om i alle sogne. Og hvilke biblioteker. Ja i de første mange år fyldte de kun et par hylder i et skab hos en eller anden dansk mand, som havde mod til at påtage sig opgaven. Der var gennemsnitlig fyrrer bind i hvert bibliotek.

Og på den måde ville man vinde kampen mod det mægtige tyske rige. Jeg tror aldrig nogensinde, at der er blevet vist dansk litteratur en sådan tillid og tillagt den en så afgørende betydning, som de mænd gjorde, der stiftede Sprogforeningen i 1880.

Efterhånden udbyggede foreningen sin virksomhed. Men stadig i samme spor. Der kom flere og flere biblioteker, foreningen udskrev

med assistance fra andre grupper oppe i det gamle land stilekonkurrencer for alle de danske børn, som jo ikke længere kunne få deres eget, jeg havde næsten sagt: medfødte sprog udvidet og uddybet i de nu tysksprogede skoler. Der kom masser af besvarelser på disse konkurrencer, der blev uddelt mange danske børnebøger som præmier, og der blev i det hele taget udsendt mange boggaver til tillidsmænd, dansksindede konfirmander o. s. v.

Vi kan selvfølgelig ikke vide, hvor meget de mænd, der startede Sprogforeningen, var sig sprogets magt bevidst, og hvordan de formulerede sig i deres egne tanker eller i deres indbyrdes samtaler. Men vi ved, for ellers havde det hele simpelt hen været forrykt, og i virkeligheden ser det jo med vor tids øjne også ud som forrykt, men mændene dengang må have haft dyb indsigt, megen visdom og et stort mod, fordi de jo i virkeligheden løb risikoen ved at satse på menneskets storhed. Selvfølgelig kendte de det, som så mange politikere alene henvender sig til, nemlig selvoptagetheden, økonomien, det materielle, det der bringer nytte. Selvfølgelig kendte de alt det, men de troede på menneskets storhed, og de troede på, at mennesket ofte er større end det selv ved af, og i hele deres arbejde appellerede de til det største i mennesket.

I. P. Junggreen, som var en af dem der trak det store læs ved Sprogforeningens oprettelse, skrev allerede i 1869 i de danske aviser »Dannevirke« og »Freja«: »Der er ikke levnet Slesvigs danske befolkning en eneste højere undervisningsanstalt, hvor undervisningen meddeles i modersmålet, og skal vi ikke synke ned til at være, hvad vore modstandere ønsker vi var, en rå og uvidende hob, da er det nødvendigt, at vi selv søger at råde bod på dette savn«.

Altså, de ville først og fremmest være danske, men lige så vigtigt var det for mange, at de ikke blev til en rå og uvidende hob. Det er blandt andet det, der giver deres kamp en universel karakter, og det var derfor, de turde gå den vej de gik, fordi de vidste at til menneskets storhed hører at det ikke kun er et biologisk væsen, men at det også har en bevidsthed og har indre kræfter og behov som gør, at det f. eks. også søger en mening med sin tilværelse, at det bestandig er

på jagt efter ny erkendelse, at det er i stand til at lade sig forme af sandheder, der kun kan udtrykkes i myter, eventyr og digtekunst, og at alt dette, der hører til menneskets storhed, kun kan realiseres ved hjælp af et sprog. Alle andre dele af mennesket kan realiseres ved hjælp af en revolver. Men det største i mennesket har brug for et sprog. Kun de følelser og det livs- eller verdensbillede, som mennesket er i stand til at give sprogligt udtryk, bliver til virkelighed for det, og kan komme til at bestemme over dets liv. Kun det, der kan udtrykkes, bliver til sandhed.

Men det er ikke lige meget, hvilket sprog mennesket har for hånden, når det skal finde udtryk for sine dybeste følelser og for de mest fundamentale sandheder i dets liv. Det skal jeg senere vende tilbage til.

Og desuden, det gør vi os alt for sjældent klart: En stor del af det, der fylder menneskets sind og tit er en afgørende del af dets liv, har aldrig haft konkret eller materiel eksistens, men er fænomener der alene har deres udgangspunkt i menneskets fantasi og indre drømme og visioner, i litteraturen, maleriet o. s. v., men ved hjælp af sproget bliver det til kraftcentre i mange menneskers sind. Man behøver blot at tænke på den kristne kærlighedstanke. Den kom til verden alene ved hjælp af ord fra Jesu mund, og den lever stadig kun, fordi så mange har gentaget hans ord. Alligevel har næppe noget andet sat så dybe præg i europæernes og den vestlige verdens sind end netop denne tanke.

Men man behøver såmænd slet ikke at gå over Jordan floden efter vand. For det mest centrale i den nationalitetskamp, der førtes i denne landsdel under fremmedherredømmet, var ikke en kamp om større velstand eller bedre sociale kår o. lign., nej det var først og fremmest en kamp om det usynlige, en kamp om at få lov til at føle sig bundet til Danmark. Det var en kamp om noget så vægtløst og uhåndgribeligt som kærlighed og lidenskab og lykke. Der blev kæmpet om at få lov til at elske Danmark, at elske det danske folk og det danske sprog, at elske den danske natur. Lidenskabeligt at elske det der var dansk, og så – men det hører jo næsten med til det at være dansk:

der blev kæmpet for den enkelte personligheds frihed og muligheder for at udfolde sig.

Men alt det, jeg her har omtalt – hvis folk havde været stumme og sprogløse, var det aldrig blevet til en virkelighed. Det blev det nu, usynlig ganske vist, men alligevel en usynlig virkelighed, der blev afgørende for mange menneskers liv, og som til sidst blev til historie. Disse følelser, denne kærlighed og denne lidenskab har i dag sat sig spor som streger på landkortet.

Der findes altså verdener og magter i vort liv, som kun er til fordi de bliver båret af ordene. Og stadig væk, det er ikke ligegyldigt, hvilket sprog man møder selv de mest universelle tanker i.

Derfor havde de ret, de gode mennesker, der grundlagde Sprogforeningen i troen på menneskets storhed. En kamp om menneskets sind og sjæl, – og det var det jo, – må i høj grad blive en kamp om dets sprog. Et sprog er jo ikke kun en samling matematiske symboler, som altid har nøjagtig den samme betydning. Nej et sprog, og da især det sprog, som vi aldrig har lært, men altid har kunnet så langt tilbage som vi husker, i et sådant sprog bærer hvert eneste ord, vi vil bruge, i forvejen en ganske bestemt last eller et ganske bestemt betydningsindhold.

Og hvad enten vi vil eller ej er sproget derfor med til at bestemme, hvordan vi udvikler os, hvad vi kommer til at se op til, hvad vi betragter som de afgørende værdier og følelser i livet o. s. v. Meget af alt dette har vi fra vore tidligste år været nødt til at tage med ind og give plads i vore egne sind, når vi fik brug for ord i helt andre anliggender.

Den der fra barnsben har talt dansk, han eller hun bliver menneske på dansk, den der fra barnsben taler tysk, hun eller han bliver menneske på tysk. Vi er mennesker alle, men vi er det på hver sin måde.

Det er i det danske sprog sådan som det gennem århundreder er blevet omformet og bearbejdet, tilslebet og tilført nye nuancer, det er i dette sprog alle danskes grundlæggende erfaringer er æltet ind, og det er gennem dette sprog at disse erfaringer gives videre.

Derfor, selvom Sprogforeningen kun havde nøjedes med at be-

skæftige sig med selve sproget, med sproget som materiale, så ville det alligevel have været det danske menneskes billede af sig selv, det danske menneskes syn på hvad det er, der gør livet værd at leve, og hvordan mennesket skal behandle sit medmenneske, alt det ville sammen med sproget have sneget sig ind i elevens sind.

Må jeg her gøre et lille sidespring: I øjeblikket tales der igen af og til om sprogproblemer her i grænselandet på grund af det tyske fjernsyns langt større sendetid, og man kan så spørge sig selv: Jamen herre Gud, når det nu går sådan lidt gelinde og som en naturlig overgang, sådan at vi lidt efter lidt får flere og flere tyske gloser ind i vort sprog, og så til sidst helt bliver tysktalende og synes at vi udmærket kan udtrykke os på det sprog, hvad sker der så ved det.

Jo, der sker noget. Noget meget afgørende, og det har slet intet med nationalisme at gøre.

I en af Malraux romaner spørger en af personerne en af sine venner: »Hvad tror du meningen er med menneskets liv«. Vennen svarer prompte og uden vaklen: »Det er at omforme så stor en del af virkeligheden som muligt til bevidsthed«.

Jeg ved ikke, om det er selve meningen med livet, men jeg ved i hvert fald, at denne bevidstgørelse er forudsætningen for så meget andet. Jeg ved at hvis et menneske med held skal stræbe efter et meningsgivende mål for sit liv eller efter et hvilket som helst andet mål, ja hvis mennesket i det hele taget skal være i stand til at handle, er det nødvendigt, at det har den størst mulige bevidsthed både om sin egen og om al anden virkelighed.

Men hvad fænomenet bevidsthed angår, er det nu engang sådan, at hvert eneste sprog, stort eller lille, og hver eneste dialekt formår at bringe sider af virkeligheden frem til bevidsthed, som andre sprog ikke har fundet udtryk for. Enhver landsdel, enhver landsby eller enhver familie, der i deres sprog har bare nogle få ord eller enkelte toner, som andre ikke har, bringer noget nyt til verden. En særlig sprogmelodi eller et særligt toneleje kan jo rumme en hel livsholdning og en viden om mennesket, som folk med andre sprog intet kender til.

Derfor, fordi jeg tror at det er af så stor betydning, at menneskeheden i fællesskab arbejder frem mod en så omfattende bevidsthed om virkeligheden som muligt, er det så nødvendigt at ethvert sprog får lov til ikke blot at bestå, men også til at dyrkes og udvikles og udfoldes.

Men tilbage til Sprogforeningen. Dens arbejde var jo i virkeligheden endnu mere genial i sin viden om, hvad der griber dybest ind i menneskesindet, og hvilke fundamentale behov hvert enkelt sind har, måske uden selv nogensinde at vide af det eller snakke om det.

Sprogforeningen nøjedes ikke med blot at organisere danskundervisning, hvor man kunne få indterpet alfabetet og læsningens tekniske mysterier. Nej de tog et middel i brug, som ofte i krisesituationer viser sig at være stærkere end alt andet, når man da ser bort fra atom-bomber og maskingeværer, nemlig litteraturen, i dette tilfælde den danske skønlitteratur. På alle de små biblioteker, der blev oprettet rundt i sognene, var der selvfølgelig også fagbøger, rejsebeskrivelser, bøger om Danmarks historie o. lign. men hovedvægten var lagt på skønlitteraturen.

Den senere amtsskolekonsulent Nicolaj Svendsen, der var født i Skærbæk, skriver et sted om sit første møde med en af Sprogforeningens bogsamlinger i midten af firserne: »Ingen vej var mig for lang og intet vejr for dårligt, når det gjaldt om at komme i besiddelse af disse bøger, der fyldte fire fem småhylde i en gårdmands storstue. Med underlige fornemmelser af forventning og spænding betrådte jeg første gang dette værelse. Her hentede jeg så Ingemanns romaner, Gjøngehøvdingen, noget af skolelærrelitteraturen og af Holbergs og Heibergs skrifter blandt meget andet, som jeg ikke husker mere. Ofte var jeg så interesseret i læsningen af en bog, at jeg satte mig på grøftekanten og fordybede mig i den«.

Jeg tror det er noget meget centralt, Nicolaj Svendsen giver udtryk for, når han taler om »den ubeskrivelige glæde«, og om »forventningen og spændingen«. Det er følelser, som mange andre ivrigere læsere kender, og som mange af hans samtidige sikkert har oplevet magen til, og det er vigtigt. For faktisk kan man så sige, at sønderjyderne

(de danske) kæmpede imod den overmægtige modstander ved hjælp af glæden. Man sejrede ved hjælp af den glæde, som litteraturen tændte og holdt ved lige i menneskets sind, den glæde som ikke kan sammenlignes med nogen anden form for glæde, men som hænger sammen med livsfylde, med livsintensitet og med at der så længe læsningen står på åbnes veje til de dybeste lag i ens eget sind.

Jeg tror også det er vigtigt at lægge mærke til, at I. P. Junggreen i en programartikel taler om den rige skat af åndelig næring, der ligger i den danske litteratur, og at f. eks. en mand som H. P. Hanssen jo mange gange og ofte i de mest afgørende og bevægende situationer greb til at citere Bjørnson eller andre nordiske digtere.

Litteraturen var simpelthen på det tidspunkt til stede som en levende og formende kraft og som et uudtømmeligt reservoir, hvor den tids mænd og kvinder i de bitreste og mest håbløse stunder kunne dykke ned og hente ny tro på, at livet var stort, at det var værd at leve, og at det var værd at kæmpe for at det skulle få lov til at udfolde sig i frihed og som det selv ville og ikke som det passer kejseren af Portugalien.

De der startede og senere videreførte Sprogforeningen troede på litteraturens magt, for de kendte den fra deres eget sind.

De vidste, at skulle de fastholde det danske sprog blandt landsdelens flertal, så var tør terpen ikke nok. Nej de måtte søge hjælp hos danske digtere, for de vidste at litteraturen havde evnen til at rive med og til for en stund at rive hele sindet op og nedbryde alle spærringer og forsnævninger, alle afgrænsninger og alle forsteninger, sådan at læsningen i de bedste tilfælde blev en totaloplevelse der drog hele personligheden med ind i en samlet bevægelse, der var stærk nok til nu og da at være med til at forandre hele læserens personlighed og måske for resten af livet at give den nye mål at stile efter.

Og stadig og samtidig: Glæden. Glæden ved at læse. Glæden ved at gøre ny erkendelse. Glæden ved at opnå en ny åbenhed. Det var den der var det egentlige våben.

Der var så meget andet af det, Sprogforeningen har lavet, jeg burde have nævnt. Almanakken f. eks. Den har jeg kendt siden min tidligste barndom, fordi en gammel kone, som jeg kendte godt, købte den hvert år, for som hun sagde: »Der kan jeg altid se, hvornår vi får en ny måne«.

Jeg burde også have givet den blå sangbog en udførlig omtale, fordi den jo i virkeligheden var en lyrikantologi, der indeholdt meget af den bedste lyrik, som indtil det tidspunkt var skrevet på dansk. Grundtvigs salmer f. eks. og Brorsons og Kingos og Jacob Knudsens, men også mange af de danske fædrelandssange og meget andet godt. Og denne sangbog blev der sunget efter ved alle danske møder, ved alle familiesammenkomster, ja tit selv om der slet ingen sammenkomster var, så den har jo i virkeligheden også som litteratur betragtet haft en langt større berøringsflade i forhold til befolkningen henede end bibliotekernes bøger.

Jeg vil gerne slutte med at omtale det sidste initiativ som foreningen har taget, nemlig at den for nogle år siden indstiftede en litteraturpris på 5000 kr. Gad vidst om det efterhånden ikke hører til sjældenheder, at der bliver indstiftet nye litteraturpriser. Mon vi ikke skal helt tilbage til dengang Det danske Akademi stiftede sin store pris.

Jeg ved i hvert fald, at vi er nogle forfattere til stede her i aften, som har modtaget prisen og som er foreningen dybt taknemlig for, at vi på denne måde har fået et bevis på anerkendelse fra vore egne, fra de mænd og fra den befolkning som taler den dialekt, der er udgangspunktet for den litterære udtryksform, vi hver for sig har fundet frem til, den dialekt som jeg i hvert fald er nødt til gang på gang at vende tilbage til for påny at få tonen stemt.

Efter alt det jeg har sagt, kan det ikke undre nogen, at jeg synes der er mange grunde til at ønske Sprogforeningen til lykke med alt det, den har nået og med alt det, den er i gang med.

Personlig vil jeg gerne takke, fordi man ved denne lejlighed har givet mig mulighed for at bringe foreningen min hyldest. Det har jeg betragtet som en ære.

Og så vil jeg ønske en ting for os alle: nemlig at det aldrig må blive nødvendigt for Sprogforeningen at udstrække sin virksomhed til andre dele af det danske rige.

Foreløbig skal den i hvert fald have tak fordi den har bidraget så meget til, at vi stadig snakker dansk i denne landsdel.

FØE aa NO

Af Peter Ohrt

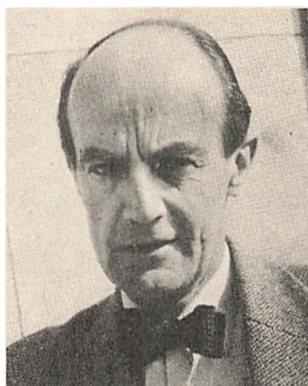
Ka do mon haus, ve Jueltid
vo det blæv bagt aa æltet
een brugt sin Kno, aa Fantasi
aa æ Ild, æ Fedt, blæv smeltet
aa ol di Mussebækkenøer
sku flaes ue aa skæes
Saan vaa den Tid, saan vaa den føe
føst arbæ, saa fotæes
Naa aalt vaa bagt, æ Pøls vaa røgt
vi gik saa mærkle rundt aa spøgt
Hvaanæ fæ vi vel Lov aa smaeg
det ku gaa an, mæ en enkelt Kaeg
I Daasse de blæv staflet nee
Æ Pøls blæv køen heen aa Gelee
Aalt hæj, sin hel bestemt Stæj

det vaa naa naue Spænden væet
Men æ ka osse tydle haus
i æ Jul, da ku vi rigte smaues
men hæ i vaa nymodens Tid,
i fæ vel osse nok en Bid
lidt Sul aa Sylt, aa smause aa
lidt Sild aa Steeg, ka i vel faa
i Ferre Staend i køfe sauet
æ foretrække hjemmelaut
Men det æ dye aa væe fo flot
aa olt det møj, æ slet it godt
Det sie de kloeg i Dau saa tit
føe ku vi Spies uen aa bliv skidt
æ haa da i fæ lidt Suel
aa ønske jæ en glæle Juel.

Skæmtesprog

- »Det bliver i familien«, sagde manden og spiste hustruens portion.
- »Nu er det min tur«, sagde fanden, da præsten døde.
- »Det smager af bryllup«, sagde pigen, da degnen kyssede hende.
- »Hjælper det ikke, så gør det da godt«, sagde karlen. Han lå hos pigen for tandpine.
- »Man kan ikke være for god ved det kære brød«, sagde manden. Han kom smør på begge sider af skiven.
- »Fint skal det være«, sagde kællingen. Hun fik en mahogniflis i bagen.
- »Forandring fryder«, sagde fanden. Han malede sin hale spinatgrøn.
- »Det går altid ud over de fromme«, sagde fanden. Han rev sin næse på et søm.
- »Gid jeg var vel gift«, sagde pigen. Hun havde fået nok af kærligheden.
- »Det er saligere at give end at tage«, sagde præsten. Han gav degnen en ørefigen.
- »Her findes meget småt og godt«, sagde fanden. Han kiggede i biblen.
- »Om Gud vil«, sagde manden. Han havde ikke fået spurgt sin kone.
- »En ulykke kommer sjældent alene«, sagde pigen. Hun havde fået tvillinger.
- »Bedst at vaske sig herefter«, sagde bonden, da konen fik et negerbarn.

MINDEORD

Tyge Haarløv
Tønder

Sin hovedindsats øvede Tyge Haarløv i Sønderjylland i det gamle Tønder amt som amtmænd i årene 1960-1972. Han havde rige forudsætninger for at bestride dette hverv. Hans barndom og første ungdom havde han tilbragt i Haderslev i årene efter genforeningen som søn af stiftamtmand, kammerherre Viggo Rothe Haarløv. Han tog sin studentereksamen fra Haderslev Kathedralskole i 1928. Selvom han blev født i København og tilbragte næsten sit halve liv dér og kendte det københavnske borgermiljø ud og ind, så havde det sønderjydske miljø præget Haarløv i en sådan grad fra barndommen af, at Tønder amt i 1960 fik en amtmænd, der var stærkt engageret i sønderjydske forhold.

Forholdene omkring Rømø havn optog Haarløv meget, og der er ingen tvivl om, at den gunstige udvikling, denne havn i 60'erne kom ind i, i høj grad skyldes Haarløvs indsats. Han var også i en årrække formand for det

eneste byudviklingsudvalg, der var oprettet for en del af en kommune, nemlig Rømø byudviklingsudvalg, og i denne egenskab gjorde han en i høj grad påskønnet indsats for at Rømø, uanset Havnebys udvikling og uanset det stærke pres, der var for at udvide sommerhusområderne på øen, fortsat i hovedsagen kunne bevare sin status som et uberørt naturområde. Til dette arbejde gik Haarløv ikke uforberedt ind. Han var således i en række år medlem af bestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening og søgte i sin gerning i vidt omfang at tilgodese fredningsmæssige interesser. Indenfor et særligt område af fredningen – bygningsfredningen – modtog han inspiration af sin hustru, cand. mag. Inger Haarløv, der ikke mindst interesserede sig for at bevare Tønders gamle bygninger.

Den industrielle udvikling i den vestlige del i Sønderjylland lå Haarløv stærkt på sinde. Han så en fare i den stærkt industrielle ekspansion, som i 50'erne og 60'erne fandt sted på Sønderjyllands østkyst, navnlig på Als. Han var bange for, at denne udvikling på længere sigt ville føre til en affolkning af vestkysten, og som formand for Sønderjyllands Investeringsfonds bestyrelse og som blandt andet medlem af Sønderjyllands erhvervsråd gjorde han en indsats for at få erhvervsvirksomheder og institutioner anbragt i det vestlige Sønderjylland, en indsats som senere er blevet fulgt op i en sådan grad, at det gamle Tønder amt i dag næppe har nogen reserve af arbejdskraft til anbringelse af yderligere større virksomheder i denne del af Sønderjylland.

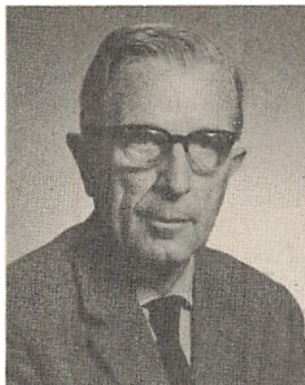
Sammen med erhvervsrådssekretær P. Groth Bruun skrev Haarløv: Vest-slesvigske perspektiver i egnsudviklingen.

Begyndelsen til det grænseoverskridende samarbejde, som Sønderjyllands amtskommune har udviklet på en så forbilledlig måde, blev gjort af det gamle Tønder amt. Ikke mindst under Haarløv blev der indledt en frugtbar dialog med amtets tyske nabo, Kreis Nordfriesland, og igennem denne dialog erhvervede Haarløv så megen viden om tysk administration, at han i en række artikler i aviser og tidsskrifter kunne drage sammenligninger med dansk administration.

Haarløv var dr. jur., så det var naturligt for ham i skrift og tale at give udtryk for, hvad der lå ham på sinde. Han var navnlig optaget af statsamternes fremtid, og mange er de artikler, i hvilke han har argumenteret for statsamternes bevarelse.

Den 13. februar 1979 afgik stiftamtmand Tyge Haarløv ved døden. Han ville i år være blevet 70 år og derved opnået pensionsalderen, men trods dette ville det have glædet ham oprigtigt, om han havde oplevet folketingets nylig afsluttede debat om statsamterne, hvor et stort folketingsflertal sluttede op bag indenrigsministerens oplæg til en bevarelse og videre udvikling af vore statsamter.

C. A. Vagn-Hansen.

Jens H. Jensen

Skovbøl

I en alder af 83 år afgik pensioneret førstelærer Jens H. Jensen, tidligere Skovbøl, den 5. september 1979 ved døden, og dermed er atter en af de kongerigske lærere, der kom herved 1920 og som udførte et dygtigt genforeningsarbejde, gået bort. Han var lærer i Skovbøl, Felsted sogn, i ikke mindre end 45 år – lige til sin pensionering 1965, da han flyttede til Felsted. Han var en dygtig og meget afholdt lærer, som snart blev stærkt engageret i det folkeligt kulturelle og nationale arbejde i by, sogn og amt. Han arrangerede foredrags- og oplæsningsaftner under primitive forhold i skolestuen i Skovbøl, han blev kasserer og sekretær for Åbenrå amts Grænseforening indtil 1937 og genoplivede sammen med skoleinspektør Thau den hensygnede forening. I 1932 var han initiativtager til oprettelsen af Danske Samfund for Felsted Sogn og blev efterhånden det samlende midtpunkt for det danske arbejde i sognet. Hans organisatoriske evner blev også snart taget i brug i kommunalt og amtskommunalt arbejde. Han blev medlem af sognerådet 1937 og var 1940-54 sognerådsformand. I årene 1937-46 var han endvidere konservativt medlem af Åbenrå amtsråd, hvor han fremsynet gjorde sig gældende inden for sygehus- og regnskabsudvalg. I sin erindringsbog: Landsbylærer i genvundet Land har han livfuldt berettet om sine mange tiltag, og der er ypperlige skildringer fra hans virke som sognerådsformand, hvor han med indleven og dyb social forståelse tog vare på sine sognebørns ve og vel.

Jensen var en meget flittig mand, og da han havde opgivet sine offentlige tillidshverv, som må have været meget krævende ved siden af en lærergerning, begyndte han som memoireforfatter og lokalhistoriker. Han skrev flere gode artikler til Sønderjysk Månedsskrift, men især bør hans grundige afhandling i Sønderjyske Årbøger 1977 om Tumbøl-bønderne 1714-66 nævnes. Det er en af de bedste lokalhistoriske afhandlinger i Sønderjyske Årbøgers senere

årgange. Desværre nåede han ikke at få sit store, med sirlig håndskrift prentede manuskript om Felsted sogns historie gjort tryklært. Det opbevares nu på landsarkivet, og der kan forhåbentlig engang skaffes udveje for udgivelse. Så vil også det være med til at bære vidnesbyrd om en ung dygtig »genforeningslærer«, som ved sit flittige virke gennem 60 år og sin ranke personlighed vandt sine medborgeres respekt og anerkendelse.

Peter Kr. Iversen.

Kristine Stauning Jensen

Rejsby

Den 15. september 1979 døde Kristine Stauning Jensen, Rejsby, under en familiefest, der blev holdt i anledning af hendes forestående 95-års fødselsdag, og dermed mistede Sønderjylland en af sine betydelige døtre og Rejsby sogn en markant personlighed.

Hun var født i Ottersbøl den 21. januar 1885, men voksede op i Skærbæk, hvor forældrene, Kathrine og Peder Boesen, drev landbohjemmet. Hendes hjem og hendes slægt var dybt præget af dansk kultur og dansk sindelag. De hørte til frimenigheden i Skærbæk, og hun forblev tro mod de værdier, hun havde mødt i kirke og ungdomsforening, omend hun ikke forholdt sig ukritisk til dem.

Det var en naturlig ting, at hun tidligt kom ud at tjene, og hun fortalte med stor glæde om sine højskoleophold. På Frederiksborg Højskole havde hun sin fjerne slægtning, forfatteren Jakob Knudsen, som lærer, og hun glemte aldrig Bredsdorffs litteraturtimer.

Kristine var som sine jævnaldrende meget optaget af de nationale spørgsmål, og hun ledede gymnastik for børn og unge i Skærbæk og i flere nabo-

sogne. Her stødte hun på modstand fra de tyske gendarmere, og det endte med, at hun blev arresteret og indsat i Tønder arrest. Det var en begivenhed, der vakte megen opsigt, og hun blev ført hjem i triumftog, da hun blev løsladt. Hun har mange gange måttet fortælle om denne oplevelse, men hun betragtede sig absolut ikke som nogen heltinde af den grund. Hun følte, at hun havde gjort, hvad enhver anden ung dansk pige ville have gjort i hendes situation.

Det gjorde et dybt indtryk på Kristine, da 1. verdenskrig brød ud, for det betød, at mange af hendes ungdomsvenner måtte afsted til fronten for at kæmpe for en sag, der ikke var deres. Hun var nu blevet uddannet som sygeplejerske, og det er forståeligt, at hun fik lyst til at drage til fronten for at virke som sygeplejerske for sine unge landsmænd og kammerater. Hun blev antaget og nåede da også omsider frem til det frontafsnit i Frankrig, hvor kammeraterne kæmpede. Hun fik lejlighed til at opleve krigens rædsler på nærmeste hold, men hun var glad for, at hun kunne være til hjælp for de gode venner derhjemme fra.

Efter hjemkomsten overtog Kristine gården Vestergård i Lundsmark efter en broder, der skulle have sin kones fødegård i Stubbom. Hun havde en bestyrer, men hun tog selv del i det daglige arbejde. Hun fortalte med glæde og taknemmelighed om årene i Lundsmark, hvor hun var nabo til malerinden Agnes Smidt. Der blev holdt mange møder på Vestergård med kendte talere som Niels Dael, Morten Larsen og Halvdan Helveg.

I genforeningsåret 1920 blev Kristine gift med gårdejer Truels Stauning Jensen i Rejsby, og de skabte sammen et smukt og godt hjem på den gamle marskgård. Der var nok at se til for Kristine. Den daglige husstand bestod af 16-18 personer, og der kom ofte gæster, men hun havde alligevel kræfter til på en god og aktiv måde at leve med i sognets og egnens liv.

Da Truels Stauning var død i 1963 blev gården overtaget af sønnen, Lars Stauning Jensen, og Kristine flyttede hen i sit nyopførte hus lidt øst for gården. Her levede hun de sidste år af sit liv, og hun forblev åndsfrisk til det sidste. Hun levede ikke blot i fortiden. Hun var levende opdraget af tidens spørgsmål, og hun var særlig glad for at tale med de unge i familien, der til gengæld beundrede hende og så op til hende.

H. Qvist Frandsen.

Hans Davidsen Brede

Den 14. januar 1980 døde fhv. smedemester Hans Davidsen, 94 år gammel.

Med ham er en af Brede sogns betydelige mænd gået bort. Han tilhørte den generation af sønderjyder, for hvem genforeningen med Danmark i 1920 var deres livs store oplevelse. Hjemmet var udpræget dansk, og Hans Davidsens far var tillidsmand for Sprogforeningen. Faderen var meget musikalsk og spillede smukt violin. Han underviste kniplingskræmmer Jens Wulffs søn i violinspil og havde sammenspil med nogle af familien Wulffs medlemmer.

Gennem flere generationer har slægten boet på det samme sted i Brede og drevet smedehåndværket. Som ung stod Hans Davidsen i lære og efter udstået læretid havde han plads som svend forskellige steder i landsdelen. Han var således vel rustet til at overtage hjemmet og håndværket. Men ved den tid, da Hans Davidsen skulle være selvstændig, udbrød den første verdenskrig i 1914, og han måtte med i krigen fra begyndelsen og til dens slutning. Der var ikke andet at gøre end at lukke værkstedet og at rejse for at gøre den tunge pligt.

Ved hjemkomsten i efteråret 1918 var der et tomt værksted – uden materialer og uden kunder; men Hans Davidsen begyndte igen, skønt det så mørkt ud. Han giftede sig med sin forlovede, Ingeborg, født Matthiesen, som trofast havde ventet på ham de lange og tunge krigsår.

Fra gammel tid var det almindeligt her i landsdelen, at man havde et landbrug ved siden af smedehåndværket. Sådan var det også hos smeden i Brede, og landbruget blev passeret på bedste måde. I mange år gik det fremad, takket være flid og dygtighed. Svendene blev i pladsen i årevis, og de har fortalt, at de ikke alene havde en god arbejdsplads, men også et hjem, hvor de befandt sig godt. Efter den tids skik og brug fik de kost og logi hos mesteren. Een af svendene, som blev i pladsen over 10 år, har fortalt, at det var festdage, når

mester og han i deres fritid gik på jagt og fiskeri, som de begge var meget interesseret i.

Sognets folk satte pris på den retskafne og klarsynede mand. I mange år var han medlem både af Brede sogneråd og menighedsrådet. Begge steder gjorde han sig gældende, og man hørte efter hans vise råd.

Der var to ting, Hans Davidsen som gammel mand gerne talte om. Det var »vort gamle hjem« og »vor gamle kirke«. Når han benyttede ordet gammel om hjemmet og kirken, var det på grund af hans kærlighed til disse to grundpiller i hans tilværelse. Han glædede sig over at se familie og venner forsamlet, og det var festlige stunder, når sangbøgerne kom frem, og vore danske fædrelandssange og salmer blev sunget. Han følte forpligtelsen ved at være den, der skulle føre slægtens traditioner videre.

Efter sin ægtefælles død fik Hans Davidsen en god og kærlig pleje hos sin datter og svigersøn, og han kunne følge med i, hvad der skete i værkstedet. Det var en glæde for ham, at virksomheden blev ført videre af hans to dygtige sønner. På grund af sygdom måtte den ældste søn holde op, og forretningen føres nu videre af den yngste søn og en sønnesøn.

Da Hans Davidsen stededes til hvile på Brede kirkegård, var der et stort følge, som fyldte hele kirken, og dannebrog vajede fra næsten hvert hus i den by, hvortil han havde været så stærkt knyttet gennem et langt og virksomt liv.

Laur. Nielsen, Sønderborg.

William S. Rasmussen
København

Fhv. afdelingschef William S. Rasmussen, København, der døde den 2. april 1980 i en alder af 81 år, var fra ungdommen stærkt engageret i det sønderjydske arbejde. Igennem årene var han med til at løse en lang række opgaver

i Sydslesvig, bl. a. som formand for Sydslesvigsk Studie- og Hjælpefond. Fra 1953 til 1972 var han efor for Arveprins Knuds kollegium, hvor adskillige hundrede sydslesvigske studerende har boet, mens de læste i København. Desuden havde han i mange år været formand for Arveprins Knuds Fond. Han var engageret i et større dansk selvbyggerprojekt i Læk, samt i opførelsen af stedets danske menighedshus og kirkesal. Den største opgave, William S. Rasmussen var med til at løse, var oprettelsen af det danske børnehjem i Lyksborg for 11 år siden. Det er ikke for meget sagt, at hjemmet, der tager imod miljøskadede børn fra hele Sydslesvig, først og fremmest skylder ham sin tilblivelse. Med William S. Rasmussen har Sydslesvig mistet en god ven.

Franz Wingender.

Christine Jepsen

Åbenrå

Den 8. juni 1980 døde Christine Jepsen stille på Stubbæk alderdomshjem 88 år gammel.

Hun var født 1892 i Vollerup, Bjolderup sogn, hvor hendes far var lærer. Fra barndommen havde hun kampen for danskheden nært inde på livet, idet faderen ikke kunne forene at leve et dansk liv som lærer under preussernes tryk, men måtte tage sin afsked og købe et landbrug i Bylderup.

Her voksede »Didde« Jepsen op ved landbrug og gartneri, kom på højskole og på flere gymnastikkurser. 1921 blev hun optaget som elev på Tønder seminarium. Hun var den ældste af os i klassen, og snart var hun klassens rolige og besindige tillidsmand. Hendes personlighed udstrålede en blid myndighed, som alle bøjede sig for.

Vi gamle kammerater har meget at takke Didde for, ikke mindst fordi hun senere gennem de mange år holdt forbindelsen vedlige med os, samlede os ved »runde« årstal og andre lejligheder.

Som lærerinde var hun en stor børneven. Efter korte perioder i Dybbøl og Avnbøl blev hendes længste virke i Rødekro. Som pensionist boede hun i Åbenrå og fortsatte her med at virke på mange områder inden for det nationale og humanitære. Hun var altid at træffe, hvor folk samledes om noget godt. Hun var opdraget i gudsfrugt og nøjsomhed, og det prægede hendes hele færd.

I det lange spænd af år har hun oplevet alle de store begivenheder fra prusservælde over genforeningen og glæden ved at være med til at indføre dansk skole i vor hjemstavn – og til sidst en fredfyldt livsaften under kærlig pleje og en blid død.

Hun var vor gode kammerat til det sidste – et fint og trofast menneske.

Peter Lagoni.

Anna Schmidt

Sandet

Med Anna Schmidt er en af landsdelens stilfærdige, opofrende og utroligt slidsomme dansksindede kvinder gået bort efter en tilværelse præget af hårdt legemligt arbejde og helhjertet medleven i sin egns og tids folkelige og nationale livsværdier.

Tidligt mærkede Anna Schmidt nationalitetskampen. Faderen var ansat ved det tyske jernbanevæsen i Skærbæk, men blev omkring århundredskiftet afskediget på grund af sit danske sindelag. Familien flyttede herefter til Agerskov, hvor en landejendom blev overtaget, men uudslettelige indtryk fra uretfærdigheden var med til at modne selv et barnesind.

I 1925 overtog Anna sammen med sin for nogle år siden afdøde mand, Hans Schmidt, en ejendom i Hejsel ved Ravsted. Her blev udstykket en lang række ejendomme, hvor såvel dansk- som tysksindede landmænd kom i betragtning i et af Sønderjyllands mest tyskprægede sogne. Enhver ved, at den

økonomiske krise i 1920-erne og 1930-erne ramte Sønderjylland særlig hårdt. En af følgerne var de mange politiske splittelsesbevægelser foruden den aldrig hvilende stillingtagen til dansk eller tysk. Anna og Hans Schmidt var mellem de unge stræbsomme ægtepar, som på en beundringsværdig måde var med til at fuldende Genforeningen i den praktiske hverdag. Det daglige arbejde blev klaret – til punkt og prikke. Naboskabets gode lov mellem danske og tyske blev holdt i hævd i et omfattende arbejdsfællesskab, men når den sparsomme fritid skulle anvendes, trådte forskellene frem. Det ene ægtepar kørte måske til tysk gemeente i Ravsted – det andet til et folkeligt møde i Ravsted, og det tredje blev måske hjemme for ikke at tage parti! Det var hverdagen i Hejsel i årtier, og her markerede Anna og Hans Schmidt en usvilgelig dansksindet holdning, hvor de altid var trofaste deltagere i sognets nationale arbejde. Anna Schmidt kom aldrig på højskole eller efterskole, men få har hørt flere højskoleforedrag end denne flittige landmandskone, der havde evne til at sortere og vurdere, hvad hun hørte og oplevede – og i denne henseende levede på og for sammen med sin mand i et harmonisk ægteskab.

Med linierne: Hverdagsfolk med grove hænder / tit på livet sikrest tager – er der i mindet om Anna Schmidt grund til at dvæle i respekt for en livsform, der i sjælden grad lod nationale, folkelige og kristelige værdier smelte sammen til en helhed, som blev fundamentet hver eneste dag i Anna Schmidts liv.

Arne G. Larsen.

Ikke alle sejrens palmer bærer kokosnødder.

Sår heler og bliver til ar. Men arrene vokser med os.

Spørg aldrig Vorherre efter vejen til himlen. Han vil altid vise dig den vanskeligste.

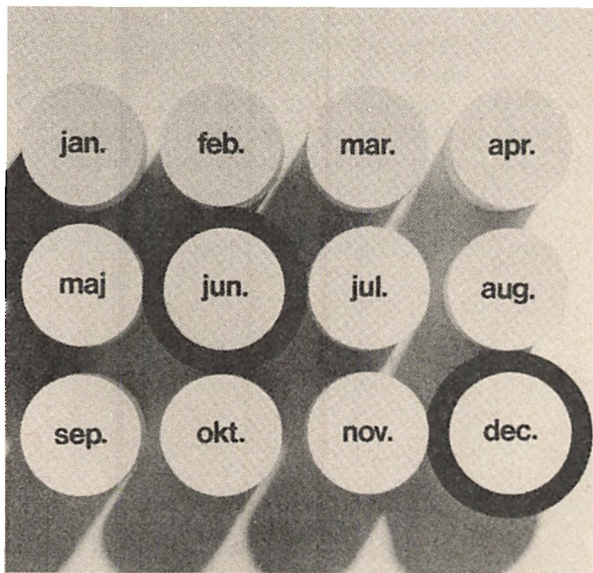
(Stanislaw J. Lec, polsk forfatter og diplomat. 1909-1966.)

Der er mindst 2 gode grunde til at få en **BUDGETKONTO**

Terminsmånederne juni og december kan være nogle tunge måneder at klare. De har måske endda 4 terminsmåneder, som er økonomisk tungere end årets øvrige måneder. En uventet reparation eller en nødvendig udskiftning af olietryk, vaskemaskine eller køleskab kan også skabe problemer.

Således har De sikkert mere end 2 gode grunde til at få en budgetkonto. Med en budgetkonto bliver alle måneder "lige store". Med en budgetkonto har De mulighed for at låne til en uventet regning.

Hvis De ikke allerede er blandt de flere tusinde kunder, som benytter denne kontoform - så vil det være en god idé at få brochuren "Budgetkonto" i den nærmeste SYDBANK-afdeling. Den giver Dem mere end 2 gode grunde til at få en budgetkonto.

SYDBANK
- den sønderjyske bank

Lærkeskov & Hagerup

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplering af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak,
Østergade 11, 6440 Augustenborg

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André Henrik Christian*, født 26. maj 1968. 2) *Joaquim Holger Waldemar Christian*, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard Casimir Karl August Konstantin*, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav Frederik Philip Richard*, født 12. januar 1969. b) *Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte*, født 20. november 1970. c) *Nathalie Xenia Margareta Benedikte*, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Datter: *Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe Francoise Louise Marie Helene* født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Anker Jørgensen

Udnævnt den 26. oktober 1979

Statsminister	<i>Anker Jørgensen</i>
Udenrigsminister	<i>Kjeld Olesen</i>
Finansminister	<i>Svend Jakobsen</i>
Økonomiminister	<i>Ivar Nørgaard</i>
Industriminister	<i>Erling Jensen</i>
Kirkeminister og minister for Grønland	<i>Jørgen Peder Hansen</i>
Socialminister	<i>Ritt Bjerregaard</i>
Landbrugsminister og fiskeri- minister	<i>Poul Dalsager</i>
Minister for offentlige arbejder	<i>Jens Risgaard Knudsen</i>
Undervisningsminister	<i>Dorte Bennedsen</i>
Minister for kulturelle anlig- gender og minister for nordi- ske anliggender	<i>Lise Østergaard</i>
Forsvarsminister	<i>Poul Søgaard</i>
Arbejdsminister	<i>Svend Auken</i>
Boligminister	<i>Erling Olsen</i>
Minister for skatter og afgifter	<i>Karl Hjortnæs</i>
Energiminister	<i>Poul Nielson</i>
Indenrigsminister og justits- minister	<i>Henning Rasmussen</i>
Miljøminister	<i>Erik Holst</i>

Folketingsvalget den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 85,6

Socialdemokratiet	1.213.456	stemmer	68	mandater
Radikale Venstre	172.365	—	10	—
Konservative Folkeparti	395.653	—	22	—
Retsforbundet	83.238	—	5	—
Socialistisk Folkeparti	187.284	—	11	—
Kommunistisk Parti	58.901	—	0	—
Centrum Demokraterne	102.132	—	6	—
Kristeligt Folkeparti	82.133	—	5	—
Arbejderpartiet KAP	13.070	—	0	—
Venstre	396.484	—	22	—
Venstresocialisterne	116.047	—	6	—
Fremskridtspartiet	349.243	—	20	—
Uden for partierne	996	—	0	—
	3.171.002	stemmer	175	mandater
Færøerne			2	—
Grønland			2	—
			179	mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 83,8

Socialdemokratiet	54.167	stemmer
Radikale Venstre	6.143	—
Konservative Folkeparti	18.982	—
Retsforbundet	3.428	—
Socialistisk Folkeparti	4.588	—
Kommunistisk Parti	1.202	—
Centrum Demokraterne	4.819	—
Kristeligt Folkeparti	5.299	—
Arbejderpartiet KAP	324	—
Venstre	23.858	—
Venstresocialisterne	2.060	—
Fremskridtspartiet	22.481	—
	147.351	stemmer

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

Socialdemokratiet: J. K. Hansen, Erik Andersen,
Sven Taanquist

Konservative Folkeparti: Johannes Burgdorf

Venstre: Peder Sønderby, Knud Øllgaard

Fremskridtspartiet: Helge Dohrmann

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands amt

Overøvrigheden

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og 14-16, lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og 14-16, lørdag lukket.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Flensborgvej 130,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: ErIk Jessen.
Amtskommunaldir.: V. Harsberg.

Kort over Sønderjyllands amt

ANDELSBANKEN

ØVER

HELE

LANDET

– også

i

SØNDERJYLLAND

Amtsrådets medlemmer

Amtsborgmester Erik Jessen,
Teglholt 21, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50, privat (04) 62 35 12.
(V)

1. viceamtsborgm. Peter Gorrssen,
Gl. Færgevej, Alnor, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 09. (A)

2. viceamtsborgm., fru Helga Hør-
lück, Skatkær, Skodborg, 6800 Vejen.
Tlf. (04) 84 81 33. (V)

Lærer Edgar Andersen,
Agertoften 13, Jejsing, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 45 06. (A)

Fru Tove Fischer,
Vingelhøjvej 8, Hostrupskov,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 35 39. (C)

Lærer Per Friis,
Færgevej 71, Årøsumd,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 46 93. (A)

Toldsekretær Børge Bisgaard
Hansen, Ringgade 240, 6400 Sønder-
borg. Tlf. (04) 42 31 43,
privat (04) 42 46 04. (A)

Overassistent Knud Hansen,
Nørremark 4, Hammelev,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 78,
privat (04) 57 71 24. (V)

Konsulent Hermann Heil,
Farversmøllevej 97, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33. (S)

Distriktsmontør Dycke Hoff,
Farversmøllevej 125, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50, privat (04) 62 17 94.
(A)

Skolepsykolog Helge C. Jacobsen,
Åstrupallé 46, Over-Åstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 81. (F)

Lærer Helge Jensen,
Landevej 34, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 74 42 17, privat (04) 75 43 24.
(V)

Skoleinspekt. Knud Teilgård Jensen,
Rosenvej 28, Ullerup, 6400 Sønder-
borg. Tlf. (04) 46 11 81. (A)

Viceskoleinspektør Christian P.
Johannsen, Nyboder 41, 6520 Toft-
lund. Tlf. (04) 83 16 84. (A).

Flyvechef Günther Kley,
Farris, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 12 03 (Z)

Dyrlæge Knud Olav Knudsen,
Bjerndrup, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 52 65 40, privat (04) 55 83 65.
(Q)

Gårdejer Jens Peter Kock,
Bredsten 7, Kegnæs, 6474 Skovby,
Als. Tlf. (04) 46 51 94. (Z)

Driftsleder Niels A. Madsen,
Ladegård, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 16 24. (V)

Afdelingsleder August Møller,
Allégade 26, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76, privat (04) 54 23 25.
(A)

Fru Ruth Nielsen,
Leonhardtsvej 15, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 19 30. (B)

Konsulent Erik Oksborg,
Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 72 80. (A)

Arkitekt Ingomar Petersen,
Allégade 30, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 70. (B)

Gårdejer Kresten Philipsen,
Lundtoftbjerg, Flensborg Landevej
55, Lundtoft, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 75 37. (V)

Hans Rossen, Troldhøj 2, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 20 00, privat (04) 82 18 50.
(C)

Amtslandinspektør Erik Rytter,
Ringridervej 23, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 36 36, privat (04) 42 12 26.
(V)

Gårdejer Hans Schmidt,
Sandetvej 1, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 41 08. (V)

Chauffør Nis Schmidt,
Jernbanegade 6 a, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 68. (Z)

Installatør Sven Tarp,
Jernbanegade 7, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 62 19. (C)

Laboratoriem., MF Sv. Taanquist,
Midthavnen 16, Langesø, 6430 Nord-
borg. Tlf. (04) 45 22 22,
privat (04) 45 06 50. (A)

Se på MØBLER i det nye latinerkvarter i Aabenraa

dér
ermere
at
vælge
mellem

M Ø B L E R De kan II', får De NYBRO 10

Vestergade 35 . Aabenraa . Telefon (04) 62 24 20

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 82.
Borgmester:
Metodetekniker Arthur Jespersen.
Kæmner: Martin Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. (04) 67 34 51.
Borgmester:
Speditør Johan Rebsdorf.
Kontorchef: N. C. Andersen.
- Bredebro kommune, 6261 Bredebro.**
Tlf. (04) 74 16 50.
Borgmester: Gdr. Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. (04) 44 10 33.
Borgmester:
Overlærer Niels Krogh Hansen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
Borgmester:
Tømmerhandler Bent Skrifer.
Kommunaldirektør:
Jørgen-Erik Lund.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. (04) 82 21 31.
Borgmester:
Førstelærer Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Brøchner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. (04) 65 12 30.
Borgmester: Pens. kriminalass.
A. A. Matthiesen.
Kæmner: N. Bahlke.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
Borgmester:
Malermester H. C. Carstensen.
Kommunaldirektør: Tage Madsen.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. (04) 74 23 27.
Borgmester: Lærer Knud Hansen.
Kæmner: Knud H. Jensen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
Borgmester:
Gdr. Svend A. Lauesgaard.
Kommunaldirektør:
Jens T. Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 45 11.
Borgmester:
Gdr. H. Jessen Hansen.
Kæmner: R. Rømer.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. (04) 45 04 15.
Borgmester: Jens Chr. Jensen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 34.
Borgmester: Gdr. C. Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. (04) 84 21 61.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør: Carlo Jensen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. (04) 66 28 75.
Borgmester: Gdr. Niels Sørensen.
Kommunaldirektør:
Ervin Mølgaard.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. (04) 75 22 11.
Borgmester:
Gdr. Johs. Chr. Hamann.
Kæmner: Harry Thomasen.
- Sundeved kommune, Avnbøvej 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
Borgmester:
Gdr. Christian H. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
Borgmester:
Advokat Svend Ove Jensen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.

LANDBRUGSMASKINER

Køb Deres maskiner, hvor De kan få reservedele til dem -

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN A/s

Vestvejen 167 . Aabenraa . Telefon (04) 62 47 57

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/s

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (04) 62 20 00*

Sønderjydsk litteratur I stort udvalg

NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

Restaurant - Kursuscenter

»FOLKEHJEM«

6200 Aabenraa . Telf. 04 - 62 28 48

Padborg Boghandel

Launi Pedersen

Telefon (04) 67 31 08

Sønderborg kommune,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
Borgmester: Harry Christensen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.

Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
Borgmester: Frits Nielsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
Borgmester:
Revisor J. Børsting-Andersen.
Kommunaldirektør:
Egon Nielsen.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 78.
Borgmester:
Peter Petersen.
Kommunaldirektør:
Mogens Olsen.

Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.
Borgmester:
Fru Camma Larsen-Ledet.
Kommunaldirektør:
Erik Haugbølle.

Bikuben i Skodborg

Telefon (04) 84 81 06

Kontor i Københoved

KVALITET på TRYK

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster . Telefon 74 35 67

Johs. Bordorffs Maskinforretning

v/ P. C. NISSEN

Grundlagt 1892

Autoriseret Ford traktor forhandler

Skodborg J.

Telefon 84 81 16

Lorenz Hansen jr. A/S

6200 AABENRAA · 04-62 21 38 · STOREGADE 33

rosenvold
TÆPPE- & GULVCENTER

Søndergade 8-8 - 6200 Aabenraa - Tlf. 04-62 21 16

man ser
det
straks ..

KONTORMASKINER

KONTORMØBLER

KONTORARTIKLER

Asmus Schultz

Aabenraa . Tlf. (04) 62 35 26

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Formand: Gdr. Chr. Speggers,
Mjang Bygade 13, Mjang, 6400
Sønderborg. Tlf. (04) 44 53 50.

Ledelse: Direktør H. P. Jensen,
Abakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Sognepræst Th. Helck, Kirke-
pladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 54.

Dommer Ditlev Nielsen,
Hiort Lorenzensvej 5,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 22 75.

Fru gdr. Mette Jepsen, Rørkær,
Skovfennen 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Fhv. højskoleforstander Niels
Bøgh Andersen, D-2391 Jarplund.
Tlf. 009 49 461 - 9 16 63.

Sekretær: Fru Lis Hundevadt,
Folkehjem, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 82 11 50. Privat (04) 52 79 14.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester Svend
Christensen, Ågllmt 16,
6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 41 08.

Sekretær og kasserer:
Niels Gotthardsen, Høgsbrovej 36,
6760 Ribe. Tlf. (05) 44 52 04.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K.
Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: Landsretssagfører
E. Friehling, Fortunstræde 1,
1065 København K.
Tlf. (01) 15 00 80.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vestergade 8, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 14.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Ma-
thiesen, Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjællandsgade 13,
6500 Vojens, Tlf. (04) 52 71 11.

Åbenrå Amt:

Formand: Skoleinspektør Ove Nis-
sen, Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 07 45.

Sønderborg Amt:

Formand: Revalideringschef Sv. A.
Hellesen, Kastanieallé 24 a, 6400
Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vestergade 8, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 14.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.
Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

Sæsonens nyheder i

**PELSE
RULAM
SKIND..!**

Kom ind og se Jyllands
største udvalg

Den faglærte buntmager

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Peter Henningsen

URE . GULD- OG SØLVVARER

Haderslev . Telefon (04) 52 21 69

Storegade 13

Andels-Kartoffelmelsfabrikken „Sønderjylland“

Toftlund

Telf. (04) 83 13 43

Slesvigske Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.

Formand: Fhv. kommunalrevisor,
fru Dagmar Henriksen, Laur.
Skausgade 15, 2200 København N.
Tlf. (01) 39 75 00.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Chr. Speggers, Mjang By-
gade 13, Mjang, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 50.

Den Nordslesvigske

Kvindeforening

Formand: Fru Anne Marie Refslund
Poulsen, Bovlund, 6535 Branderup.
Tlf. (04) 83 51 62.

Næstformand: Fru Mette Julius, Al-
gade 68, Frifelt, 6780 Skærbæk.

Kasserer: Fru Sofie Danielsen, Ve-
stergård, Gærup Kobbervold 1,
6280 Højer. Tlf. (04) 76 31 38.

Historisk Samfund

for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Abenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Fhv. filialdirek-
tør Poul Andersen, Munkemølle,
Gråsten, formand.

Fhv. viceskoleinspektør Chr. Stenz,
Abenrå, næstformand.

Arkivar Lars N. Henningsen,
Abenrå, sekretær.

Fhv. bankdirektør Hugo Lildholdt,
Abenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske

Arbøger: Adjunkt Henrik Fangel,
Abenrå.

Rektor Knud Fanø, Flensborg.

Direktør H. P. Jensen, Agerskov.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Mag. art. Henrik Becker-Christen-
sen, Abenrå.

Bibliotekar N. H. Kragh Nielsen,
Rødding.

Arkivar Lars N. Henningsen,
Abenrå.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk
Månedsskrift:

Cand. polit., fru Inger Bjørn
Svensson, Haderslev.

Viceskoleinspektør Chr. Stenz,
Abenrå.

Seminarleadjunkt Jørn Buch,
Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Gdr. Søren Ras-
mussen, Hygumskov, Rødding.

Sønderborg amt: Gdr. Olav J.
Bonefeld, V. Snogbæk.

Tønder amt: Gdr. E. Posselt,
Møgeltønder.

Abenrå amt: Lærer Ib Andersen,
Varnæs.

Sydslesvig: Dr. Johann Runge,
Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Skoleinspektør S. N. Christensen,
Ravsted.

Højskolelærer Jens Rosendahl,
Løgumkloster.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Læge H. Roesdahl,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 78 04.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 38.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalderingschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé
24 A, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour
Møller, Bispegården, Ketting,
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 16 08.

Institut for Grænseregionsforskning

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Abenrå. Tlf. (04) 62 55 50.

Direktør: Cand. polit. Niels Groes.

Forskningsmedarbejdere: Mag.
art. Henrik Becker-Christensen,
cand. scient. pol. Andreas P. Cor-
nett, cand. scient. Susanne Byg-
vrå, cand. scient. pol. Mogens
Hegnsvad, cand. polit. Christian
Jespersen, fil. kand. Karen Restad.
Teknisk-administrativt personale:
Assistent Lis Hundevadt, assistent
Ingrid Lassen.

Naturhistorisk Forening

for Sønderjylland

Formand: Lærer Hanne Løfqvist,
Kongevej 93, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 82.

Dansk Kvindesamfund

Kontaktperson: Hanne Løfqvist,
Kongevej 93, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 82.

Sønderjydsk Idrætsforening

Formand: Lærer Helge Jensen,
Landevejen 34, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 75 43 24.

Forretningsfører: Verner Laursen,
Nr. Hostrup, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Gunner Vind, Ve-
ster Allé 7, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 10 72.

2. næstformand: og formand for
KM-udvalget:

Tove Olesen, Felstedvej 22,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 22 18.

Formand for skydning:

A. T. Hansen, Thrigesvej 94,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:

Gdr. Claus Christensen, Lavensby,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 66.

Formand for folkedans:

Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for Idrætsudvalget:

Erik Stockholm, Højstrupgade 53,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.

Formænd:

Haderslev vesteramt: Villy
Kristensen, Hyrup, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 24.

Haderslev østeramt:

Lisbeth Skov, Skovgårdsvej 15,
6500 Vojens. Tlf. (04) 57 72 21.

Abenrå hovedkreds:

Anton Mortensen, Fiskebækvej 15,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 46.

Sønderborg hovedkreds: Chr.

Caspersen, Gammelmark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Palle Nielsen,

Pokkenbøl, Møgeltønder,
6270 Tønder. Tlf. (04) 74 83 22.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frode Sørensen, Rødding
Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Rasmus Geerthsen
Præsteløkke 3, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 21 95.

Formand for håndboldudvalget:
Andreas J. Beck, Horslund,
6760 Ribe. Tlf. (05) 44 11 31.

Formand for folkedanseudvalget:
Folmer Petersen, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 51 22.

Formand for gymnastikudvalget:
Ester Torp, Galgetoft 44,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 78.

Formand for svømmeudvalget:
Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Niels Christensen, Stenderup,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 61 79.

Bund deutscher Nordschleswiger
Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt, Ladegårdskov, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 18 90.
Generalsekretær: Peter Iver Johannsen.

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Overlærer Armin Nickelsen, Skovfennen 16, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 45 57.

Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Læge Uwe Møller, Slotsbakken 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 24.

Musik – Teater – Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:

Stiftamtmand C. A. Vagn-Hansen,
K¹ formand.

Amtsrådsmedlem Dycke Hoff.

Amtsrådsmedlem fru Helga Hør-lück.

Viceborgmester Knud Hansen.

Fhv. kommunaldirektør Ludvig Nielsen.

Seminarielektor H. Ravn Jensen.

Redaktør Walther Lange.

Bratschist Torben Jensen.

Programudvalg:

Basunist Steen Konggaard, formd.

Violinist Atli Sigfusson, næstfmd.

Fløjtenist Thomas Jensen.

Stiftamtmand C. A. Vagn-Hansen,
K¹.

Amtsrådsmedlem Dycke Hoff.

Administration:

Jørgen Billesbølle, forretningsf.

Karen Hilfred, sekretær.

Ingrid Christensen, bogholder.

Viggo Lundgreen, regisør.

Bo Lykke Jørgensen, arkivar.

Erik Nørlund og Willy Petersen,
orkestertjenere.

Margit Osther, kantinen.

Peter Osther, vicevært.

Adresse:

Skovvej 16, DK 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 61 61.

Det sønderjyske Barokensemble

Thomas Jensen, fløjte.

Eva Hansen, obo.

Henrik Soelmark, fagot.

Svend Prjp, cembalo og orgel.

Henvendelse: Thomas Jensen, Ertebjergvej 28, 6473 Tandslet.

Tlf. (04) 44 75 18.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING
Slotsvej 11 . 6510 Gram
Telefon (04) 82 16 21

CARL NIELSEN

BOGHANDEL - KONTORMONTERING - MØBLER

Grundlagt 1785

Nørregade 25 . Haderslev . Telefon 52 68 00

Alt i moderne belysning.

J. C. DIRKS

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (04) 52 28 31

JYLLANDS
KREDITFORENING

6100 Haderslev:

Astrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00

6950 Ringkøbing:

Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11

8800 Viborg:

Sct. Mathiasg. 1-3. Tlf. (06) 62 33 33

9100 Aalborg:

Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77

8260 Århus-Viby J:

Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

Brdr. H. & K. Overgaard

TØMRER- OG SNEDKERFORRETNING

Nalmadebro . Graasten . Telefon (04) 65 16 46

GRAASTEN
BOGHANDEL

Nygade 1 . Graasten . Telefon (04) 65 11 09 - 65 12 34

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølbjerg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 75 18.

Den sønderjyske Messingkvintet

Flemming Neergaard Pedersen,
trompet.
Per Nielsen, trompet.
Henrik Olsen, horn.
Primdal Sørensen, basun.
Ernst Wedam, bastuba.

Henvendelse: Flemming Neergaard
Pedersen, Søndergade 24,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 82 36.

Ib Nielsens Fløjtekvartet

Ib Nielsen, Jan Ejvin Andersen,
Børge Larsen, Urban Ericsson.

Henvendelse: Børge Larsen, Primu-
lavej 30, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 17 74.

Spillemandskvartetten

Børge Larsen og Torben Jensen,
violin.
Børge Jørgensen, bas.
Henning Jensen, klarinet.

Henvendelse: Tlf. (04) 42 72 13.

Sønderjyllands Strygekvartet

v. Finn Winsløv, Damager 19,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 29 48.

Den alsiske Blæserkvintet

Ib Nielsen, Jørgen Frederiksen,
Henning Jensen, Søren Friis, Hen-
rik Soelmark.

Henvendelse: Jørgen Frederiksen,
Øster Snogbæk, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 75 38.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Tandlæge Ole Berg,
Bjerggade 25, 6200 Abenrå.
Tlf. (04) 62 45 61.

Sekretær: Lærer K. W. Knudsen,
Topmejsvej 22, 6500 Vejens.
Tlf. (04) 54 18 51.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:
Hanne Møller, Gjeddesgård,
Hornsherredsvej 4, 4060 Kirke-
Såby. Tlf. (03) 40 01 30.

Landssekretariat: Postboks 70,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA v/ Arne Abenhus,
Solbakken 10, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 11 03.

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lystestøbervej 3, 6070 Christians-
feld. Tlf. (04) 56 16 73.

Kunstforeningen for Haderslev og Omegn

Formand: Seminarlærer Ole Jes-
sen Bruun, Grønlandsvej 32,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 91 83.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor H. Aarup,
Kastanieallé 4, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 13 41.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390
Flensburg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Vestslesvigs Kunstforening

Formand: Journalist Hanne Alsing,
Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 34 11.

Biblioteker

- Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.** Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.
- Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261 Bredebro.** Tlf. (04) 74 14 28. Filialer i: Ballum, Randerup, Vlsby.
- Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager.** Tlf. (04) 44 16 13. Filial i: Egersund skole.
- Christiansfeld, Christiansfeld Bibliotek, 6070 Christiansfeld.** Tlf. (04) 56 18 37. Filialer i: Aller, Fjellstrup, Hejls, Hjerndrup, Stepping, Taps, Vejstrup.
- Deutsche Bücherei, Astrupvej 9, 6100 Haderslev.** Tlf. (04) 52 15 29.
- Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Åbenrå.** Tlf. (04) 68 53 20. Filialer i: Bovrup, Kliplev, Søgård.
- Gram, Gram Bibliotek, Slotsvej 6, 6510 Gram.** Tlf. (04) 82 19 70. Filialer i: Arnum, Fole.
- Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten.** Tlf. (04) 65 13 75. Filialer i: Rinkenæs og Kværns.
- Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev.** Tlf. (04) 52 55 33. Filialer i Halk, Hoptrup, Marstrup, Vilstrup, Øsby, Årø.
- Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer.** Tlf. (04) 74 26 86. Filial i: Sdr. Sejerslev.
- Kirke-Hørup, Sydals Bibliotek, Hørup skole, Kirkehørup, 6400 Sønderborg.** Tlf. (04) 44 52 99. Filialer i: Lysabild, Tandstet, Kegnæs.
- Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster.** Tlf. (04) 74 30 42. Filialer i: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjtertoft, 6430 Nordborg.** Tlf. (04) 45 03 36. Filialer i: Guderup, Havnbjerg samt bogbus.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg.** Tlf. (04) 67 34 54. Filialer i: Holbøl, Kollund.

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

Byggemarked

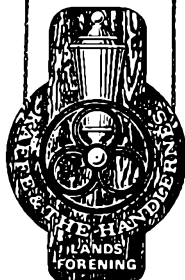
v. PETER TRUELSEN

6534 Agerskov . Telf. (04) 83 33 03 . Postgiro 9 74 68

Kolonial . Vine . Spirituosa . Konserves . Dybfrost . Frugt & Grønt

- Rødning, Rødning Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødning. Tlf. (04) 84 12 88. Filialer i: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.**
- Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 26 23. Filialer i: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.**
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Birke Allé 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80. - Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.**
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58. Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 42 84 88.**
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 11 88.**
- Biblioteket ved Handelshøjskoleafdelingen i Sønderborg, Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 55 25.**
- Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.**
- Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 41 69. Filialer i: Bolderslev, Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.**
- Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade 10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26. - Bibliotekssamarbejde mellem Tønder og Skærbæk kommuner. Bogbus med 12 holdsteder uden for Tønder.**
- Deutsche Bücherei, Popsensgade 6, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.**
- Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek, Torvegade, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 03. Filialer i: Ager-skov, Arrild, Bevtoft, Branderup.**
- Vester-Sottrup, Sundeved Bibliotek, Vester-Sottrup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 71 28. Filialer i: Nybøl og Ullerup.**
- Vojens, Vojens Bibliotek, Vestergade 21, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80. Filialer i: Hammelev, Jegerup, Nustrup, O. Jerstal, Oksenvad, Simmersted, Skrydstrup, Sommersted, Vedsted, Ørsted.**
- Åbenrå, Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 25 62. Filialer i: Løjt Kirkeby (Skolegade), Rugkobbøl (Farversmøllevej 28) og Stubbæk (Stubbæk skole).**
- Büchereizentrale Apenrade, Vestergade 30, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 11 58.**
- Sønderjyllands Amts Biblioteksforening**
(Amtskreds af Danmarks Biblioteksforening)
Formand: Konsulent Hans M. Bille, Kirkegårdsvej 17, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 14 52.
Sekretær: Konstitueret overbibliotekar Mette Caspersen, Gråsten Bibliotek, Ahlmannsparken, 6300 Gråsten.

stil
større krav
til
kaffe

- og husk

Kaffen
skal være fra

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

Køb danske sønderjyske **SVEND HOLM-fabrikater**

BLÅ NEM med SALMIK til rengøring -
NEM m. CITRON til opvask, det bløde uskadelige.

WE-CIT til WC-kummen - med selv-
virkende **BLÅ BRUS** -
rensere, desinficerer.
Diskret, behagelig duft.

MOTAX død og udryddelse af
LUS og UTØJ »o æ kre« -

Motto: Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra Svend Holm
Aabenraa.

- hos **KØBMANDEN**

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 33 15.
Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 21 40.
Forstander M. Høier.

Kongedådalens Ungdomsskole, Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.
Forstander Martin Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.
Forstander Boye Andersen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 83 70.
Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole, Rinkenæs, 6300 Gråsten. Tlf. 65 13 08.
Forstander Georg Pristed.

Skamlingsbanke Ungdomsskole, 6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.
Forstander: Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole, 6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.
Forstander J. Steffensen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup, 6200 Abenrå. Tlf. (04) 68 03 11.
Forstander Aage Rasmussen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 29.
Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 63.
Forstander: Mogens Thyge Jensen.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 68 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Højskoler og landbrugsskoler
Danebod Højskole, Fynshav, 6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.
Forstander Chr. Gedbjerg og Filz Jensen.

Forsknings-Højskolen, Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 09 60.
Forstander Bent Jensen.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 57 52 13.
Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund, D-2390 Jaruplund-Weding, Tlf. 009 49 46 30-382.

Forstander Egon Rasmussen.
Løgumkloster Højskole, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 25.
Rødding Højskole, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 15 68.

Forstander Erik Overgaard.
Rønshoved Højskole, 6340 Kruså. Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.
Forstander Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

Pensionisthøjskolen Strand, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 85 90 og (04) 42 21 60.
Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-europæiske folkelige højskole, Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Kvindehøjskolen (Den nordiske) Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 93.
Forstander: Birgitte Due Kjeldsen.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

P Lindberg A/S
MASKINFORRETNING
6630 RØDDING 04 - 84 12 34*

Det kunne
være undgået

hvis
han
havde
valgt

NORA SKRIDSIKRE
STØVLER

Nærmeste forh.
anvises

FØRES OGSÅ I OLIE- OG
FEDTFASTE MODELLER

Generalimport
for Danmark

C. BORREGAARD NIELSEN A/S
6200 Aabenraa. Telf. 04-62 29 50

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske

Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 58 58.
Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15. 6.-
15. 8. dog lukket om lørdagen.
Landsarkivar Peter Kr. Iversen.
Arkivarer Lars N. Henningsen og
Jørgen Witte.

Augustenborg

Lokalhistorisk samling for Augu-
stenborg kommune
v. o.ass. Hans Lind, Mosevænget 9,
6440 Augustenborg.

Notmark bylav

form. sekretær Thorvald Frede-
riksen, Notmark, 6440 Augusten-
borg.

Bov

Bov biblioteks lokalhistoriske sam-
ling
v. overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.

Bov Museum

c/o overlærer H. H. C. Bang,
Padborgvej 27, Bov, 6330 Padborg.

Bredebro

Bredebro lokalhistoriske samling
v. viceskoleinspektør Knud Niel-
sen, Toften 4, 6261 Bredebro.

Broager

Lokalhistorisk forening for Broager-
land
c/o Andreas Petersen, Skodsbøl-
vej,, 6310 Broager.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv
v. Aage Boysen, Høgelbjerg,
6070 Christiansfeld.

Fotohistorisk Arkiv i Hjerndrup

v. lærer Aksel Gyldenkærne,
Hjerndrup, 6070 Christiansfeld.

Gram

Midtsønderjyllands Museumsfore-
ning
v. overlærer Sv. Jensen, Hans
Tjelleesen Schmidtsvej 14, Tiset,
6510 Gram.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske
arkiv
Biblioteket, Ahlmannsparken,
6300 Gråsten.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv
Biblioteket, Bispegade 15-17,
6100 Haderslev.

Lundtoft

Lokalhistorisk forening for Kliplev
sogn
v. gårdejer Jørgen Hansen, Klip-
lev, 6200 Åbenrå.

Bovrup-Varnæs Sognearkiv

v. lærer Ib Reffstoft Andersen,
Lindeallé 7, Varnæs, 6200 Åbenrå.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumklo-
ster Kommune
Kommuneskolen v. lærer Frede
Gotthardsen, Ringgade 15,
6240 Løgumkloster.

Nordborg

Nordborg lokalhistoriske Arkiv
v. lærer Hans V. Graversen, Løj-
tertoft 32, 6430 Nordborg.

Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening
Niels Kristensen, Låsledvej 18,
Brændstrup, 6510 Gram.

Hygum Hjemstavnsarkiv

v. Hans Fredslund, Hygum,
6630 Rødding.

man

NIELS A. NIELSEN & SØN
AABENRAA · TELF. 62 31 28
færvæhandel · malerfirma

Ramsherred 10 . Aabenraa . Telefon (04) 62 31 28

- altid noget nyt på tapetet

J. N. JEFSEN

BØGER . PAPIR . KUNST

Alt i skøn- og faglitteratur

Storegade 5 . Telefon 72 23 41 . Tønder

BOGTRYK
OFFSET
BOGBIND

TH. LAURSENS
BOGTRYKKERI A/S
TØNDER . TELEFON (04) 72 15 50

Kul . Koks
Briketter
Texaco olier

Træløst
Byggematerialer
Støbegods

HESS KLIMA-ANLÆG

Import og export

J. LAUSTEN & SØN i/s

NYGADE 16 . GRÅSTEN . TLF. 65 10 44

- også indgang fra Centerparkeringen

Københoved Hjemstavnsforening
v. fhv. gdr. Viggo Ludvigsen,
Skravevej 12, Københoved,
6600 Vejen.

Langetved Hjemstavnskreds
Hans A. Thyssen, Langetvedvej 26,
6630 Rødding.

Lintrup
v. radiotekniker Knud Pedersen,
Nyvej 1, 6680 Lintrup.

Rødding Lokalhistoriske Arkiv
v. bibliotekar Niels H. Kargh
Nielsen, Biblioteket, 6630 Rødding.

Hjemstavnskredsen for Skodborg
v. rentier Kr. Hansen, Vamdrup-
vej 3, 6600 Vejen.

**Lokalhistorisk Udvalg for Øster
Lindet**
v. gdr. Arne Buhrkal, Vråvej 4,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Rødekro

**Lokalhistorisk forening for Rødekro
kommune**
v. gdr. Thomas Heisel, Horsby-
gård, 6230 Rødekro.

Skærbæk

**Oldermanden for Brøns historiske
Samfund**
6780 Skærbæk

Rejsby
v. Jens Lassen, Rejsby, 6780 Skær-
bæk.

Lokalhistorisk forening i Skærbæk
v. forlagsdirektør H. E. Sørensen,
Melbyhus, Melbyvej 27, 6780 Skær-
bæk.

Sundeved

**Hjemstavnsforeningen for Nybøl
Sogn**
c/o fhv. gdr. Mads J. Petersen,
Sønderløkke 5, V. Sottrup,
6400 Sønderborg.

Ullerup sogns Hjemstavnsforening
v. sognefoged Niels P. Thuesen,
Kalvetoft 25, Ullerup, 6400 Søn-
derborg.

Sydals

Hørup sogns historiske udvalg
form. gdr. Hans Th. Tækker,
Mjang, 6400 Sønderborg.

Kegnæs
v. lærer Axel Rasmussen, Kegnæs,
6474 Skovby Als.

Lysabild lokalhistoriske samling
v. skoleinspektør V. Vandkær
Thomsen, 6474 Skovby Als.

**Lokalhistorisk arkiv for Tandslet
sogn**
c/o gartner Sven Iversen, Østkyst-
vej, Ertebjerg, 6473 Tandslet.

Sønderborg

Dybbøl lokalhistoriske Samling
v. kontorass. Kaj Hansen, Red-
stedgade 10, 6400 Sønderborg.

**Lokalhistorisk Arkivforening for
Sønderborg**
v. Agner Sandhøj Andersen, Chri-
sten Koldsvej 2, 6400 Sønderborg.

Historisk samling / Ulkebøl
v. Sønderborg
v. værkfører H. P. Hansen, Bjør-
nemosen 2, 6400 Sønderborg.

Tinglev

Ravsted egnshistoriske arkiv
v. Thomas Hansen, Skolegade 20,
Ravsted, 6372 Bylderup Bov.

**Lokalhistoriske arkiv for Tinglev
kommune**
v. bibliotekar Esther Feddersen,
Tinglev bibliotek, 6360 Tinglev.

Vojens

Vojens
v. overlærer Aage Gram, Sjæl-
landsgade 18, 6500 Vojens.

Åbenrå

**Lokalhistorisk arbejdsgruppe i En-
sted sogn**
v. Johs. Fr. Heinesen, Stubbæk
Bygade 4, 6200 Åbenrå.

SPAREKASSEN SYDJYLLAND

Toftlund afd.

Telefon (04) 83 21 51

**Spørg
SPAREKASSEN**

ULLERUP^S ISENKRAM

Toftlund

Telefon (04) 83 12 34

ANDREAS CLAUSEN

BOG- og KUNSTHANDEL

Sønderborg . Telefon (04) 42 38 00

Bøger i stuen
Kunst på 1. sal

SØNDERJYLLANDS KORN

Toftlund Skodborg Augustenborg Rinkenæs Brøns
04 - 83 21 21 04 - 84 81 04 04 - 47 12 01 04 - 65 10 05 04 - 75 32 23

Melby Vojens
04 - 65 41 05 04 - 64 13 15

Jeppe GAARDE

Tlf. (04) 83 13 53 . 8520 Toftlund

Løjt

v. ovrelærer E. Bundgaard, Nørrevang 26, Løjt Kirkeby, 6200 Åbenrå.

Historiske Samlinger for Sønderjylland

Landsarkivet, Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.

Ribe

Roager - Laurids Lunds Samling v. Skak Jessen, Roager, 6760 Ribe.

Sydslesvig

Den slesvigske Samlings Arkiv Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig v. overbibliotekar J. Hamre, Nørregade 59, Flensborg. Adr. 6340 Kruså.

Museer

Brødremenighedens Museum, Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, mandag lukket. (Besøg uden for disse tider efter aftale med frk. E. Iversen, tlf. (04) 56 19 85).

Sønderjysk Brandværnsmuseum, Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens Museum.

Frøslevlejrens Museum, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Åben: 1.5.-30.9. samt i skolernes efterårsferie og i påsken (undtagen 1. påskedag): 10-17. 1.10.-30.4.: Kun efter aftale for skoler, foreninger o. l. Tlf. uden for åbnings-tid: (04) 67 35 68.

Højer mølle- og marskmuseum, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller (04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag lukket. (Lejrskolebesøg uden for åbningstid kun efter aftale).

Midtsønderjyllands Museum, Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1. 4.-31.12.: mandag-fredag 14-17, lørdag, søn- og helligdage 10-12 og 14-17 og efter aftale.

Haderslev Museum, Dalgade 7, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åben: Hverdage undt. mandage 10-16.30, søn- og helligdage 13-16.30.

Kunstmuseet Holmen, Østergade 13, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: 15.6.-15.8.: 10-12, 14-17. 16.8.-14.6.: 15-17. Mandag lukket hele året.
Grupper kan aftale besøg udenfor disse tider på tlf. (04) 74 41 65.

Nationalmuseets Kommandørgård, Toftum, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben: 1.5.-30.9.: daglig 10-18. oktober: daglig 10-15.

Sønderjyllands Kunstmuseum og Tønder Museum, Slotsbanken, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 28 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinterhalvår: 13-17. Mandag lukket hele året.

Museet på Sønderborg Slot, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17. 1.10.-30.4.: 13-18.

Åbenrå Museum, H. P. Hanssensgade 33, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-12, 14-18, mandag lukket. 16.9.-14.5.: 10-12, 14-17, mandag lukket.

Samlingen af gamle arbejdsredskaber og bondemøbler på Jacob Michelsens gård i Kolstrup, Toften 27, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 10 68, bedst 7.30-8.30 og 12-13.

Slagteriregion SYD A.M.B.A. GRAASTEN

Telefon (04) 651211*

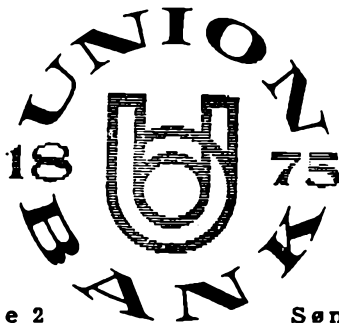

Udsalg i

GRAASTEN

Havnegade

Telefon 65 22 11

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange skandinaviske handelsfirmaer benytter sig af
DM-KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets
kunder!

**Flensborg Bymuseum, Lutherplatz,
Flensborg.**

Aben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.

Lyksborg Slot, Lyksborg.

Aben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.

**Det slesvig-holstenske lands-
museum, Gottorp Slot, Slesvig.**

Aben: 9-17, mandag lukket.

**Det slesvig-holstenske lands-
museum for forhistorie og
tidlig historie,**

Gottorp Slot, Slesvig.
Aben: 9-17, mandag lukket.

**Nissen-Haus, det nordfrisiske
museum,**

Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Aben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.

**Det slesvig-holstenske Frilands-
museum, Rammsee 23, Kiel.**

Aben: 9-17. Mandag lukket. 16.11.-
31.3. kun søndag 10-16.

**Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.**

Aben: 1.3.-30.11.: 10-18.

**Slesvig Bymuseum, Frederiks-
strasse, Slesvig.**

Isted Mindehal, Isted.

**Hjemstavnmuseet, det gamle råd-
hus, Rensborg.**

**Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelisdorf ved Rensborg.**

**Frisisk Hjemstavnmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.**

**Ostenfeld-gården, Nordhusum-
strasse, Husum.**

**Ejdersted Hjemstavnmuseum,
St. Peter.**

**Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.**

Silds Hjemstavnmuseum, Keitum.

**Burg Hjemstavnmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.**

Landbrug

Statens Jordlovsudvalg

Kontor: Sct. Annæ Plads 19,
1250 København K.
Tlf. (01) 15 61 31.

**Formand: Husmand Ib Rasmussen,
Krogvej 7, 3320 Skævinge.**

Tlf. (03) 28 82 20.

Administrationschef: Jørn Priemé.

Medlemmer for Sønderjyllands amt:

Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev.

Tlf. (04) 64 40 67.

Gdr. Axel Petersen, Klipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder.

Tlf. (04) 72 24 55.

**Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.**

Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Teknisk afdeling, Tønder:

Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3^a,
1609 København V.

Tlf. (01) 14 56 72.

Præsident: Proprietær

H. O. A. Kjeldsen, Lerkenfeldt,
9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.

Direktør: K. Ejler.

**Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab**

Rolighedsvej 26, 1958 København V.
Tlf. (01) 35 02 27.

**Ledende præsident: Godsejer
P. Skak Olufsen, Quistrup, 7600
Struer (ledende præsident f. 1981).**

I bestyrelsesrådet:

Gdr. Anders Dons Hørlück,
Rurup, 6520 Toftlund.

Tlf. (04) 83 10 91.

Jordfordelingskommissionen

Jordfordelingskommissionen for 5. område, Sønderjyllands amtskommune:

Dommer:

K. Ellehauge Hansen, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 02.

Formand:

Gdr. Aksel Petersen, Kipkærvej 8, Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Medlemmer:

Gdr. Chresten Jacobsen, Havnsøgård, Strandelhjørn, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 92 26.

Husmand P. Hansen Kock, Søndergade 21, Asserballe, 6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 31 86.

Kreditkyndig:

Gdr. Peter Nissen Beier, Korup, 6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 74 80.

Jordfordelingskommissionernes sekretariat: Sankt Annæ Plads 19, 1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune

Formand for den vestlige del:

Gdr. Aksel Petersen, Kipkærvej 8, Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Viceformænd:

Husmand Anton Ejner Hansen, Birkelev, Gammelby, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 71 45.

Agronom Holger Behrens, Grønvang, Lydersholmvej, Grøngård, 6270 Tønder.

Formand for den østlige del:

Husmand Poul Rosager-Hansen, Kravlund, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 67.

Viceformand:

Husmand Jørgen Sørensen, Elsager, Sdr. Vilstrup, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 21 94.

Det danske Hedeseelskab

Hovedkontor: Postboks 110, 8800 Viborg. Tlf. (06) 62 61 11.
Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Direktør A. W. Nielsen, Nørrebrogade 66-68, 2200 København N. Tlf. (01) 39 33 22.

Grundforbedringsafdelingen Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg. Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef N. Venov.

Haderslev: Teaterstien 4, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.
Distriktschef A. Madsen.

Sønderborg: Agtoftsvej 2, Ulkebøl, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 34, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Kolding: Dyrehavegårdsvej 2, 6000 Kolding. Tlf. (05) 52 29 00.
Ingeniør O. Kirkegaard.

Skovbrugsafdelingen Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg. Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Søren Grosen.
Sønderjylland: Brøns Møllevej 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 12 51.
Skovrider L. Nannestad.

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forstander Filt Jensen, Gråsten Landbrugsskole, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

Landboforeninger

De samvirkende danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 København V. Tlf. (01) 12 75 61.

Formandskab:

Gdr. Hartvig Dehn, Langagergård,
Algestrup, 4340 Tølløse.
Tlf. (03) 48 54 59.

Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 188,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybøl,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Vi-
by J. Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A.
Kjeldsen, Lerkenfeldt, 9600 Års.
Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjorkær, 6230 Røde-
kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær og kasserer: Konsulent
Erik Larsen, Storegade 31,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 22 35.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Astrupvej 36, 6100 Hader-
slev. Tlf. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Han-
sen, Fjelstrupvej 118, Fjelstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Astrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Gdr. A. Dons Hørluck,
Rømetvej 8, Rurup, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 91.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Ørdrup Kirkevej 50, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjorkær, 6230 Røde-
kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Planteavlkontoret, Mel-
lemvej 39, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 75 65.

Vis Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Ø. Gejl, 6282 Tørsbøl.
Tlf. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent N. A. Drew-
sen, Hokkerupvej 27, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 82 12.

Den sundevedske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen,
Krammark, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 17 46.

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 14 62.

MINDRE EL·TIL MERE FRYS

VAREFAKTA

*** ** KUMME
FRYSERE**

LAVT STRØMFORBRUG.
STOR INDFRYSNINGSKAPACITET.
LANG LEVETID.
6 STØRRELSER: 203, 321, 345,
434, 470 og 590 ltr.

Gram
brochureservice
(04) 54 04 04

GRAM
Der kan være mange kilo i et Gram

OG HVERT ET GRAM ER DANSK KVALITET!

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Nis V. Christensen,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 10 31.

Sekretær: Gdr. Chresten Jessen,
Stenbækgård, Holm, 6430 Nord-
borg. Tlf. (04) 45 13 52.

Den alsiske Landboforening

Formand: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 46 41 77.

Sekretær: Henning Laue, Mømmark,
Svensesmølle 26, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 74 71.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Gdr. Tage Hansen,
Vinumgård, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 75 42 93.

Sekretær: Gdr. Poul Ellegaard
Nielsen, Abild, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 16 89.

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumklo-
ster. Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, Ellum, 6240 Løgumklo-
ster. Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Konsulent P. Valdemar
Johnsen, Åbenråvej 14, 6780 Skær-
bæk. Tlf. (04) 75 14 14.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumklo-
ster. Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Konsulent Jens Andre-
sen.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Bende Niesen,
Korntvedvej 13, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 15 84.

Sekretær: Konsulent Jens Andresen,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Privat: Ørnevej 5, 6240 Løgum-
kloster: Tlf. (04) 74 43 22.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. H. H. Johannsen,
Allsundvej 38, 6400 Sønderborg.

Sekretær: Konsulent H. K. Agerley,
Skibbroen 6², 6200 Åbenrå.

Gyldendals egnsbeskrivelse

SØNDERJYLLAND med Vadehavet og Rømø

Den rette bog for den, der ønsker at lære Sønderjylland
nærmere at kende. – Kr. 92,30.

P. J. SCHMIDT A/S

Vestergade 14 – 6500 Vojens – Tlf. (04) 54 12 26

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund,
6681 Holsted St. Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Husmand Ejner Hansen, Gammel-
byvej 2, Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Husmand Kr. H. Thomsen,
Gl. Kirkevej 36, Stubbæk mark,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 33 73.

Sekretariatets chef: Jørgen Peder-
sen, Tværlødet 27, 2880 Bagsværd.
Tlf. (02) 98 23 50.

De samvirkende jyske

Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus
V. Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Olav Povlsgaard,
Elværksvej 22, 8464 Galten.
Tlf. (06) 94 41 70.

De samvirkende sønderjyske

Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Lø-
gumkloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand Ejnar Hansen,
Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Sekretær: Konsulent Erik Christen-
sen, Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts

Husmandsforeninger

Formand: John Chr. Noer, Noer-
vang, Elsager 30, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 21 86.

Sekretær: Husmand Svend Aage
Petersen, Havremark, 6100 Hader-
slev. Tlf. (04) 52 10 99.

Haderslev Vesteramts

Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Hølleskov, 6520 Tofthund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Konsulent Hans Otto Sø-
rensen, Vester Gasse, 6780 Skær-
bæk. Tlf. (04) 75 22 62.

Sønderborg Amts

Husmandsforeninger

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.

Tønder Amts

Husmandsforeninger

Formand: Husmand Peter Petersen,
»Tørbjerg«, Tørbjergvej 2, Ellum
Syd, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 31 69.

Sekretær Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Åbenrå-kredsen:

Formand: Husmand Kristian H.
Thomsen, Birkehøj, Gl. Kirkevej
36, Stubbæk mark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 33 73.

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske

Husholdningsforeninger

Hovedbestyrelsesmedlem (Sydl.
jyske kredse): Fru Lydia Willad-
sen, Kjersing, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 14 13 59.

Det sønderjydske

Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Fru Edel Madsen,
Faverdalen 63, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 67.

De samvirkende sønderjyske

Husmandsforeningers

Husholdningsudvalg

Amtsformand: Fru Anna Buchholt,
Galgebakken 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Konsulent: Inga Boldt, Rudkærvej 6,
Østermark, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:

Arrild: Anna Marie Danielsen,
Arnumvej 4, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 41 69.

Asserballe-Tandslet: Marie Lyk,
Over Jestrup 1, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 77 60.

Emmerske-Ellehus: Astrid Fosge-
rau, Åbenråvej 7, Adelvad,
6270 Tønder. Tlf. (04) 76 42 81.

Frøs Herred: Anna Buchholt, Gal-
getoften 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Ketting: Marie Mathiesen, Bleg-
bæk 3 a, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 46 32 12.

Nordborg: Edith Jollmann, Mølle-
gade 43, Holm, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 94.

Nybøl: Martha Bruhn, Tørvemose
7, Stenderup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 71 66.

Nørre Rangstrup: Else Larsen,
Kærmosevej 6, Stenderup,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 82.

Rise: Marie Asmussen, Sæst Mark,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 20 61.

Stepping: Helene Madsen, Nørre-
allé 15, Stepping, 6070 Christians-
feld. Tlf. (04) 55 81 45.

Sundeved: Viola Jørgensen, Kir-
kebjerg 4, Grøngrøft, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 42 11 97.

Ulkebøl: Ruth Jørgensen, Orms-
toft 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 64 94.

Ullerup: Inge Lorensen, Kobber-
holm 8, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 11 78.

Haderslev Amts

Landbohusholdningsforening

Formand: Edith Aalling, Selskær-
vej 5, Selskær, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 92.

Nr. Rangstrup Herreds

Husholdningsforening

Formand: Fru Anne Marie Kjær,
Bakkegård, Møllerup, 6534 Ager-
skov. Tlf. (04) 83 34 95.

Løgumkloster og Omegns

Husholdningsforening

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Det blandede distrikts

Husholdningsforening

Formand: Fru Kjerstine Dahlmann,
Randerup 64, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 77 63 81.

De sammensluttede Husholdnings- foreninger i Åbenrå-Sønderborg amt m. fl.

Formand: Gudrun Christensen, Vol-
lerupgård, Vollerupbyvej 40,
6392 Bolderslev. Tlf. (04) 64 61 66.

Broager og Omegns

Husholdningsforening

Formand: Fru Else Toft,
Dyntvej 80, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 17 48.

Støt den danske presses arbejde
i Sydslesvig
ved at tegne abonnement på

FLENSBORG AVIS

kr. 150,00 pr. kvartal

fra 1. 1. 1981

Bankkonto: Sydbank, Graasten.

UNION Bank AG, Flensborg.

Postgiro: København 7010230 · Hamborg 343 91-209.

Flensborg Avis A/s

Flensborg . Storegade 83-85 . Telefon 17444-17855

Postboks 70 - 6330 Padborg

Jylland^{A/s}

Slotsgade 7, 6300 Graasten

Tlf. (04) 651660

A/s Sønderjydsk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL

Aabenraa . Telefon (04) 62 30 47

Kegnæs Husholdningsforening
Formand: Fru Randi E. Rasmussen,
Kegnæs Lejrskole, 6474 Skovby.
Tlf. (04) 46 52 83.

Sundeved Husholdningsforening
Formand: Fru Hedvig Møller, Bro-
bølgård, Brobølvej 21, 6400 Søn-
derborg. Tlf. (04) 46 13 08.

**Slogs Herreds
Husholdningsforening**
Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jejsing,
6270 Tønder. Tlf. (04) 76 42 96.

**Dybbøl Sogns
Husholdningsforening**
Formand: Fru Erica Hansen, Sand-
bjergvej 2, Stougaard, 6400 Søn-
derborg. Tlf. (04) 42 32 90.
Kursusleder: Fru Tove Hemming-
sen, Åbenråvej 110, Ragebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 28 07.

Lysabild Husholdningsforening
Formand: Fru Maja Høi, Mommark-
vej 389, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 77 63.

Husdyrbrugsorganisationer

**Afkomsprøvestationen
Brøstrupgård**
6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.
Formand: Gdr. Anton Holm, Rang-
strup, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 54 91 08.

**Sønderjydsk Avlsforening for
sortbroget dansk Malkekvæg**
Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

**Kreaturesportforeningen
for Nordslesvig**
Formand:
Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.
Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund,
Poppenbøl, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 81 11.
Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avlsforeningen Den jydsk Hest
Kontor: Kongsgårdsvej 28,
8260 Viby J. Tlf. (06) 11 08 44.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 51 26.

**Sønderjysk Fællesledelse
af Kvægavl**
Postboks 60, Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 33.
Formand: Gdr. Anker Eriksen,
Brunbjerg, Halk, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 12 19.

**Det lokale fjerkræudvalg for
Sønderjylland, Vejle og Fyns amter**
Rugeægsproduktion:
Sønderjylland: Konsulent Anker
Ammitzbøll, Vestervang 15,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Kl. 8-9.

Konsumægsproduktion:
Sønderjylland, Vejle og Fyns am-
ter: Konsulent K. Juul Nielsen,
Mågevænget 4, 5540 Ullerslev.
Tlf. (09) 35 14 74. Kl. 8-9.

Slagtekyllinger:
Sønderjylland og Fyns amter:
Konsulent Anker Ammitzbøll,
Vestervang 15, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 23 12, kl. 8-9.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.

Tlf. (04) 65 12 11.

Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,

Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 14 12.

Direktør: Gert S. Haurum.

Afdelinger:

6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11

6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.

Blans, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 46 16 11.

6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A.M.B.A.,

6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.

Formand: Borgmester Chr. Nielsen,

Rosenvænget 5, 6800 Varde.

Adm. direktør: Aksel Petersen.

Afdelinger:

6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.

6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne

6000 Kolding.

Tlf. (05) 52 12 11.

Formand: Gdr. Erik M. Platz,

Kærholm, 6621 Gesten.

Tlf. (05) 55 71 23.

Adm. direktør: K. Bertelsen.

Salgsdirektør S. R. Agerskov.

Afdelinger:

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 København V. Tlf. (01) 11 56 00.

Formand: Gdr. J. Esp Sørensen,
Herman Bangsvej 1, 8200 Alborg
SV.

Tlf. (08) 18 11 40.

Privatslagterier

Skærbæk og Omegns Eksport-
slagteri a.m.b.a.

6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.

Formand: Gdr. E. M. Platz, Kær-

holm, 6621 Gesten. Tlf. (05) 52 12 11.

Direktør: H. Enderlein.

Mejeriforeninger

De danske Mejeriers

Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22,

8000 Århus C. Tlf. (08) 13 28 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,

Dorthealund, Pjedsted, 7000 Fre-

dericia. Tlf. (05) 95 40 71.

Direktører: J. Handberg (adm.), S.

Ammitzbøll og K. P. Andersen.

Det Sydjydske Mejeribrugs

Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Gunnar Nielsen,

Kjelst, 6852 Billum.

Tlf. (05) 25 83 05.

Sekretær: Mejerikonsulent N. Bruun

Johannessen, Margrethevej 33,

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 14 31.

Få Deres DAGLIGSTUE fornyet inden jul – det hygger.

Vi har det store udvalg til de rigtige priser.

Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSENS MØBLER OG TÆPPER

RØDEKRO . TELEFON (04) 66 22 52

Skovbrug

Småskovforeningen for Åbenrå-Sønderborgegnen

Formand: Gdr. Peter Madsen, Ny-
gård, Stevningnorvej 19, Stevning.
Tlf. (04) 45 86 08.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Småskovforening

Formand: Proprietær
J. O. Gæmelke, Røjgård,
6065 Veerst. Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ram-
sing,, Stranden 8, Rebæk,
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 58 27.

Det jyske Haveselskab

Aby Bækgårdsvej 6, 8230 Abyhøj.
Tlf. (06) 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder Jørgen
C. P. Møller, Erlevvej 82,
6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Kredsformænd:

Bjolderup: Forstander N. A. Buhr,
Gl. Søndergade 20, 6392 Bolders-
lev. Tlf. (04) 64 83 43.

Vestslesvigs havekreds: Bent May-
bom, Åbenråvej 22, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 42 88.

Broager: Fru Ida Madsen, Ring-
ridervej 15, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 12 71.

Christiansfeld: Postbud Vagn An-
dersen, Birkevej 27,
6070 Christiansfeld.

Flensborg-Fjordegn: Karl Carsten-
sen, Lyshøj 26, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 00 23.

Føvling-Holsted-Gørding: Gartner
Johs. Kristensen, Bobølvej 1, 6650
Brørup. Tlf. (05) 39 81 08.

Gråsten: Ronny Heuschkel, Sejrs-
vej 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 17 58.

Haderslev: Kaj Aarud, Heimdalsvej
17, Erlev, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 43 83.

Nordborg: Ingeniør Per Vagner
Rasmussen, Østerhaven 22,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 03 64.

Oksenvad-Jels: Slagteriarbejder
Svend Erik Nielsen, Sønder-
marksvej 4, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 43 61.

Padborg: Overbetjent Chr. War-
ming, Vikingvej 7, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 30 27.

Ribe: Ingeniør N. E. Simonsen,
Granvej 11, Hviding, 6760 Ribe.
Tlf. (05) 44 51 93.

Rødding: Fru Marie Pedersen,
Tornumgård, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 52 20.

Rødekrø: Bent Larsen, Hølleskov-
vej 2, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 03.

Sønderborg: Afdelingsleder Jørgen
Hansen, Skansebakken 7, 6400
Sønderborg. Tlf. (04) 42 62 14.

Toftlund: Fhv. førstelærer Jørgen
Hansen, Rolighedsvej 25,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 98.

Tønder: Inspektør A. J. Rasmussen,
Brorsonsvej 36, 6270 Tønder. Tlf.
(04) 72 18 72.

Uge: Karen-Margrethe Sinning, By-
gaden 24, Terkelsbøl, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 84 49 30.

Vamdrup: Nicolaj Agger, Højbo,
Gammelgårdsvej 4, 6580 Vamdrup.
Tlf. (05) 58 13 27.

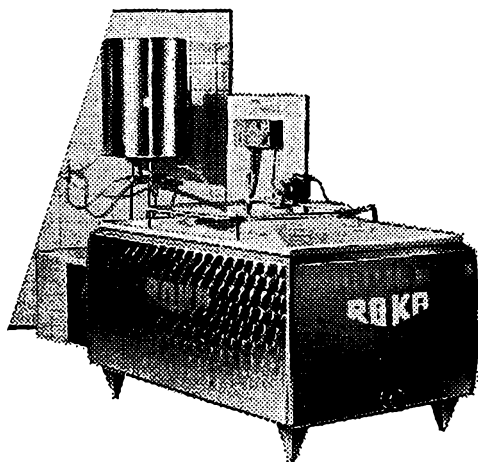
Vojens-Skrydstrup: Fru Karin Skøtt,
Christiansdalsvej 23, Hammelev,
6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 71 19.

Åbenrå: Købmand Jørgen Laurid-
sen, Søndergade 17, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 28.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 41 65.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 77 62 29.

RØ-KA mælkekøletank

Danmarks mest solgte

Fabrikken RØ-KA A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 10 32

Handel

Grosserer-Sooletetet

Børsen, 1217 København K.

Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Direktør Aage Rask-Pedersen, København.

Provinshandelskammeret

Formand: Isenkræmmer, konsul

Mogens Aasted, Lemvig.

Tlf. (07) 82 15 11.

Sekretariat: Landemærket 3, 2. th.,
1119 København K.

Tlf. (01) 13 90 66.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårds-
gade 45, 8100 Århus C.

Tlf. (08) 13 53 55.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab

Hovedkontor: Axelborg, 1503 Kø-
benhavn V. Telex 2 29 88.

Tlf. (01) 15 11 13.

Formand: Gdr. N. Skak Jensen.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:

Gdr. Konrad Jensen, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 73 01.

Gdr. Chresten Lorensen, V. Snog-
bæk, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 48 73 27.

Gdr. Anders C. Nygaard,
Lydersholm, 6373 Jejsing.

Tlf. (04) 78 41 64.

Gdr. Verner Pedersen,
Rangstrup, 6534 Agerskov.

Tlf. (04) 54 91 22.

Gdr. Ebbe Fink-Nielsen, Busk-
mose, 6300 Gråsten.

Tlf. (04) 65 15 40.

Gdr. Peter Rudbeck, Dalagergård,
Fløvt, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 58 41 90.

Gdr. Ejner Buch Schmidt,
Askely, 6590 Ødis.

Tlf. (05) 59 80 29.

Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6560 Sommersted.

Tlf. (04) 55 41 88.

DLG center Åbenrå,
Nyhavn, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 35 34.

DLG center Agerskov,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 32 19.

DLG center Bredebro,
8261 Bredebro. Tlf. (04) 73 17 11.

DLG center Vojens, Industriparken,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 27 51.

DLG center Haderslev,
Gasværksvej, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 75 75.

Brugsforeninger

Formand for F.D.B.s bestyrelse:

Gdr. Gunnar Skov Andersen, Vrå.

Førstedirektør:

Gunnar Christensen, HD.

Major Aage Christensen, Havre-
marksvej 13, Skrydstrup,

6500 Vojens.

Tlf. (04) 54 10 70 - (04) 54 13 40.

FDB's bestyrelsesmedlem i Region
Vejen.

Kredsformænd:

Uddeler Evald Kristjansen, Jern-
banegade 2, 6753 Agerbæk.

Tlf. (05) 19 65 11.

Kreds 31, Varde.

Gdr. Egon Iversen, Lifstrup,
Hovedvejen 25, 8700 Esbjerg.

Tlf. (05) 16 92 17.

Kreds 32, Esbjerg.

Lærer Jytte Nielsen, Aggershus,
Melvangvej 2, Askov, 6600 Vejen.

Tlf. (05) 36 06 64.

Kreds 33, Grindsted.

Viceskoleinspektør N. Monrad

Jensen, Vestervænget 5,

7300 Jelling. Tlf. (05) 87 12 04.

Kreds 34, Vejle.

Togfører Kaj Sejr Hansen, Lun-
dingsvej 9, 7000 Fredericia.

Tlf. (05) 92 92 31.

Kreds 35, Kolding.

- Gdr. Jørgen Bjerrum, Indre Bjer-
rum, 6760 Rbe. Tlf. (05) 42 03 64.
Kreds 36, Ribe-Tønder.
- Uddeler Arnold Lauridsen, Svale-
vej 10, Langesø, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 02 52.
Kreds 38, Sønderborg.
- Seniorsergent Gudmund Pedersen,
Kløvervej 122' a, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 23 30.
Kreds 37, Åbenrå.
- Handelsstandsforeninger og
handelsforeninger i Sønderjylland
(formænd)**
- Gråsten Handelsstandsforening:**
Branddirektør H. P. Tygesen,
Slotsgade 4, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 75.
- Haderslev Handelsstandsforening
af 1844:**
Grosserer Frithjof Nielsen,
Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.
- Løgumkloster Handels- og Hånd-
værkerforening: Bankfuldmægtig
Martin Martensen, Storegade 15,
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 35 18, privat (04)
74 43 86.**
- Padborg Handelsstandsforening:**
Fotograf Allan Carlsen,
Trækobbel 3, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 31 23.
- Sønderborg Handelsstandsforening:**
Ingeniør A. P. Hansen, Maskin-
fabrikken Cormall A/S, Ragebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 93.
- Toftlund Handels- og Håndværker-
forening:**
Prokurist Niels Fogh, Østervang 8,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 47.
- Tønder Handelsstandsforening:**
Trælasthandler P. Christensen,
Østergade 46, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 14 50.
- Vojens Handelsstandsforening:**
Herreekviperingshdl. Bent Lausen,
Far og Søn Tøj, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 26.
- Åbenrå Handelsstandsforening:**
Direktør C. Daus-Petersen,
Hjarupvej 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 27.
- De samvirkende købmands-
foreninger i Danmark**
- Hovedkontor - Sekretariat:**
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.
- Formand: Købmand Holger Chri-
stensen, Høje Gladsaxe Torv 2,
2860 Søborg. Tlf. (01) 69 61 44.**
- Centralorganisationen for Jylland:**
Formand: Købmand Jeppe
Gaarde, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 - 83 20 67.
- Derunder De sønderjydske Køb-
mandsforeningers Sammenslut-
ning: Formand: J. Nørgaard Paul-
sen, Ringgade 151, 6400 Sønder-
borg. Tlf. (04) 42 13 20.**
- Handelsforeningen for Gråsten og
Omegn: Formand: Købmand Jørg.
Andersen, Stenvej 9, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 16 65.**
- Haderslev og Omegns Købmands-
forening: Formand: Købmand
Johs. Matthiesen, Storegade 71,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 22 81.**
- Sønderborg og Omegns Købmands-
forening: Formand: J. Nørgaard
Paulsen, Ringgade 151,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 13 20.**
- Midtsønderjyllands Købmands-
forening: Formand: Købmand
Markus Kjær, Lindevej 17, Øster
Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 61 18.**
- Tønder Amts Købmandsforening:**
Formand: Købmand Asbjørn
Eriksen, Nørremarksvej 7,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 00.
- Tønder Kolonialhandlerforening:**
Formand: Købmand Antoni An-
dresen, Vestergade 25,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 42 00.
- Åbenrå og Omegns Købmands-
forening: Formand: Købmand
Helmuth Carstens, Sønderport 67,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 20 13.**

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15, 1256 København K.
Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Oldemand, skræddermester Holger Voigt-Petersen, København.

Teknologisk Informationstjeneste i Sønderjylland

Sønderjyllands Erhvervsråd, Kirkeplads 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 39 15.

Konsulent Robert Hansen, Hægersgade 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 00.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Storegade 8, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør M. F. Schøler, Skovkobbøl, Ny Stavensbøl, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 13 23.

Næstformand: Viceamtsborgmester Peter Gorrsen, Alnor, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Montør Leo B. Holst, Hegnet 6, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 36 79.

Borgmester H. Carstensen, Nørregade 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Amtsborgmester Erik Jessen, Storegade 19, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50.

Grosserer Frithjof Nielsen, Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.

Fabrikant Chr. Flindahl, Tøndervej 53, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 13 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling. ApS.

Bygmester K. Tjørnelund, Branderupvej 4, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 24.

Erhvervsrådet for Alssund-området, Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Fabrikant Karl Heinz Petersen.

Erhvervschef: Ingeniør Aksel Møller, Hyldehegnet 21, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 43 19 04.

Padborg-Kruså Erhvervsråd: Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Speditør Allan Christensen, Samson Transport Co., Padborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær Gunnar Kjær.

Gram Erhvervsråd: Direktør Niels Lind-Nissen, Gram Savværk A/S, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 19 34.

Gråsten Erhvervsråd: Renserierjer Holger K. Hansen, Slotsgade 11, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 13.

Haderslev Erhvervsråd: Erhvervschef Arne Jensen, Rådhuset, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 65 05.

Toftlund Erhvervsråd: Møbelhandler Godfred Hansen, Skovvej 1, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 33.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Ingeniør Robert
Okholm, 6270 Tønder.
Erhvervskontor: Østergade 2 a,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 12 20.
Erhvervssekretær:
Chresten Færgemand, HA.

**Håndværker- og industri-
foreninger**

**Handels- og Håndværkerforeningen
i Bov kommune:**

Formand: Ingeniør Lorens Wort-
mann, Torvegade 6, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 16 28.

Gråsten Håndværkerforening:

Formand: Bygmester Poul
Manner-Jakobsen, A. D. Jørgen-
sensgade 6, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 65.

Haderslev Håndværkerforening:

Formand: Tømrermester Jens
Chr. Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Vakant.

Løgumkloster Handels- og

Håndværkerforening:

Formand: Textilkøbmand Flem-
ming Hansen, Vester Terpbyvej 8,
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 34 04, privat (04) 74 46 22.

**Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:**

Formand: Bygmester Johan C.
Nielsen, Redstedsgade 13,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 31.

Tønder Håndværkerforening:

Formand: Ingeniør Bo Michelsen,
Hjejlen 69, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 37 70.

**Abenrå Håndværker- og
Industriforening:**

Formand: Murermester L. A.
Quist, Nørrehesselvej 40,
6200 Abenrå. Tlf. (04) 62 34 30.

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

- dér får man dividende

„CERES“

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING

AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon (04) 62 13 21*

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Nørregade 21,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 33.

(Sparekassen Sydjylland).

Ekspeditionstid:

Mandag-fredag 9-12.

Sekretær: Kontorchef E. Johansen,
6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 66 33, lokal 223.

Bestyrelse: Sparekassedirektør Hans
Baagø (formand), Christiansfeld.

Viceborgmester Edw. Jensen
(næstformand), Rinkeby.

Sparekassedirektør H. Lagoni,
Højer.

Kontorchef L. Frederiksen,
Vanløse.

Kontorchef E. M. Eskesen, Konge-
riget Danmarks Hypotekbank og
Finansforvaltning, København.

Sønderjyllands Investeringsfond

Storegade 8, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Viceamtsborgmester

Peter Gorrsen, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Næstformand: Bankdirektør

A. Buch, Haderslev Bank,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 45 45.

Kontorchef, cand. jur. Ib Frederik-

sen, Direktoratet for Egnsv-
udvikling, Skoletorvet,
8600 Silkeborg. Tlf. (06) 82 56 55.

Bankdirektør G. B. Christensen,

Sydbank, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 15.

Kontorchef L. Frederiksen,

Flakholmen, 2720 Vanløse.
Tlf. (01) 74 45 27.

Direktør M. F. Schøler, Danfoss,

Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 22 22.

Overvejformand Laurits Nielsen,

Skovglimt 1, 6340 Kruså.

Tlf. (04) 67 35 52.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær

P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Jyllands Kreditforening

Foreningen virker som administra-
tor for følgende foreninger:

Den vest- og sønderjydske
Kreditforening.

Kreditforeningen af Ejere af
mindre Ejendomme på Landet
i Jylland.

(Jydsk Husmandskreditforening).

Kreditforeningen af jydsk Land-
ejendomsbesiddere.

Sønderjyllands Kreditforening.

Købstadhypotekforeningen (Jydsk
Hypotekforening).

Landhypotekforeningen for Dan-
mark (Ny jydsk Land-Hypotek-
forening).

Aalborg Hypotekforening.

Jydsk Realkreditforening for
almindelig realkredit.

Jydsk Realkreditforening for
særlig realkredit.

Formand:

Lrs. Johs. Sørensen, Randers.

Kontorer:

Astrupvej 13, 6100 Haderslev.

Herningvej 3, 6950 Ringkøbing.

Sct. Mathiasgade 1-3, 8800 Viborg.

Boulevarden 43, 9100 Ålborg.

Borgvold 16, 8260 Århus-Viby J.

(Fællessekretariat).

Direktion:

Haderslev: Cand. jur. A. W. Basse
(adm.).

Ringkøbing: Cand. jur. Jørgen
Larsen (adm.), Kristen M. Dide-
riksen.

Viborg: Cand. agro S. Hjortshøj
Nielsen (adm.).

Ålborg: Cand. jur. B. Rasmussen
(adm., formand for direktionen),
cand. polyt. E. Thomsen Støtt.

Århus: Lrs. Mogens Høyer (adm.),
O. Chr. Jørgensen, lra. O. Smedegaard
Andersen.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion: Direktør, cand. oecon.
Erik Krogstrup, adm.
Direktør, cand. jur. P. Wegge-
Olsen. Direktør, cand. agro.
J. Fløystrup Jensen.

Formand for repræsentantskab og
bestyrelse: Sparekassedirektør
Steen Madsen, Sparekassen SDS,
Vesterbrogade 8,
1620 København V.
Tlf. (01) 11 66 66.

Kreditforeningen Danmark

(Tidligere: Ny Jysk Grundejer-
Kreditforening og Østifternes
Kreditforening).

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:
arkitekt Kaj Halse,

Hovedsædet i Århus, Aoulevarden
69, 8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor
N. J. Kold Jensen.

Repræsentanter f. Sønderjyllands
amt: Distriktschef Anne Feldt, Sto-
regade 31, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 74 00.

BRF/Byggeriets Realkreditfond

Gl. Kongevej 74A,
postbox 363, 1503 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Haderslev

Arkitekt Ingomar Petersen,
Allégade 30, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 70.

BRF/Esbjerg

Tømrermester Johs. Sørensen,
Maadevej 15, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 58 00.

BRF/Sønderborg

Arkitekt m.a.a. Søren R. Bräuner,
Rosengade 14,
6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 11 30.

BRF/Tønder

Arkitekt Th. Helleberg,
Provst Petersensvej 2,
6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 25 62.

BRF/Åbenrå

Arkitekt m. a. a. Jens Dal,
Lindsnakkevej 22,
6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 30 12.

Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
Østerholm, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Røde-
kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankbestyrer
Arne Jensen, 6360 Tinglev.

Turistforeninger

Samvirkende danske

Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Alborg.

Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef Sv. A.

Hellesen, Kastanje Allé 24 A,
6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Samvirkende jydsk

Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Alborg.

Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef Sv. A.

Hellesen, Kastanje Allé 24 A,
6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Augustenborg Turistforening

Formand: Overassistent J. V. Peter-

sen, Fasanvej 3, 6440 Augusten-
borg. Tlf. (04) 47 14 57.

Bureau: Storegade 28,

6440 Augustenborg.

Tlf. (04) 47 17 20.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Restauratør Hans Peter
Hansen, Skelde, 6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel, Store-

gade 23, 6310 Broager.

Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christians- feld og Omegn

Formand: Afdelingsleder Svend

Aage Sørensen, Præstegårdsvej 49,
6070 Christianfeld. Tlf. (04) 56 13 22.

Bureau: Kongensgade 5, 6070 Chri-

stiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Anker Vange Hansen,

Jens Holmsvej 6, 6510 Gram.
Tlf. 82 14 39.

Bureau: Allt Andersen, Gram Bog-

trykkeri, Ringvej 13, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Journalist Paul Chante-
lou, Kærgård, 6280 Højer.

Tlf. (04) 74 28 20.

Bureau: Bundgårds Boghandel,

Storegade 21, 6280 Højer.

Tlf. (04) 74 24 49.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlefeldvej 4,
6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Bankfuldmægtig

Lise Beck, Grønningen 50,

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 01 02.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Ha-

derslev. Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Jels-Rødding Turistforening

Formand: Lærer O. Finnemann

Vluft, Barsbøl, Jels.

6630 Rødding. Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Søndergade 6, Jels,

6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Vestkystens kontor, Torvet 5,

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 14.

Turistchef: Fru E. Ankjer Jensen,
Jels.

Nord-Als Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmus-

sen, Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 19 65.

Bureau: Nord-Als Turistbureau,

Storegade 25, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Viggo Thørring.

Turistforeningen for Røms- Skærbæk og omegn

Formand: Direktør, fru Sole Han-

sen, Hotel Færggården,

6792 Havneby. Tlf. (04) 75 54 32.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.

Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Bente Færgemand.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef Sv. A. Hellesen, Kastanieallé 24 A,

6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau, Rådhusstrøvet 7, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Inspektør Eigil M. Mogenssen, Arrild Svømmebad, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 44 03.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel, Bente Born, Søndergade 5, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Redaktør C. Stig Sylvest, Torvet, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 21 52.

Bureau: Østergade 2 A, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 12 20.

Turistchef: Chresten Færgemand, HA.

Vojens Turistforening

Formand: Nikolai Pedersen, Sparekassen Sydjylland, Østergade 1, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 44.

Bureau: Sparekassen Sydjylland, Østergade 1, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 44.

Turistforeningen for Abenrå og Omegn

Formand: Købmand Hans Schmidt. Tlf. (04) 62 23 54.

Bureau: H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Abenrå. Tlf. (04) 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen, Stollig Bygade 4, 6200 Abenrå. Tlf. (04) 62 85 93.

KØB SALG BYTTE

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSØNDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
☎ 831990

Op til 10.000

ugeavisen

for MIDTSØNDERJYLLAND

EFTDÅRE SLACKS 88.00 68.00 68.00	DAUGEN 100.00	SE 220.-
FORSLAVNING 100.00	SE 220.-	MINI-VEJ 43.90

Other items visible in the ad include: **STYRINGSKONSOLE** (29.80), **STYRINGSKONSOLE** (39.90), **STYRINGSKONSOLE** (43.90), **STYRINGSKONSOLE** (27.80), **STYRINGSKONSOLE** (29.80), **STYRINGSKONSOLE** (39.90), **STYRINGSKONSOLE** (43.90), **STYRINGSKONSOLE** (27.80), **STYRINGSKONSOLE** (29.80), **STYRINGSKONSOLE** (39.90), **STYRINGSKONSOLE** (43.90).

DANSKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Kgl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 2 33 05.

Generalkonsul: Arne Fog Pedersen.
Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 78 21 - 1 78 22 - 2 63 29.

Generalsekretær
Hans Ronald Jørgensen.
Sekretær Dieter Lenz.

Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.
Regnskabsafdelingen.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor, Wrangelstrasse 14, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 29 25.

Førstepræst: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14,
D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 25 65.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:
Driftsleder Gert Wiencke, Wilhelm Busch-Winkel 8,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 5 38 88.

Skoledirektør:

Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, Postfach 332,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 5 24 98.
Kontor: Stuhrs Allé 22, D-230
Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 44.
Dansk postadresse: Box 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg
41, 2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 66 64.

Skolepsykologisk kontor: Waldstrasse 43, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 20 55.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 2 23 31.

Privat dansk gymnasium og
realskole.

Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-239 Flensborg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. (0461) 1 79 53 - 1 79 54.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørd. 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene meddeles i Flensborg Avis.

**Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:
009 49 + områdenummer
med udeladelse af det foranstående 0**

Overbibliotekar Jørgen Hamre.
Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,
Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum (04841) 22 92.
Leder: Bibliotekar Keld Klemith
Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig,
Lollfuss 69, D-238 Slesvig.
Tlf. Slesvig (04621) 2 42 63.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg,
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. (0461) 5 20 71.

**Formand for sundhedsrådet og for-
retningsudvalget:** Pastor Paul
Tappe, Osterstr. 5, D-2282 Leck.
Tlf. (04662) 24 43.

Kontorchef Franz Wingender.

Ledende sygeplejerske:
Søster Else Thygesen.
Tlf. (0461) 5 20 72.

Dansk Sygeplejeforening, Flensburg

Formand: Bibliotekar Kirsten
Fabricius, Norderstrasse 59, D-239
Flensburg. Tlf. (0461) 1 79 53.

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Leder: Käthe Möller,
Menighedshus for Helligånds-
kirken, Toosblystrasse 7,
D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 58 39.

Gamles Værn

Formand: Betty Leckband,
Im Tal 10, D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 4 16 73.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Jürgen Kruse, Auberg
29, 2300 Kiel.
Tlf. (0431) 33 10 82.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Struk-
strup. Tlf. (04623) 5 41.

De sydslesvigske Husmoder- foreninger

Formand: Lektor Elva Thorup
Nielsen, Stuhrsallee 22,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 24 98.
Sekretær: Fru Maria Wingender,
Timm Krögerweg 8, D-239 Flens-
borg. Tlf. (0461) 5 20 71.

»Borgerforening«, selskabelig forening

Formand: Grosserer Bruno Uldall,
Norderstrasse 100, D-2390 Flens-
borg. Tlf. (0461) 1 78 91.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Kontor-
chef Franz Wingender, Timm
Kröger Weg 8, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 20 71.

Kontor: Norderstrasse 76 III, D-239
Flensburg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerre-
gaard, Westend 1, D-2381 Böklund.
Tlf. (04623) 72 66.

Sekretariat: Norderstrasse 76 III,
D-239 Flensburg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 77 57.

Süderstrasse 89, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 13 35.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christiansen.

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Hans Detlev Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.
Tlf. (04682) 37 38.

Kontor: Süderstrasse 89, D-2391
Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Hans Parmann,
Bismarckstr. 18 a, 2380 Schleswig.
Tlf. (04621) 2 58 15.

Næstformand: Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, 2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 4795.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allee 22, D-2390 Flens-
borg. Tlf. (0461) 5 20 44.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Walter Johannsen,
Deckerstr. 31/33, 2280 Westerland/
Sylt. Tlf. (04651) 2 47 68.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestr. 20 a, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 10 51.

Forretningsfører: Karl Kring.

Dansk Gymnastikforening Flensborg

Klubhuset, Marienhölungweg 62,
D-2390 Flensborg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. (0461) 5 48 19.

Det lille Teater

Hjemmet, Mariegade, Flensborg.
Tlf. 009-49-461-24835.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen, Stuhrs
Allee 17, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 35 95.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 c, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 10 53.

Inspektør John Larsen.

»Christianslyst«

Lejrskole- og kursus hjem
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. (04641) 22 29.

Forstander Jørgen Birch.

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. (04861) 54 93.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Overlærer Ernst Vollert-
sen, Seekamp 19, D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Flensborg by:

Formand: Husmester Erwin Hüb-
ner, Norderstrasse 59, D-239
Flensborg. Tlf. (0461) 1 79 54.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 2 47 68.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensborg amt:

Formand: Günter Weber, Oster-
lücken 25, 2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 18 23.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 2 58 27.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Andreas Lorenzen,
Dansk Forsamlingshus, Hühholzer
Strasse 1, 2381 Dammholm.
Tlf. (04623) 71 50.
Sekretariat: Lollfuss 69, D-238
Schleswig. Tlf. (04621) 2 38 88.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Skræddermester Karl
Christiansen, Prinzess-Strasse 15,
D-2254 Friedrichstadt.
Tlf. (04881) 373.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-225 Husum. Tlf. (04841) 26 12.
Sekretær: Christian Geipel.

Rendsborg/Egernfærde amt:

Formand: Viceskoleinspektør
Claus-Heinz Petersen, Gallberg-
ring, D-2331 Kosel.
Tlf. (0 43 55) 2 77.
Sekretariat: »Amtsmandsgården«,
Torstrasse 4, D-237 Rendsburg.
Tlf. (04331) 2 33 76 (Tirsdag og tors-
dag kl. 9-12) og Noorstrasse 18,
D-233 Eckernfærde.
Tlf. (04351) 25 27. (Onsdag og fre-
dag kl. 9-12).
Sekretær: Günter Dreßler.

Sydtønder amt:

Formand: Overlærer Johann Mikkelson, Flensburger Strasse 109, D-2262 Leck.

Tlf. (04862) 31 85.

Sekretariat: Kokkedaler Weg 87, D-2262 Læk. Tlf. (04862) 845.

Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Peter Jacob Alberts, D-2251 Osterhever.

Tlf. (04865) 265.

Sekretariat: Am Hafen 30, D-2253 Tönning. Tlf. (04861) 54 93.

Sekretær: Sven Lekkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen.

D-2390 Jaruplund-Weding,

Tlf. (04630) 382.

Flensborg Avis

Grosse Strasse 83-85, D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 55 og 1 74 43.

Chefredaktør Karl Otto Meyer.

Direktør Peter Jans.

Flensborg danske Journalistforening

v/redaktør Viggo Jürgensen,
Grosse Strasse 83-85, D-2390
Flensborg. (Tlf. (0461) 1 78 55.

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSV)

Formand: Skoleinspektør Gerhard Wehlitz, H. C. Andersens Weg 14, D-234 Kappel. Tlf. (04642) 33 89.

Landssekretariat: Norderstrasse 74¹, D-239 Flensborg
Tlf. (0461) 1 74 21.

Landssekretær: Paul Hertrampf.

Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Gymnasieoverlærer Hakon Jørgensen, Stauffenbergstrasse 5, D-239 Flensborg.

Tlf. (0461) 5 14 24.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Kredsformand: Lærer Iver Kristensen, Igelpfad 20, D-238 Schleswig. D-238 Schleswig.

Tlf. (04621) 5 15 22.

Sekretær: Ludvig Hovelsø, Apenraderstrasse 121, D-239 Flensborg. Tlf. (04 61) 4 12 39.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Kontorchef Franz Winger, Timm Kröger Weg 8, D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 71.

Korpschef: Viceskoleinspektør Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69, D-238 Schleswig.

Tlf. (04621) 2 62 62.

Foreningen »Nordens«, Sydsl. afd.

Formand: Provst C. B. Karstoft, Wrangelstr. 14, D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 25 65.

Sekretariat: Norderstrasse 76, D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 21.

Frivilligt Drengesforbund i Sydslesvig

Distriktet ledes af et forretningsudvalg: Adresse: Preben Vognsen, Dorfstr. 1, D-2341 Rabenkirchen. Tlf. (04642) 21 14.

Sommerlejre: »Trenehytten«, D-2391 Tarp. Tlf. (04638) 527. Udlejning v/Arne Hou, Emmerlev, DK-6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93. »Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll üb. Husum. Udlejning v. Ole Hübertz Knudsen, Yurian-Ovenstr. 19. D-2253 Tönning. Tlf. (04861) 476.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder, Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 1 79 53.

De unges Kunstkreis i Sydslesvig

Formand: Overlærer Leif Dahl, Am Hang 25, D-2391 Harrislee. Tlf. (0461) 7 27 85.

**Dansksindede sydslesvigske
Krigsdeltagere**

Formand: Asmus Brodersen, Apen-
raderstrasse 17, D-239 Flensburg.

Sydslesvigske Folkekor

Formand for samarbejdsudvalget:

Lærer Karl H. Zeuch, Norder-
graben 26, D-239 Flensburg.

Tlf. (0461) 2 31 65.

Formand for musikudvalget:

Gymnasieoverlærer Hans Werner
Hansen, Norderallee 23,
D-239 Flensburg.

Tlf. (04 61) 5 63 85.

**Foriiningen for nationale Friiske
(Friserforeningen)**

Formand: Gårdejer Carsten Boysen,

Reederswäi 1, D-2263 Risum-
Lindholm. Tlf. (04661) 88 86.

Sekretariat: Mooringer Wäi 5,
D-2263 Risum-Lindholm.
Tlf. (04661) 87 35.

Sekretær: Alfred Boysen.

Nordfrilsk Instituut

Osterstrasse 63 D-2257 Bredstedt.

Tlf. (04671) 23 60.

**Fælleslandboforeningen
for Sydslesvig**

Kontor: Süderstrasse 89, D-2391

Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Formand: Gdr. Peter Andresen,

Kalleshave, D-2262 Achtrup.

Tlf. (04662) 24 27.

Landbrugskonsulent: Aage Søren-

sen, Jarplunder Weg 1, D-2390

Jarplund-Weding.

Tlf. (0461) 9 15 66.

FJORDVEJEN 15 OG SKOVBAKKEN 1
KOLLUND 6340 KRUSA
TELEFON (04) 67 87 12

Clausens
Kunstkælder

KOLLUND
MØBELFORRETNING

**Landboforeningen for Flensborg
og Omegn**

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2391 Hüllerup.

Tlf. (04608) 87 77.

Konsulent: Aage Sørensen, Jarp-
lunder Weg 1, D-2390 Jaruplund-
Weding.

Tlf. (0461) 9 15 66.

Landboforeningen for Sydangel

Formand: Gårdejer Detl. Lassen,
D-2381 Strukstrup.

Tlf. (04623) 250.

Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D- 2347

Süderbrarup. Tlf. (04641) 22 49.

Landboforeningen for Gottorp amt

Formand: Preben Holl, Lehm-
rade, D-2372 Owschlag.

Tlf. (04353) 581.

Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2381 Lürschau.

Tlf. (04621) 44 45.

**Landboforeningen for Sydtønder
amt (gest)**

Formand: Peter Andresen,
Kalleshave, D- 2262 Achtrup.

Tlf. (04662) 24 27.

Konsulent: Harald Holm Jacobsen
D-2264 Süderlügum.

Tlf. (04663) 308.

**Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)**

Formand: Matthias Schmidt-Tych-
sen, Bahrenhof, 2260 Galmsbüll,
Post Niebüll.

Tlf. (04661) 87 70.

Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Neue Str. 1, D-2264 Süderlügum.

Tlf. (04663) 308.

**Landboforeningen for Husum og
Ejderstedt amter**

Formand: Gdr. Peter Jakob Al-
berts, D-2251 Osterhever.

Tlf. (04865) 265.

Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2381 Lürschau. Tlf. (04621) 44 45.

TV

RADIO MUSIK

BJMUSIK

NORDEUPAS STØRSTE MUSIKHUS

Sønderborg	Aabenraa	Haderslev	Herning
(04) 42 37 74	(04) 62 11 56	(04) 52 16 52	(07) 26 80 44

MARKEDSFORETEGNELSE

Sønderjyllands amtskommune

Arnum, første lørdag i maj og tredje lørdag i september heste.

Gram, pinselørdag heste.

Højer, anden lørdag i september får.

Høruphav, pinselørdag heste.

Kliplev, anden lørdag i juni heste.

Løgumkloster, 25. april og 15. aug. heste.

Ravsted, 20. juni heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Vollerup, 27. juni heste.

Åbenrå, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ribe amtskommune

Brørup, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. 21. jan. 18. febr., 18. marts, 1., 2. og 28. april, 20. maj, 15. juli, 19. aug., 2. og 16. sept., 7., 21. og 28. okt., 4. og 18. nov., 2. og 16. dec. levekvæg. 11. marts 6. maj og 23. sept. heste og levekvæg.

Bække, tredje lørdag i juni marked med heste.

Esbjerg, 11. juli hestemarked (Korskroen).

Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grisemarked hver torsdag.

Ho, 29. aug. fåremarked.

Varde, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. De øvrige torsdage marked med levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, 24. juli heste.

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 26. aug. heste og levekvæg.

Århus amtskommune

Hammel, hestemarked 1. lørdag i september. Grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.

Kolind, 10. sept. heste.

Løgten By, første onsdag i hver måned grisemarked.

Randers, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvæg.

Salten, 26. juni heste.

Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

Århus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvæg-torvet.

Viborg amtskommune

Bjerringbro, lørdag den 13. og søndag den 14. juni heste.

Hurup (Møllekroen), 11. og 12. september.

Kjellerup, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skive, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Thisted, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvæg.

Viborg, fjerde lørdag i april og september marked med heste.

Vildsund, 22. og 23. juli heste.

Nordjyllands amtskommune

Brovst, første lørdag i august marked med heste.

Brønderslev, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag) heste.

Flauenskjold, 14. sept. heste.

Hjallerup, sommermarked med heste den første mandag i juni, der ikke er helligdag, med forprang dagen før.

Hjørring, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hobro, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Jerslev, lørdag den 25. og søndag den 26. juli heste.

Nibe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Pandrup, tredje lørdag i sept. heste.

Aalborg, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Aars, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

Holbæk, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Højby Sj. pinselørdag heste.

Jægerspris, 24. juni heste.

Nykøbing på Falster, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringsted, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august heste.

Ny Toftegaard pr. Ølstykke, 28. febr. heste.

Øerne vest for Storebælt

Egeskov, 16. sept. heste og kreaturer.

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 30. juni (St. Knud) heste; hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

SYDSLESVIG

Markedsfortegnelsen f. Sydslesvig forelå ikke ved redaktionens slutning.

JAGT

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.
Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning er sekretariat for:
Jagtrådet, Vildtnævnet og Vildt-
forvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af tre medlem-
mer og bistår landbrugsministeren
med administration af jagtfonden.

Formand: Departementschef H. J.
Kristensen, Landbrugsministeriet,
Slotsholmen 10,
1216 København K.

VILDTNÆVNEN består af jagtrådet
samt yderligere 5 medlemmer.
Nævnets opgave er at udarbejde
forslag om oprettelse af vildtre-
servater og om regler for hvor-
ledes reservaterne drives.

Formand: Jagtrådets formand.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har tretten medlemmer: Jagtrå-
dets tre medlemmer samt repræ-
senter for Dansk Strandjagt-
forening, Friluftsrådet, Danmarks
Naturfredningsforening, Dansk
Ornithologisk Forening, Naturfred-
ningsrådet, De samvirkende dan-
ske Landboforeninger, Danske
Husmandsforeninger, Statens
Jordlovsudvalg, Vildtbiologisk
Station og jagtkonsulentvæsenet.
Jagtrådets formand er formand
for vildtforvaltningsrådet. Formå-
let med rådet er, at danne forum
for drøftelser af principielle
spørgsmål vedrørende landets
vildtbestand.

Under Landbrugsministeriets Vildt-
forvaltning sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Strand-
vejen 4, 8410 Rønde.

Tlf. (06) 37 18 55 (9-12).

Kontoret varetager udstedelse af
jagttegn og besvarer alle spørgs-
mål desangående.

VILDTRESERVATKONTORET

Strandvejen 4, 8410 Rønde,
Tlf. (06) 37 25 00 (8-12).

Leder: Reservatinspektør P. Uhd
Jepsen.

Kontoret varetager forvaltnings-
mæssige og administrative opga-
ver i forbindelse med oprettelse
og drift af vildtreservater.

JAGTKONSULENTVÆSENET

Jagtkonsulenterne udfører blandt
andet oplysningsarbejde om jagt
og vildtpleje, afholder jagtprøver
og afgiver sagkyndige udtalelser
til brug for administrationen.

Overjagtkonsulent Egon Sørensen,
Skærvad Møllegård, Krogvad 4,
8500 Grenå. Tlf. (08) 38 73 76.

Strandjagtkonsulent V. M. Fynboe,
5. Maj Plads 9, 5700 Svendborg.
Tlf. (09) 21 20 62.

Distrikt 1 (Vendsyssel)
Peter Have, Vrejlevej 110,
9760 Vrå. Tlf. (08) 98 14 14.

Distrikt 2 (Thy, Mors, Salling)
Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Distrikt 3 (Himmerland)
Johs. Pedersen, Jyllandsgade 61,
9520 Skørping. Tlf. (08) 39 11 22.
Tlf. (08) 39 11 22.

Distrikt 4 (Vestjylland)
L. Ahlmann Olesen, Jægerbo,
Sdr. Kær, 6990 Ulfborg.
Tlf. (07) 49 15 01.

Distrikt 5 (Østjylland)

J. Langvad Jensen, Vorretvej 5,
Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

Distrikt 6 (Djursland, Anholt)

Skoleleder M. E. Pape, Kalø Jæ-
gerskole, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Distrikt 7 (Sydvestjylland)

Sv. Lerke-Møller, Morsbølvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Distrikt 8 (Sønderjylland)

Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Abenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Distrikt 9 (Nordvestfyn)

Egon Pedersen, Tellerupvej 44,
5591 Gelsted. Tlf. (09) 49 15 16.

Distrikt 10 (Sydfyn)

M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Distrikt 11 (Vestsjælland)

Frode S. Pedersen, Nordvænget 8,
Niløse, 4923 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 75.

Distrikt 12 (Nordsjælland)

Erik Meyer Pedersen, Mørdrup-
vej, Krogenlund, 3540 Lynge.
Tlf. (03) 18 79 15.

Distrikt 13 (Sydsjælland, Lolland- Falster)

Finn Jensen, Nystedvej 57,
4990 Saktskøbing. Tlf. (03) 89 50 80.

KALØ JÆGERSKOLE

Skovhuset, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.
Skoleleder M. Pape.
Skolen tilbyder herregårdsskytter
og skovteknikere videregående
uddannelse på jagtområdet.

KALØ GODS

8410 Rønde. Tlf. (06) 37 10 06.
Godsinspektør O. Thygesen.
Godset ejes af Jordfonden ved
Statens Jordlovsudvalg. Det er
forpagtet af jordfonden med det

formål at sikre arealer til vildt-
biologisk forskning og til uddan-
nelse af jagtkonsulenter. I øvrigt
drives godset efter sædvanlige
økonomiske principper for land-
og skovbrug.

Herudover er administrativt til
Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning knyttet Vildtbiologisk
Station, se denne.

VILDTBIOLOGISK STATION

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

Forskningsleder, dr. phil. H. Strand-
gaard. Videnskabelig forsknings-
institution under landbrugsmini-
steriet. Foretager vildtbiologiske
undersøgelser over danske fugle
og pattedyr specielt med henblik
på arternes talrighed, formering
og omsætning samt deres tilpas-
ning til omgivelserne.

Forskningsresultater publiceres
fortrinsvis i »Dansk Vildtforsk-
ning«, »Danke Vildtundersøgel-
ser« og »Danish Review of Game
Biology«.

LANDSJAGTFORENINGEN

AF 1923

Hovedkontor:

Frydendalsvej 20, 1809 København
V. Tlf. (01) 31 11 35.

Formand:

Frede Petersen.

Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING

Formand:

Skovrider, dr. agro. Kjeld Lade-
foged, Marselisborg Skovrider-
gård, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 14 27 39.

Kontorchef og sekretær:

Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 06 14 og (01) 13 12 14.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

Jagttider og fredningsbestemmelser

PATTEDYR

Må jages hele året:

Muflonvædder, vildsvin (kun orne) og vildkanin.

Må jages til følgende tider:

Kronhjort, dåhjort og skahjort samt disses kalve	1.9.-29.2.
Kronhind, dåhind og sikahind	1.10.-31.12.
Råbuk	16.5.-15.7.
	samt 1.10.-31.12.
Rå og lam	1.10.-31.12.
Hare	1.10.-18.12.
Muflonfår og lam, vildsvin: so og grise	1.10.-29.2.
Ræv, grævling, husmår (skovmår er totalfredet), ilder, lækat og egerne	16.6.-29.2.
Spættet sæl	1.9.-31.5.

FUGLE

Agerhøns	16.9.-31.10.
Fasanhane	1.10.-31.12.
Fasanhøne	21.10.-30.11.
Skovsneppe	24.9.-31.12.
Lommer og toppet lappedykker	1.10.-29.2.
Skarv	1.8.-30.4.
Fiskehejre	1.7.-31.12.
Grågås, blisgås, sædgås, kortnæbbet gås, canadisk gås	1.8.-31.12.
Knortegås totalfredet til og med 31. 1. 1977.	
Gråand, atlingand, krikand, spidsand, pibeand og skeand ..	16.8.-31.12.
Taffeland og blishøne	16.8.-29.2.
Troldand, bjergand, hvinand, sortand, fløjlsand, havlit, edderfugl, stor skallesluger og toppet skallesluger	1.10.-29.2.
Strandskade, vibe, strandhjejle, hjejle, stor og lille regn- spove, stor og lille kobbersneppe, sortklire, hvidklire, rødben og islandsk ryle	1.8.-31.12.
Dobbeltbekkasin og enkeltbekkasin	16.8.-31.12.
Hættemåge og stormmåge	16.8.-29.2.
Sildemåge, sølvmåge og svartbag	16.8.-30.4.
Alk, kortnæbbet og langnæbbet lomvie	1.10.-29.2.
Ringdue	1.8.-31.12.
Gråspurv, allike, krage, husskade og skovskade	1.7.-30.4.
Råge	1.5.-15.4.
Solsort og sjagger	16.9.-31.1.

I øvrigt henvises til omstående særfredningsbestemmelser, fastsat af Landbrugsministeriet. Der er for jagtåret 1980-81 adskillige ændringer i forhold til foregående år.

Landbrugsministeriets bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle i jagtåret 1980-81

I medfør af § 29, jfr. § 18, stk. 3 og § 33 litra d i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagten fastsættes:

§ 1. I de nedenfor nævnte områder foretages med virkning for jagtåret 1. august 1980-31. juli 1981 en afkortning af jagttiden for visse pattedyr og fugle. Jagttiden for disse bliver herefter:

I hele landet:

Spættet sæl	ingen jagttid
Rødstrubet lom	ingen jagttid
Sortstrubet lom	ingen jagttid
Islom	ingen jagttid
Skarv	ingen jagttid
Fiskehejre	ingen jagttid
Lysbuget knortegås ..	ingen jagttid
Mørkbuget knortegås ..	ingen jagttid
Urhane	ingen jagttid
Vibe	ingen jagttid
Kortnæbbet lomvie ..	ingen jagttid
Langnæbbet lomvie ..	ingen jagttid

I Sønderjyllands amt:

Kronkalv	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid

I Sønderjyllands amt med undtagelse af søen Als:

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

I Sønderjyllands amt for så vidt angår søen Als:

Råbuk	1.11.-31.12. og 16.5.-15.7.
Rå og lam	1.11.-31.12.
Hare	1.11.-18.12.
Gråand	1.9.-31.12.
Atlingand	1.9.-31.12.
Krikand	1.9.-31.12.
Spidsand	1.9.-31.12.
Pibeand	1.9.-31.12.
Skeand	1.9.-31.12.
Fasanhane	1.11.-31.12.
Fasanhøne	21.11.-30.11.

I Sønderjyllands amt for så vidt angår søen Rømsø:

Rå og lam	1.12.-18.12.
-----------------	--------------

I Ribe amt med undtagelse af søen Fånsø:

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

§ 2. I de områder i Syd- og Sønderjylland, hvor der foretages bekæmpelse af rabies (hundegalskab), fastsættes med virkning for jagtåret 1. august 1979-31. juli 1980 følgende jagttid:

Ræv	hele året
Grævling	hele året

§ 3. Med virkning for jagtåret 1. august 1980-31. juli 1981 følgende jagttiden i hele landet, med de undtagelser der fremgår af § 1, for nedennævnte pattedyr og fugle. Jagttiden for de omhandlede arter bliver herefter:

Kronhind	1.10.-10.1.
Sølvmåge	1.8.-31.3.
Krage	16.6.-31.3.
Husskade	16.6.-31.5.

Stk. 2. Uanset bestemmelsen i § 2, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 301 af 6. august 1980-31. juli 1981 forlænges vendelse af fælder må kragefælder benyttes til fangst af krage og husskade i tiden 16. juni-31. marts.

§ 4. Med virkning for jagtåret 1. august 1980-31. juli 1981 fastsættes for hele landet følgende jagttid:

Tyrkerdue	1.10.-30.11.
Mårhund	16.6.-29.2.
Vaskebjørn	16.6.-29.2.

§ 5. I jagttiden medregnes begyndelses- og slutdagen.

§ 6. Pattedyr og fugle, for hvilke der er anført »ingen jagttid«, er fredet i de nævnte områder i hele jagtåret 1980-81.

Uddrag af jagtloven:

§ 13. Al jagt er forbudt fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns og skarver skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solnedgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd eller andet maskindrevet fartøj er forbudt

- a. i Øresund fra Aflandshage (sydspidsen af Amager) til Kronborgpynten hele året,
- b. ved landets øvrige kyster, heri indbefattet vige og fjorde, samt i alle ferske vande i tiden 1. maj–30. september.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke jagt på spættet sæl.

Stk. 3. Jagt fra maskindrevet fartøj, der kan fremføres med større fart end 10 knob er forbudt.

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle er fredede uden for den for disse dyr fastsatte jagttid. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Det er forbudt at jage eller dræbe pattedyr og fugle i fredningstiden. Fredningsbestemmelserne omfatter, hvor intet andet er angivet, tillige de fredede dyrs yngel samt fuglenes reder og æg.

Stk. 3. Fotografering samt films- og lydoptagelse ved reder og ynglepladser skal ske således, at dyrenes yngel ikke forulempes.

Stk. 4. Ringmærkning eller anden mærkning af fugle og pattedyr må kun foretages af dertil af landbrugsministeren bemyndigede personer eller institutioner.

Den obligatoriske jagtprøve:

Jagtprøve er obligatorisk før erhvervelse af jagttegn. Tilmelding til prøven skal ske inden 1. marts i det år, hvori prøven ønskes aflagt, ved indbetaling af 50 kr. på særligt giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til politiet eller jagtkonsulenten.

Rabies

Da der efteråret 1977 er konstateret rabies (hundegalskab) nord for landegrænsen, er der indført vaccinationspligt for alle hunde i Sønderjyllands amt. Der er også indført særlige bestemmelser vedrørende jagt på ræve (f. eks. gravjagtforbud) i ramte områder. Oplysninger om jagtbegrænsning og andre bestemmelser vedr. rabies søges hos politiet.

Sygdommen har desværre bredt sig nordpå, og adskillige tilfælde, hovedsageligt hos ræve, er konstateret ikke langt fra den gamle grænse i området vest for Haderslev. Der er også indført vaccinationspligt for hunde i Kolding-området.

Enkelte stykker kvæg i Sønderjylland har været angrebet af sygdommen og er døde heraf. Besætningsjere tilrådes at vise særlig opmærksomhed mod sygdommens forekomst hos kvæg og at være personlig forsigtig i omgangen med evt. smittet kvæg.

Nogle drukner i regninger -andre har en Plankonto

Få en Plankonto,
så ordner vi resten:
Udjævner udgifterne,
betaler de faste
regninger til tiden og
lægger ud i de måne-
der, hvor der er
underskud på
kontoen.

**Plankonto. Nu med
samlet kontooversigt
ved årsskiftet.**

*Det er den tredje regning De sender mig.
Har De ikke glemt at man skal spare på papiret?*

Spørg

SPAREKASSEN

